

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

**ΘΕΜΑ : «Η ΓΑΜΗΛΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΖΥΓΙΟΤΗΤΑ
ΣΤΟΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΑΠΟ ΤΟ 1995 ΕΩΣ ΤΟ 2005 ΚΑΙ Η
ΕΠΙΡΡΟΗ ΣΤΗΝ ΦΥΣΙΚΗ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥ
ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ»**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ :
ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ
ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ**

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ :
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ**

ΠΑΤΡΑ 2006

**Τα προβλήματα του πληθυσμού είναι τόσο
θεμελιώδη που εκδικούνται εκείνους που
τα'γνοούν.**

«ALFRED SAUVY»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι</u>	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	4
1.2 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	5
1.3 ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.....	6
1.4 ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΟΡΩΝ.....	8
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ</u>	11
Ο ΓΑΜΟΣ	
2.1 Ο ΓΑΜΟΣ ΩΣ ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ.....	11
2.2 ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΓΑΜΟ.....	13
2.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.....	16
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ</u>	18
ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ ΑΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΨΗ	
3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	18
3.2 ΑΙΤΙΕΣ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ.....	19
3.3 ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΙΤΙΕΣ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ.....	21
3.4 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΙΤΙΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΕΤΟΣ 2004.....	24
3.5 ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΔΙΑ ΤΟΥ ΣΥΖΥΓΟΥ.....	25
3.6 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ.....	28
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV</u>	30
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
4.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	30
4.2 Η ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ.....	31
4.3 ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΑΙΤΙΑ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ.....	34
4.4 ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ.....	35
4.5 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ.....	40
4.6 ΟΙ ΓΑΜΟΙ.....	41
4.7 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΑΜΗΛΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΖΥΓΙΟΤΗΤΑΣ.....	43
4.8 Η ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ.....	43
4.9 ΑΙΤΙΕΣ ΘΑΝΑΤΩΝ.....	45

4.10 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ.....	47
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ V</u>	49
Η ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΤΟΥ 1991 , 2001 ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΑΜΩΝ ΓΙΑ ΤΩΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ	
5.1 ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ 1991.....	49
5.2 ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ 2001.....	52
5.3 ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΓΑΜΩΝ.....	54
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI</u>	56
ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	
6.1 Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ.....	56
6.2 Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ.....	60
6.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	63
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII</u>	65
ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥΣ	
7.1 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΓΑΜΗΛΙΟΤΗΤΑΣ.....	65
7.2 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ.....	72
7.3 ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΓΑΜΠΡΟΥ ΚΑΙ ΝΥΦΗΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ.....	76
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII</u>	80
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ	
8.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ.....	80
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Της δυο τελευταίους αιώνες , ο ελληνικός πληθυσμός υπέστη ποικίλες διαφοροποιήσεις , άλλοτε ανοδικής και άλλοτε καθοδικής πορείας , εξαιτίας διαφόρων παραγόντων .

Ολόκληρη η περίοδος 1821-1923 χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια που καταβάλει το ελληνικό γένος , προκειμένου να δημιουργήσει το δικό του εθνικό κράτος . Στα εκατό αυτά χρόνια η επιφάνεια του κράτους υπερδιπλασιάζεται , λόγω των διαδοχικών προσαρτήσεων εδαφών . Από 47.516 τ. χλμ. Φτάνει να γίνετε 127.000 τ. χλμ. Ο πληθυσμός της , ύστερα από μια μείωση κατά 20% στην περίοδο 1821-1838 , υπερεφταπλασιάζεται μέσα σε 9 χρόνια . Από 752.077 κατοίκους που ήταν το 1838 φτάνει τα 6.204.684 άτομα , δηλαδή μια αύξηση κατά 725% . Αυτή η πραγματικά ραγδαία εξέλιξη οφείλεται σε τρεις παράγοντες : την φυσική αύξηση του πληθυσμού , την προσθήκη πληθυσμού με της προσαρτήσεις εδαφών , την εισροή πληθυσμού από τον έξω-ελλαδικό χώρο (Τσαούσης 1976) . Από της τρεις της παράγοντες σημαντικότεροι είναι οι δυο τελευταίοι . Η φυσική αύξηση του πληθυσμού ήταν σχετικά χαμηλή . Οι προσαρτήσεις εδαφών που αρχίζοντας από το 1884 : Ιόνια Νησιά , 1881 : Θεσσαλία , 1913 : Ήπειρος , Μακεδονία , Θράκη , Νησιά του Αιγαίου και Κρήτη , συνεπάγονται μια προσθήκη συνολικά 2.500.000 ατόμων . Οι πληθυσμιακές εισροές είναι μια πλευρά των μεταναστευτικών κινήσεων που σημειώνονται στον ελληνικό χώρο στην περίοδο αυτή . Την αιμορραγία της επαναστατικής περιόδου που οδήγησε στη μείωση , της είδαμε , του ελληνικού πληθυσμού κατά 20% ακολούθησε μια δεύτερη αιμορραγία , η ομαδική μετανάστευση της περιόδου 1896-1920 της της ΗΠΑ που αντιπροσώπευε μια πληθυσμιακή μείωση γύρω στο 10% .

Της η αύξηση του πληθυσμού που μαρτυρούν οι απογραφές της περιόδου 1838-1920 , οφείλεται στην εισροή πληθυσμού , αυτή που έγινε ύστερα από την μικρασιατική καταστροφή και την ανταλλαγή πληθυσμών , μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας . Στην Ελλάδα εισέρχονται 1.500.000 περίπου πρόσφυγες και φεύγουν γύρω της 500.000 Τούρκοι , με αποτέλεσμα ν' αυξηθεί ο πληθυσμός 1.000.000 κατοίκους .

Από το 1923 και έπειτα , οι εξελίξεις του ελληνικού πληθυσμού , διαιρούνται σε τρεις περιόδους :

Η πρώτη είναι από το 1923-1940 . Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο γεννητικότητας (36,7%) αλλά ταυτόχρονα είναι μεγάλο και το επίπεδο θανάτων (20,4%) . Η φυσική αύξηση είναι 16,3% .

Η δεύτερη περίοδος είναι από το 1940-1950 , εμφανίζει περιορισμένη αύξηση (3,9%) λόγω της μειωμένης γεννητικότητας και της αυξημένης θνησιμότητας που παρατηρήθηκε , από την κατοχή , τον εμφύλιο πόλεμο και την μετανάστευση κυρίως πολιτικών προσφύγων .

Η Τρίτη είναι από το 1950-1986 . Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από μια σταδιακή κάμψη της γεννητικότητας και χαμηλή θνησιμότητα , που οδηγούν την φυσική αύξηση σε επίπεδα , όμοια με αυτά που ίσχυαν προπολεμικά . (1821)

Το ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας από 18-20‰ που ήταν 1950 , ελαττώθηκε σε 17-18‰ το 1960 και 15-16‰ έγινε το 1970 . Την περίοδο 1980-1986 παρατηρήθηκε η μεγαλύτερη μείωση των γεννήσεων , το ακαθάριστο ποσοστό γεννητικότητας , μειώθηκε από 15‰ που ήταν 1980 σε 11,2‰ το 1986 . Η θνησιμότητα μειώθηκε , της μειώθηκε η βρεφική θνησιμότητα και αυξήθηκε ο δείκτης προσδοκώμενης ζωής . Ο μεν δείκτης προσδοκώμενης ζωής αυξήθηκε και πρόσθεσε περισσότερα χρόνια ζωής και της άνδρες και της γυναίκες . Ενώ , το 1950 , η προσδοκώμενη ζωή ήταν γύρω στα 55-60 χρ. Για της άνδρες και για της γυναίκες 65-70 , το 1980 , αυξήθηκε και ανέρχεται σε 70-75 χρόνια για της άνδρες και για της γυναίκες 75-80 .

Σε σχέση με την βρεφική θνησιμότητα , θα πρέπει να πούμε ότι η μείωση της σε πολύ χαμηλά επίπεδα , οφείλεται κυρίως στην πρόοδο της ιατρικής επιστήμης , με αξιόλογη βελτίωση της τομείς της πρόληψης ασθενειών και στην καλή εκπαίδευση του προσωπικού . Η μείωση είναι από 40,1‰ το 1960 σε 13,1‰ το 1984 .

1.2 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ο εικοστός πρώτος αιώνας για τρία πράγματα έχει χρεωθεί : τους δύο παγκόσμιους πολέμους , την τεχνολογική επανάσταση , και την κοινωνική κρίση που περνά η ανθρωπότητα .

Κύρια αιτία της κοινωνικής κρίσης θεωρείται η κρίση που περνά η οικογένεια . Η κρίση αυτή έχει ως συνέπεια την μείωση τόσο των πραγματοποιηθέντων γάμων , όσο και του αριθμού των παιδιών που γεννιούνται μέσα και έξω από αυτούς . Αυτά έχουν ως αποτέλεσμα να

παρατηρείται το φαινόμενο της υπογεννητικότητας (δημογραφικό πρόβλημα).

Η δημογραφία είναι κλάδος της στατιστικής που μελετά σε γενικές γραμμές την κίνηση και την κατάσταση του πληθυσμού ενός τόπου, την αύξηση και την μείωση, την πυκνότητα, τη μορφωτική του ανάπτυξη. Περιλαμβάνει τη στατιστική με βάση την απογραφή του πληθυσμού.

Η δημογραφία είναι δυνατόν να υποδιαιρεθεί αφ' ενός στην στατιστική κατάσταση του πληθυσμού, σε δεδομένο τόπο και χρονική στιγμή (Στατιστική Δημογραφία), και αφ' ετέρου, στην στατιστική της κίνησης του πληθυσμού δηλαδή της φυσικής αυξομείωσης (Στατιστική των γάμων, διαζυγίων, γεννήσεων, θανάτων) και την μετατόπιση των ατόμων. Δηλαδή εξετάζει την φύση, τα αίτια και της επιδράσεις της πληθυσμιακής εξέλιξης του μέλλοντος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι για ενάμιση αιώνα κυριαρχούσε η θεωρία του Malthous. Ο Malthous και οι άλλοι επιστήμονες προσπαθούσαν να δώσουν μία θεωρία βασισμένη στον φυσικό νόμο της αύξησης του πληθυσμού. Οι Μαρξιστές του 20^{ου} αιώνα έχουν απορρίψει το νόμο του Malthous και την προώθηση του ελέγχου των γεννήσεων. Ωστόσο ως σήμερα δεν υπάρχει μια παγκόσμια θεωρία για τις πληθυσμιακές μεταβολές και πολύ λιγότερο για την πληθυσμιακή αύξηση.

Σε διεθνή πλαίσια λειτουργούν τρεις οργανισμοί οι οποίοι ασχολούνται με τα δημογραφικά προβλήματα :

α) Η Διεθνής Ένωση για την Επιστημονική Μελέτη του Πληθυσμού (Ιδρύθηκε το 1928)

β) Η Επιτροπή Πληθυσμού του Ο.Η.Ε.

γ) Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο στο οποίο υπάγονται οι δυο πρώτοι οργανισμοί. Ακόμη για την μελέτη της εξέλιξης του πληθυσμού, έχουν δημιουργηθεί σε διάφορες χώρες του κόσμου διάφορα επιστημονικά ιδρύματα. το πιο φημισμένο δημογραφικό ινστιτούτο της Ευρώπης είναι το φημισμένο Ινστιτούτο Δημογραφικών Σπουδών στο Παρίσι.

1.3 ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ένα από τα πρωταρχικά και σημαντικότερα προβλήματα που πιθανόν να αντιμετωπίζει ένας λαός είναι το δημογραφικό πρόβλημα.

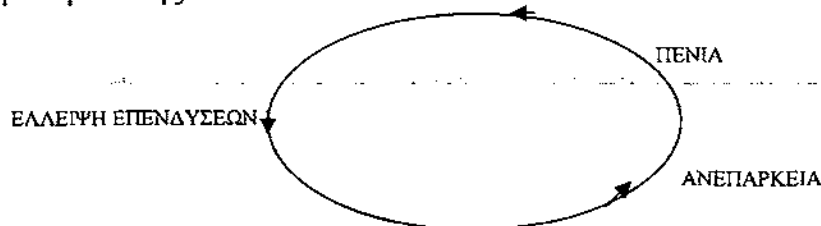
Το δημογραφικό πρόβλημα είναι αυτό που προσδιορίζει το μέλλον ενός λαού , την ανάπτυξή του σε όλους τους τομείς , κοινωνική , πολιτική, οικονομική και το αντίθετο . Ένας ορισμός που μπορεί να δοθεί στο δημογραφικό πρόβλημα , είναι το πρόβλημα που δημιουργείται σε μια χώρα από την αύξηση ή την μείωση του πληθυσμού της . το πρόβλημα αυτό εκδηλώνεται με δυο όψεις : τον υπέρ-πληθυσμό και τον υπό-πληθυσμό .

Ο υπέρ-πληθυσμός οφείλεται στην υπέρμετρη αύξηση του πληθυσμού μιας χώρας που μπορεί να οφείλεται είτε στην αυξημένη γεννητικότητα των ατόμων (υπέρ-γεννητικότητα) είτε στην αυξημένη εισροή ατόμων από το εξωτερικό (μεταναστών και παλλινοστούντων) .

Όσον αφορά τον υπό-πληθυσμό οφείλεται στην υπέρμετρη μείωση του πληθυσμού μιας χώρας . Η μείωση αυτή μπορεί να οφείλεται στη μειωμένη γεννητικότητα των ατόμων και στην αυξημένη μεταναστευτική κίνηση των ατόμων προς το εξωτερικό (εξωτερική μετανάστευση) .

Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα ο υπερπληθυσμός παρουσιάζεται στις υποανάπτυκτες χώρες (τρίτος κόσμος) και ο υποπληθυσμός στις αναπτυγμένες χώρες .

Στις υποανάπτυκτες χώρες , ενώ ο δείκτης θνησιμότητας παρουσιάζει μια συνεχή πτώση , ο δείκτης της γεννητικότητας αντίθετα βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα με αποτέλεσμα ο δείκτης φυσικής αύξησης του πληθυσμού να παρουσιάζει μια ραγδαία αύξηση . Έτσι οι υποανάπτυκτες χώρες έχουν να αντιμετωπίσουν το σοβαρό πρόβλημα του υπερπληθυσμού , αναγκάζονται να διαθέτουν το μικρό κατά κεφαλήν εισόδημά τους για την διατροφή του πληθυσμού που συνέχεια αυξάνεται. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη μη οικονομική ανάπτυξη τους ή έστω τη διατήρηση του σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο . Έτσι οδηγούνται στο φαύλο της πενίας . Σύμφωνα με τον φαύλο κύκλο οι φτωχοί λαοί δεν έχουν πλεόνασμα κεφαλαίων για την διενέργεια επενδύσεων . Έτσι οδηγούνται ξανά στην πενία σε συνδυασμό με την αύξηση του πληθυσμού της .

Στις αναπτυγμένες χώρες , σε αντίθεση με τις υποανάπτυκτες , ο δείκτης γονιμότητας και θνησιμότητας των ατόμων βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα με αποτέλεσμα ο δείκτης φυσικής αύξησης του πληθυσμού να είναι μικρός . Στην Ελλάδα παρουσιάζεται το πρόβλημα της υπογεννητικότητας . Εξετάζοντας τα στατιστικά δεδομένα στη χώρα μας ο ρυθμός των γεννήσεων παρουσιάζει μια πτώση που αρχίζει μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο επίσης .

Παράλληλα ξέρουμε πολύ καλά , το φαινόμενο του γιγαντισμού της πρωτεύουσας ή ίσως ακόμα και των δύο πρωτευουσών σε βάρος της υπαίθρου . Επίσης έχει μεταβληθεί η κλίμακα των ηλικιών , πράγμα το οποίο ίσως είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα .

1.4 ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΟΡΩΝ

Γεννητικότητα : Με τον όρο Γεννητικότητα εννοούμε τη διαδικασία της βιολογικής ανανέωσης του πληθυσμού και αναφέρεται στην συχνότητα των γεννήσεων ζώντων ατόμων σε έναν πληθυσμό κατά την διάρκεια κάποιας χρονικής περιόδου που η οποία συνήθως είναι το έτος .

Δείκτης Γεννητικότητας : Ο δείκτης γεννητικότητας εκφράζει την συχνότητα των γεννήσεων ζώντων ατόμων σε έναν πληθυσμό κατά την διάρκεια μιας χρονικής περιόδου . Ο δείκτης αυτός εκφράζει την αναλογία των γεννήσεων σε ένα σταθερό μέγεθος πληθυσμού (1000 κατοίκους) και προκύπτει αν διαιρέσουμε τον αριθμό των γεννήσεων ζώντων ατόμων σε μια χρονική περίοδο (ενός έτους) δια του πληθυσμού στη μέση του έτους και πολλαπλασιάσουμε το πηλίκο επί 1000 .

$$\text{Δείκτης Γεννητικότητας} = \frac{\text{Γεννήσεις ζώντων και νεκρών}}{\text{Συνολικός πληθυσμός στις 30 Ιουνίου}} \times 1000$$

Γονιμότητα : Ο όρος αυτός έχει δύο έννοιες , μια βιολογική και μια δημογραφική έννοια . βιολογικά η γονιμότητα είναι μια αναπαραγωγική ικανότητα , αυτό σημαίνει για τους άνδρες την ικανότητα να γονιμοποιήσουν , ενώ για τις γυναίκες την ικανότητα να συλλάβουν, να κυοφορήσουν και να γεννήσουν ένα ζωντανό παιδί .

Δημογραφικά , η γονιμότητα είναι μια αναπαραγωγική δραστηριότητα του γυναικείου πληθυσμού ηλικίας 15 έως 49 ετών .

Δείκτης Γονιμότητας : Ο δείκτης με τον οποίο θα ασχοληθούμε εμείς είναι ο γενικός δείκτης , υπάρχουν και ειδικοί δείκτες και αυτό γιατί η γονιμότητα δεν ίδια στις γυναίκες των διαφόρων ηλικιών .

$$\text{Δείκτης Γονιμότητας} = \frac{\text{Αριθμός γεννήσεων ζώντων}}{\text{Αριθμός γυναικών 15-49 ετών}} \times 1000$$

Θνησιμότητα : Θνησιμότητα θεωρείται η διαδικασία της φυσιολογικής φθοράς, του πληθυσμού εκφράζει δηλαδή τη συχνότητα, με την οποία εμφανίζεται ο θάνατος σε ένα κοινωνικό σύνολο σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ο ορισμός που αναφέραμε είναι ο γενικός ορισμός της θνησιμότητας, υπάρχουν και ειδικές θνησιμότητες που αναφέρονται σε ορισμένες κατηγορίες του πληθυσμού.

Δείκτης γενικής θνησιμότητας : Εκφράζει την αναλογία των θανάτων ενός έτους σε 1000 κατοίκους, δηλαδή ο δείκτης αυτός προκύπτει αν διαιρέσουμε το σύνολο των θανάτων του έτους με τον πληθυσμό της μέσης ημέρας του έτους και το πηλίκο το πολλαπλασιάσουμε επί 1000.

$$\text{Γενική Θνησιμότητα} = \frac{\text{Θάνατοι του έτους}}{\text{Πληθυσμός την 30 Ιουνίου}} \times 1000$$

Βρεφική Θνησιμότητα : Όταν λέμε βρεφική θνησιμότητα εννοούμε τους θανάτους των νεογέννητων που συμβαίνουν στην διάρκεια του πρώτου έτους της ηλικίας τους, δηλαδή κατά την διάρκεια της ηλικίας 0.

Δείκτης βρεφικής θνησιμότητας : Για να μετρήσουμε την βρεφική θνησιμότητα, χρησιμοποιούμε τον δείκτη που δίδετε από το λόγο που έχει ως αριθμητή τον αριθμό των νεογέννητων που έχουν πεθάνει πριν συμπληρώσουν το πρώτο έτος της ηλικίας τους και ως παρανομαστή χρησιμοποιούμε τις γεννήσεις ζώντων κατά την περίοδο. Ο δείκτης της βρεφικής θνησιμότητας εκφράζεται επί 1000 γεννήσεις ζώντων.

$$\text{Βρεφική Θνησιμότητα} = \frac{\text{Θάνατοι παιδιών κάτω του έτους}}{\text{Γεννήσεις ζώντων εντός του έτους}} \times 1000$$

Η φυσική αύξηση του πληθυσμού : Ως φυσική αύξηση του πληθυσμού εννοούμε την περιοχή των γεννήσεων έναντι των θανάτων κατά την διάρκεια ενός έτους συνήθως, και προκύπτει όταν αφαιρέσουμε τους θανάτους από το σύνολο των γεννήσεων του έτους.

Η πραγματική αύξηση του πληθυσμού : Ως πραγματική αύξηση του πληθυσμού εννοούμε το νούμερο που προκύπτει αν από τον αριθμό των γεννήσεων αφαιρέσουμε τον αριθμό των θανάτων καθώς και τον

μεταναστών και προσθέσουμε τον αριθμό των παλινοστούντων και τον αριθμό της εισόδου μεταναστών σε μια χρονική περίοδο .

Οικισμός : Ως οικισμός θεωρείται το σύνολο των γειτονικών οικοδομών που περιλαμβάνει δέκα τουλάχιστον κατοικίες ιδιωτικών νοικοκυριών η μια κατοικία που μπορεί να κατοικούν πενήντα τουλάχιστον άτομα .

Αστικός πληθυσμός : Ως αστικός πληθυσμός χαρακτηρίζεται ο πληθυσμός των δήμων και κοινοτήτων των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός αριθμοί 10.000 κατοίκους και άνω .

Ημιαστικός πληθυσμός : Ως ημιαστικός πληθυσμός χαρακτηρίζεται ο πληθυσμός των δήμων και κοινοτήτων των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός τους αριθμοί από 2.000 έως 9.999 άτομα .

Αγροτικός πληθυσμός : Στον αγροτικό πληθυσμό περιλαμβάνονται δήμοι και κοινότητες των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός αριθμοί μέχρι 1.999 κατοίκους .

Δημογραφική γήρανση : Με τον όρο αυτό χαρακτηρίζουμε την αναλογία των ηλικιωμένων πάνω από 60 με 65 ετών στο σύνολο του πληθυσμού .

Μετανάστευση : Ως μετανάστευση θεωρούμε την προσωρινή ή μόνιμη μεταβολή του τόπου μόνιμης διαμονής ενός ατόμου ή σύνολο ατόμων .

Εσωτερική μετανάστευση : Εσωτερική μετανάστευση είναι η κίνηση του πληθυσμού από έναν οικισμό σε άλλον πάντα όμως μέσα στην ίδια χώρα .

Εξωτερική μετανάστευση : Είναι η κίνηση του πληθυσμού από ένα κράτος σε άλλο .

Αντικατάσταση γενεών : Είναι όταν υπάρχει τέτοιο επίπεδο γονιμότητας στα πλαίσια του οποίου επιτυγχάνεται καθαρή αναπαραγωγή ίση με 100% . Τότε ο αριθμός των γυναικών στην γενιά των παιδιών , αφού υπολογίσουμε και την θνησιμότητα , είναι ίσος με τον αριθμό των γυναικών στην γενιά των γονέων .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

«Ο ΓΑΜΟΣ»

2.1 Ο γάμος ως έννοια και κοινωνικός θεσμός

Ο γάμος , παρόλο που είναι ένας κοινά αποδεκτός θεσμός , δικαιωμένος στη διάρκεια του χρόνου , καθώς εξαρτάται και επηρεάζεται τόσο από το ιστορικό όσο και το πολιτισμικό υπόβαθρο , παρουσιάζει δυσκολίες για τον σαφή ορισμό του , τέτοιο που να περικλείει κάθε του μορφή και να περιγράφει καθ' ολοκληρία την σημαντικότητά του .

Έτσι , ανάλογα από ποια πλευρά αναλύεται η σημειολογία του γάμου εμφανίζονται και διαφορετικοί ορισμοί . Για παράδειγμα μια οικονομολογική προσέγγιση του γάμου , τον ορίζει ως τη δημόσια δήλωση της συνύπαρξης ενός ζευγαριού , πέραν της αποδοχής ενός κοινωνικού συμβολαίου , η οποία καθορίζει τη συμμετοχή του κάθε μέλους του ζευγαριού , σε μια κοινή προσπάθεια ανάπτυξης και επένδυσης καθώς και την αποδοχή της κοινής αντιμετώπισης των εξόδων που προέρχονται από την κοινή διαβίωση και την ευθύνη της ανατροφής των παιδιών (R. D. Murphy 2002) .

Ο γάμος σημαίνει τη ρύθμιση μιας ένωσης την οποία επιδοκιμάζει η κοινωνία με βάση τις θεσμοποιημένες σχέσεις των συζύγων . Σημαίνει ακόμα , τις τελετές με τις οποίες επισημοποιούνται οι σχέσεις αυτές . Γάμος είναι η νόμιμη συμβίωση δύο ετερόφυλων (Χουρδάκη 1982) .

Σύμφωνα με τον Γεωργόπουλο (1993) , ο γάμος εμπεριέχει δύο ξεχωριστές έννοιες , τη συμβίωση - συγκατοίκηση ενός άνδρα και μιας γυναίκας με το σκοπό να δημιουργήσουν οικογένεια και αποτελεί νόμιμη συμβίωση , δημιουργώντας σαφή διαχωρισμό μεταξύ του γάμου και των άλλων μορφών γενετήσιων σχέσεων , οι οποίες χαρακτηρίζονται πρόγαμες , εξώγαμες κ.α. .

Ο γάμος είναι ο θεσμικός τρόπος για να καθοριστεί η συμβίωση του ζευγαριού και να εξασφαλιστεί η ανατροφή των παιδιών . Οι σχέσεις του ενός με του άλλου , σε διάφορους βαθμούς , διαμορφώνονται σε σχέση με τις ανάγκες της οικογένειας , με τις ανάγκες του ατόμου μέσα στην οικογένεια καθώς αυτές αλληλεπιδρούν με την εικόνα που διαμορφώνεται ανάλογα με το κοινωνικό περιβάλλον (M.Duffy 2002) .

Ο γάμος αποτελεί ένα σύνολο αξιωμάτων και υποθέσεων, εμβαπτισμένα στην παράδοση, τους νόμους και τη θρησκεία. Είναι μια μορφή διαιώνισης της κοινωνικής ζωής καθώς και επίλυση των προβλημάτων που αναδεικνύονται μέσα από την καθημερινότητα. Το άτομο από τη μια μεριά καλύπτει την ανάγκη του για ασφάλεια, καθώς τοποθετείται σε μια κοινωνική ομάδα, από την άλλη δε θέτει τις βάσεις για τη διαιώνιση του είδους, επιλύοντας βασικές βιολογικές του ανάγκες.

Δύο διαστάσεις έδωσαν νόημα στην έννοια του γάμου σαν θεσμό. Η ανάγκη δύο ατόμων να έρθουν σε επαφή, ολοκληρώνοντας μια ενότητα. Η προσπάθεια να δημιουργήσουν μια νέα πραγματικότητα, μια νέα ζωντανή οντότητα, συγχωνεύοντας δύο ζωές, οι οποίες ήταν διαφορετικές και ανεξάρτητες, καθώς και αυτή κάθε αυτή η προσπάθεια να προσαρμοστούν στις αλλαγές οι οποίες εμφανίζονται κατά τη διάρκεια της ζωής. Η δεύτερη διάσταση είναι η ανάγκη της ένταξης των παιδιών τόσο στην οικογένεια όσο και στην κοινωνία γενικότερα (S.L.Nock 2002).

Η κοινωνία αποτελεί μια συστάδα κοινωνικών θεσμών και οι θεσμοί αποτελούν την συνύπαρξη διαφορετικών κοινωνικών ρόλων. Οι κοινωνικοί ρόλοι αποτελούνται από την συνύπαρξη ατόμων με κοινά ιδανικά, σχετικά με την πρότυπη ανθρώπινη συμπεριφορά μέσα σε δεδομένες συνθήκες (S.L. Nock 2000). Επομένως μόνο όταν τα άτομα συμφωνούν πάνω στον τρόπο δόμησης των κοινωνικών θεσμών, σε δεδομένες συνθήκες διαβίωσης, καθίσταται δυνατή η οργάνωση της δομής αυτής και η μετατροπή της σε ένα κοινωνικά αποδεκτό θεσμό. Ένας τέτοιος θεσμός είναι και ο θεσμός του γάμου.

Οι προκαθορισμένες αντιλήψεις οι οποίες καθόρισαν παραδοσιακά τον γάμο, έδωσαν την έννοια και τη σημειολογία της οικογένειας.

Σύμφωνα με τις σχετικές εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών η δομή της οικογένειας έχει διαφοροποιηθεί, διαφορετικές μορφές οικογένειας έχουν εμφανιστεί και περισσότερα άτομα κατοικούν μόνα τους. Η σταδιακή μείωση του αριθμού των γάμων έχει παρατηρηθεί σχεδόν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Αντίστοιχα με τη μείωση των πρώτων γάμων έχει παρατηρηθεί μείωση του αριθμού των γεννήσεων, σημαντική πτώση του δείκτη γονιμότητας και αύξηση του μέσου όρου ηλικίας των ανδρών και των γυναικών κατά τον πρώτο τους γάμο.

Οι μεταβολές των αξιών, των στερεοτύπων για τη μορφή της οικογένειας και των κοινωνικών συνθηκών με το σταδιακό διαχωρισμό

του γάμου από τη γεννητικότητα και την επιλογή των συντρόφων για την ελεύθερη συμβίωση , καθώς και τη μεγαλύτερη αποδοχή των μονογονεϊκών οικογενειών οδήγησαν στην αύξηση των γεννήσεων εκτός γάμου και στη μείωση του αριθμού των γάμων σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες (Hatzichristou 2000) .

Καθώς τα διάφορα άτομα αναζητούν κοινές απαντήσεις σε ερωτήσεις που σχετίζονται με την κοινωνική δομή και την οικογενειακή ζωή , τυπικά πρότυπα αναδεικνύονται , τα οποία είναι κατανοητά και αναγνωρίζονται ως κοινωνικοί ρόλοι . Ο γάμος , με αυτή την έννοια , αποτελεί την πολιτισμική βιβλιοθήκη λύσεων των προβλημάτων που δημιουργούνται μέσα στην οικία καθώς και με τις αλληλεξαρτήσεις αυτής(M. Duffy 2002) .

Η οικογένεια διαφέρει από πολιτισμό σε πολιτισμό , από κοινωνία σε κοινωνία . Παρ' όλα αυτά παντού αποτελείται από προκαθορισμένα μοτίβα , κοινώς αποδεκτά , τα οποία αποτελούν λύσεις των προβλημάτων αλληλεξάρτησης . Πολλά από αυτά τα μοτίβα υπάρχουν και διαιώνονται διαμέσου του θεσμού του γάμου (E. Craft 2002) .

Ο σκοπός του γάμου σήμερα συνδέεται με καθαρά ψυχοκοινωνικές ανάγκες των ατόμων , που δεν είναι καθορισμένες , δεν αποτελούν κοινό σημείο για κάθε ζευγάρι . Ο σκοπός του γάμου , αποσυνδεδεμένος από την οικονομική και βιολογική επιβίωση του κάθε μέλους του ζευγαριού , αρχίζει να συνδέεται όλο και περισσότερο με την ψυχοκοινωνική του επιβίωση . Η επικοινωνία του ζευγαριού γίνεται πλέον πιο σημαντική από την ανταλλαγή των υλικών αγαθών .

2.2 Στάσεις των ανθρώπων απέναντι στον γάμο

Σύμφωνα με τους Γιουνγκ , Αντλερ και Φρουντ , η ένταση της σχέσης με τους γονείς επηρεάζει ασυνείδητα την επιλογή του συντρόφου , επιταχύνοντας ή καθυστερώντας αυτήν . Η συνειδητή αγάπη προς τον πατέρα ή την μητέρα ωθεί τον νέο άνθρωπο να διαλέξει για σύντροφό του ένα πρόσωπο , που θα έχει πολλά γνωρίσματα με τον ένα ή τον άλλο γονέα .

Το ασυνείδητο , αντίθετα , δέσιμο του παιδιού με τους γονείς του (που δεν εξωτερικεύεται απαραίτητα σαν αγάπη) , δυσχεραίνει αυτή την επιλογή και προξενεί παράδοξες τροποποιήσεις . Κατά κανόνα οι γονείς κληροδοτούν στα παιδιά τους αντεστραμμένη όλη εκείνη τη ζωή , που για λόγους άσχετους με τη θέληση τους εμποδίστηκαν να ζήσουν .

Σ ένα άρθρο της Χ. Κατάκη , στο περιοδικό Ψυχολογικό Σχήμα (1991) , δίνονται απαντήσεις από τους εκπροσώπους των τριών γενεών της ίδιας οικογένειας στο ερώτημα «Γιατί παντρεύονται οι άνθρωποι» , οι οποίες είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικές , διότι σηματοδοτούν τις βαθιές αλλαγές των αντιλήψεων των ανθρώπων , σχετικά με την καθοριστική ανθρώπινη σχέση ανάμεσα σ' έναν άντρα και μια γυναίκα .

Ο παππούς , ένας εβδομηντάχρονος κτηνοτρόφος , πιστεύει ότι : Ο γάμος είναι ο προορισμός του ανθρώπου . Ο παππούς εκπρόσωπος του παραδοσιακού τρόπου ζωής και σκέπτεσθαι , που διήρκεσε χιλιετίες , συνόψισε μ' αυτά τα λόγια ένα σύστημα αντιλήψεων που αποτελούσαν τους άγραφους νόμους πάνω στους οποίους στηρίζονταν οι σχέσεις του ζευγαριού και κατ' επέκταση της οικογένειας .

Στην παραδοσιακή κοινωνία , ο κύριος σκοπός του γάμου ήταν η βιολογική και η οικονομική επιβίωση της ευρείας οικογένειας .

Ο γιος του κτηνοτρόφου , που ζει σε αστικό κέντρο αναφέρει ότι : Οι άνθρωποι παντρεύονται για να κάνουν παιδιά , να τα αναθρέψουν , να τα μορφώσουν και να τα κάνουν χρήσιμους ανθρώπους στην κοινωνία . Η ένωση του ζευγαριού της βιομηχανικής εποχής βασιζόταν στη παρουσία ενός παιδιού , που αποτελούσε το μοναδικό ίσως στήριγμα για τη διατήρηση της σταθερότητας, της παιδοκεντρικής οικογενειακής μονάδας.

Ο εγγονός , ένας δάσκαλος που ζει στην Αθήνα , πιστεύει πως τα παιδιά και ο θεσμός του γάμου δεν μπορούν να αποτελέσουν βασικό σκοπό της συμβίωσης . Αυτό που έχει μεγάλη σημασία είναι : Να δημιουργήσει κάποιος με το σύντροφο του μια καλή σχέση και να επικοινωνεί μαζί του . Οι νέοι , που συχνά κατηγορούνται απ' τους παλιότερους ως επιπόλαιοι , στη πραγματικότητα αγωνίζονται για να θέσουν νέα θεμέλια στη σχέση του ζευγαριού .

Όπως αναφέρει η Μ. Χουρδάκη (1982) , συμβαίνει τα παιδιά να έχουν σαφέστερη εικόνα του γάμου απ' ότι οι γονείς τους . Βασική σημασία έχει τα εικόνα για το γάμο που έδωσαν στο νέον άνθρωπο οι γονείς του . Το πρότυπο που υιοθετεί ο άνθρωπος για το γάμο είναι το πως έζησε , αυτό το φαινόμενο που ονομάζεται συμβίωση , μέσα στην οικογένεια του. Έχουν γίνει στο θέμα αυτό διάφορες έρευνες και το συμπέρασμα είναι ότι ευτυχισμένα ζευγάρια προέρχονται βασικά από ευτυχισμένους γονείς .

Υπάρχουν ενήλικοι σύμφωνα με τη Μ. Χουρδάκη (1982) που απωθούν την ιδέα του γάμου και υποφέρουν ακόμα κι όταν γίνεται

ανάλογη συζήτηση . Υπάρχουν άντρες που έχουν πετύχει πολλά στη ζωή τους και δεν μπορούν να συνηθίσουν στην ιδέα του γάμου , της εξάρτησης και της προσαρμογής . Αντιμετωπίζουν το γάμο με δέος , φόβο , άγχος και αναστολές . Μια άλλη κατηγορία ενηλίκων είναι αυτοί που βλέπουν το γάμο ως πεπρωμένο . Δεν θέλουν να παραδεχτούν ότι είναι δική τους απόφαση , την οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν οι ίδιοι υπεύθυνα .

Μια τρίτη κατηγορία είναι εκείνοι που φοβούνται το γάμο , θεωρώντας τον δέσμευση , ενώ παράλληλα ανησυχούν μήπως χάσουν την ελευθερία τους και την ανεξαρτησία τους . Πρόκειται για ανθρώπους που έχουν καταπιεστεί πολύ απ' την οικογένεια τους .

Συχνά τα κορίτσια πιστεύουν ότι δεν μπορούν να παντρευτούν εύκολα, ιδιαίτερα όταν έχουν επηρεαστεί απ' τους γονείς τους και περιμένουν την «ιδανική λύση» . Μερικοί γονείς μεταβιβάζουν στα κορίτσια τους την ιδέα της αναμονής του ιδανικού συζύγου . Όπως αναφέρει η Χ. Κατάκη (1984) υπάρχουν μερικές περιπτώσεις κοριτσιών που φοβούνται και απορρίπτουν το γάμο γιατί έχουν ζήσει τις απιστίες του πατέρα , την ανικανότητα του να ανταπεξέλθει στις οικογενειακές υποχρεώσεις και μεταφέρουν την ανικανότητα αυτή του πατέρα στο σύζυγο που πρόκειται να παντρευτούν .

Το ίδιο μπορεί να συμβεί και στα αγόρια . Πολλές φορές η μητέρα , ως σύζυγος μπορεί να μην είναι πιστή και συνεπής στις οικογενειακές υποχρεώσεις , οπότε το αγόρι πιστεύει ότι όλες οι γυναίκες είναι όπως η μητέρα του , γιατί σαν υπόδειγμα έχει τη μητέρα . Μερικοί άντρες θέλουν να βλέπουν στο πρόσωπο της γυναίκας που παντρεύονται τη μητέρα τους συγχέοντας τους δύο διαφορετικούς ρόλους . Εξάλλου , υπάρχουν γυναίκες που ζητούν στο πρόσωπο του συζύγου τον προστάτη , τον κηδεμόνα , τον πατέρα , εκείνον που θα τις φροντίσει . Οι παραπάνω περιπτώσεις αναφέρονται σε ανθρώπους που παντρεύονται χωρίς να διαθέτουν ψυχολογική ωριμότητα . Υπάρχει ακόμη μια τάση των αγοριών , σύμφωνα με τη Μ. Χουρδάκη (1982) , να επηρεάζονται απ' τους γονείς τους , ώστε να βλέπουν το γάμο σαν ένα είδος εμπορικής διαπραγμάτευσης (αγοραπωλησίας) .

Τέλος , η Χ. Κατάκη (1984) αναφέρεται σε μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 1978 με σκοπό την αναζήτηση των αντιλήψεων των νέων όσο αφορά την οικογένεια και το γάμο . Η έρευνα έδειξε πως οι νέοι θεωρούσαν ως πρωταρχικό κίνητρο για τη σύναψη γάμου τη δημιουργία μιας ζεστής σχέσης και τη δυνατότητα επικοινωνίας ανάμεσα στο ζευγάρι .

Ιστορικά ο γάμος , ένωσε έναν ενήλικα άνδρα με μια γυναίκα και τα παιδιά της , αυτό σημαίνει ότι ο γάμος υπήρξε ιστορικά λόγω της σεξουαλικής συνεύρεσης και της τεκνοποίησης . Έτσι θεσμοθετήθηκε ο γάμος , για να προσφέρει μια κοινωνική μονάδα για να εξασφαλίζει την επιβίωση και τη σωστή ανατροφή των παιδιών .

2.3 Κοινωνική εξέλιξη του γάμου και της οικογένειας

Στις αρχικές μορφές του γάμου και της οικογένειας γενικότερα , φορτισμένος ιδιαίτερα με φυλετικές και κοινωνικές επιταγές , υπήρξε αναχαιτιστικός των προσωπικών φιλοδοξιών , ιδιαίτερα για τις σε μεγαλύτερες σε ηλικία γυναίκες . Στην εξέλιξη της κοινωνίας και με την άνοδο του φεμινιστικού κινήματος , παρατηρούνται έντονες αλλαγές , που μέσα από την παρουσία τους στην οικογένεια και επομένως μέσα από τις δυνατότητες των ανταλλαγών και τη φυσική εξέλιξή τους , οι γυναίκες αναλαμβάνουν καινούριους ρόλους τόσο μέσα στην οικογένεια όσο και στην κοινωνία γενικότερα .

Η κοινωνική εμφάνιση της «σύγχρονης οικογένειας» παρουσιάζεται ιστορικά στις τελευταίες δεκαετίες του 18 αιώνα . Ο σύγχρονος γάμος , σε σύγκριση με πρότερες μορφές , βασίζοταν στην αγάπη την κατανόηση και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των συζύγων . Τα παιδιά ήταν συναισθηματικό απόκτημα και περιουσία του ζευγαριού (Nock 2002) .

Στην ανατέλλουσα «μοντέρνα» οικογένεια , η προσοχή , η αφοσίωση και ενέργεια του ζευγαριού είναι εντοπισμένη στο να πετύχουν την κοινωνική και οικονομική ανέλιξη του ζευγαριού (Stone 1980) . Ένας τρόπος να αντιμετωπισθούν οι αυξημένες απαιτήσεις του ζευγαριού ήταν η μείωση της γονιμότητας . Το να φέρει μια οικογένεια ένα παιδί στον κόσμο αποτέλεσε ένα δυσβάσταχτο , για αρκετές οικογένειες , φορτίο , λόγω της ανάγκης τους για αγάπη , χρόνο , κόπο και χρήμα (Stone 1979).

Έτσι , ενώ η έλευση ενός παιδιού , υπήρξε απαραίτητη προϋπόθεση για την ολοκλήρωση της οικογένειας , η ανεξέλεγκτη γονιμότητα καθορίστηκε ως ασύμβατη με τη μορφή της σύγχρονης οικογένειας , καθώς δεν συμβάδιζε με τις οικονομικές απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας (D' Emilio & Freedman 1988) .

Με την πάροδο των χρόνων , ο γάμος οδηγήθηκε , εκτός των άλλων , σε μια μορφή κοινωνικό-οικονομικής συναλλαγής . Δεν έπαψε να υπάρχει ο ρόλος του ζευγαριού για τη δημιουργία μιας οικογένειας , για τη βιολογική ανάγκη της γέννησης και της ανατροφής των τέκνων , αλλά

ταυτόχρονα έγινε ζητούμενο η οικονομική και κοινή κοινωνική ανέλιξη του ζευγαριού . Τυποποιήθηκαν συμφωνίες και συμβόλαια τα οποία ήλεγχαν κάθε πιθανή έκβαση του γάμου . Συμβόλαια τα οποία έδιναν εκ των προτέρων , τη λύση των προβλημάτων που μπορεί να εμφανίζονταν κατά τη διάρκεια του έγγαμου βίου . Ο γάμος πλέον , μέσα από την σχετικά «εύκολη» απόφαση διαζυγίου , την μη κοινωνική κατακραυγή των διαζευγμένων και ειδικά των γυναικών , την ελαχιστοποίηση του κοινωνικού στίγματος του διαζυγίου , θα έπρεπε να αποδίδει και στους δύο συζύγους τα μέγιστα , τόσο κοινωνικά , όσο και οικονομικά και ψυχολογικά , διαφορετικά δεν θα έπρεπε να έχει λόγο συνέχισης . Έτσι , σταδιακά περάσαμε στην «συμβολαιοποίηση» του έγγαμου βίου , κατά τον οποίο τα συμβαλλόμενα μέρη , ορίζουν , ο καθένας για λογαριασμό του , τους όρους και τους κανόνες της σχέσης , σχετίζοντας τους από κοινού πάνω στην αντίληψη των ξεχωριστών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και ελευθερίας της προσωπικής έκφρασης και εξέλιξης (Ian Smith 2003).

Σε άρθρο του ο Bell (1997) , αναφέρει ότι παραδοσιακά ο γάμος προσέφερε σεξουαλικά κι όχι μόνο δικαιώματα του συζύγου απέναντι στη σύζυγό του . Παρόλα αυτά οι εξελίξεις στην τεχνολογία και τεχνογνωσία της αντισύλληψης , καθώς και η νομιμοποίηση των αμβλώσεων , έδωσαν στις γυναίκες μεγαλύτερη σεξουαλική ελευθερία και αναπαραγωγική αυτονομία , οι οποίες και μετάλλαξαν σιγά - σιγά μια παγιωμένη αντίληψη για το γάμο . Ο γάμος δεν ορίζεται πλέον τόσο κάτω από σεξουαλικούς και αναπαραγωγικούς όρους και δικαιώματα , αλλά με οικονομικούς όρους και ψυχοκοινωνικές συνέπειες . Διαχωρίζεται από τον ανοιχτό γάμο λόγω των οικονομικών και περιουσιακών δικαιωμάτων , των δικαιωμάτων σύνταξης και αποζημιώσεων καθώς και από το μικρότερο κόστος εισόδου και αποχώρησης από την εν λόγω «συμφωνία» .

Δεν είναι τυχαίο πως η κοινωνική εξέλιξη στην αντίληψη του γάμου , οδήγησε πολλούς μελετητές να παρατηρήσουν μια σταδιακή μεταφορά των κανόνων και της νομοθεσίας του γάμου , από το οικογενειακό δίκαιο, δημιουργώντας έτσι ένα ευνοϊκότερο κλίμα στην εξέλιξη των προγαμιαίων συμφωνιών . Ειδικότερα , επικεντρώνονται λιγότερο στις νομικές υποχρεώσεις των συζύγων και περισσότερο σε αυτές των γονέων (Ian Smith 2003) . Γεγονός το οποίο δεν είχε γίνει αντικείμενο μελέτης-παρ' όλο που ο θεσμός των οικονομικών συμφωνιών για τη σύναψη ενός γάμου , δεν είναι κάτι , ιστορικά τουλάχιστον , νέο , καθώς είχε εμφανιστεί στην προσπάθεια οικογενειών να προστατέψουν οικονομικά συμφέροντα και δικαιώματα σε περιουσιακά στοιχεία , ειδικά όταν η γυναίκα έφερνε στο γάμο σημαντική περιουσία κάτω από νέα κοινή διαχείριση (Ian Smith 2003) .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

«ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ ΑΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΨΗ»

3.1 Ορισμός και νομοθεσία

Το διαζύγιο αποτελεί τη νόμιμη λύση ενός γάμου με βάση τη νομοθεσία κάθε κράτους . Σύμφωνα με τη Χουρδάκη , το διαζύγιο , από ψυχολογική άποψη , είναι η διάσταση του γάμου που δεν παρουσιάζει επιτυχία . Από κοινωνικό-ψυχολογική ανάλυση οι Wallerstein & Blakeslee ορίζουν το διαζύγιο ως το σημαντικότερο καταλύτη οικονομικών, κοινωνικών και ψυχολογικών αλλαγών, μια διαδικασία που επιβάλλει τον επαναπροσδιορισμό του ατόμου , ως οντότητα και ως ρόλο στην κοινωνία .

Είναι μια επώδυνη διαδικασία , η οποία επηρεάζει όχι μόνο το ζευγάρι αλλά τόσο τα παιδιά του ζευγαριού , αλλά έχει αντίκτυπο σε ένα ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο (Amato 1996) . Μέσα σε αυτή την επώδυνη διαδικασία , τα μέλη του ζευγαριού οφείλουν να πάρουν σημαντικές αποφάσεις σχετικά με τη συνέχεια της διαφορετικής , πλέον ζωής τους , αλλά και να σχεδιάσουν και να αντιμετωπίσουν ένα αβέβαιο μέλλον (Ayala Pines 2002) .

Σύμφωνα με το οικογενειακό δίκαιο που ίσχυε μέχρι το 1983 , οι διατάξεις του διαζυγίου , οι οποίες όριζαν τις αιτίες για τις οποίες μπορεί να εκδοθεί ένα διαζύγιο , αναφέρονταν στα άρθρα 1438-1462 :

- Μοιχεία ή διγαμία . Άρθρο 1439
- Επιβουλή ζωής . Άρθρο 1440
- Κακόβουλος εγκατάλειψης . Άρθρο 1441
- Κλονισμός εγγάμου σχέσεως . Άρθρο 1442
- Φρενοβλάβεια . Άρθρο 1443
- Λέπρα . Άρθρο 1444
- Αφάνεια . Άρθρο 1445
- Ανικανότης . Άρθρο 1446

Κυρίαρχο ρόλο στην εκδίκαση των περιπτώσεων διαζυγίου έπαιξε η δυνατότητα του ενάγοντα συζύγου να αποδείξει ότι ο άλλος σύζυγος

είναι υπαίτιος σύμφωνα με τις προαναφερθείσες διατάξεις . Σε περιπτώσεις «κλονισμού της εγγάμου σχέσεως» , ακόμη και με συνυπαιτιότητα των συζύγων , το δικαίωμα για διαζύγιο δεν δινόταν όταν ο κλονισμός του γάμου οφειλόταν κυρίως στον αιτούντα σύζυγο .

Εντούτοις , ορόσημο όχι μόνο για τις σχετικές δικαστικές αποφάσεις στην Ελλάδα και τη συχνότητα διαζυγίων , αλλά και για τη γενικότερη αναθεώρηση της στάσης πάνω στο διαζύγιο , αποτέλεσε το νέο οικογενειακό Δίκαιο του 1983 , με το οποίο τροποποιήθηκαν οι διατάξεις οι σχετικές με την έκδοση διαζυγίου και αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά η δυνατότητα έκδοσης «συναινετικού διαζυγίου» (άρθρο 1441 ν. 1329/83) . Η δυνατότητα αίτησης των συζύγων για συναινετικό διαζύγιο αποτελεί σημαντικό βήμα και αντανακλά την αλλαγή των συγκεκριμένων αρνητικών στερεοτύπων γύρω από το διαζύγιο , σύμφωνα με τα οποία ένας από τους δυο συζύγους πρέπει να είναι αποκλειστικά υπεύθυνος και ο άλλος αναγκαστικά ο αποδέκτης μιας βάνουσης ή αδικαιολόγητης συμπεριφοράς (Hatzichristu 1999) . Η κοινή αίτηση διαζυγίου βασίζεται στην κοινή τους παραδοχή για τον κλονισμό της σχέσης τους και τη συμφωνία τους για τη λύση της έγγαμης συμβίωσής τους , χωρίς να υπάρχει ανάγκη διερεύνησης και απόδειξης της υπαιτιότητας του καθενός .

3.2 Αιτίες διαζυγίου

Η ύπαρξη μεγάλης διεπιστημονικής βιβλιογραφίας με ποικίλες και διαφορετικές θέσεις και επιχειρήματα σχετικά με τις αιτίες του διαζυγίου και την αύξηση της συχνότητάς του κατά τις τελευταίες δεκαετίες , δείχνει την πολυπλοκότητα του θέματος και την αλληλεπίδραση ποικίλων παραγόντων σε κοινωνικό-οικονομικό , οικογενειακό και ατομικό επίπεδο .

Ως συχνότερος λόγος διαζυγίου στις εκδοθείσες οριστικές αποφάσεις διαζυγίων (στοιχεία στατιστικής της δικαιοσύνης) , εμφανίζεται ο κλονισμός της εγγάμου σχέσεως , ο οποίος και παρουσιάζει ανοδική τάση με την πάροδο των ετών .

Ποικίλες διεθνείς μελέτες έχουν αποδείξει ότι στις αιτίες του διαζυγίου εμφανίζονται ποικίλοι παράγοντες οι οποίοι αλληλεπιδρώντας , προσδιορίζουν την αυξητική τάση των διαζυγίων .

Ως προς τα δημογραφικά στοιχεία η White αναφέρει συμπερασματικά , με βάση τα δεδομένα πολλών ερευνών , τη συσχέτιση πολλών παραμέτρων με το διαζύγιο .

Α) σειρά γάμου και παιδιά από άλλο γάμο. Έχει διαπιστωθεί ότι η συχνότητα των διαζυγίων στους δεύτερους γάμους είναι κατά 25% υψηλότερη από τους πρώτους γάμους . Έχουν γίνει πολλές αναφορές για την επεξήγηση του φαινομένου αυτού . Οι περισσότερες εστιάζονται στο ότι τα άτομα που ξαναπαντρεύονται συνεχίζουν να έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά , τα οποία οδήγησαν τον πρώτο γάμο σε διαζύγιο καθώς και το ότι η εσωτερική δυναμική των δεύτερων γάμων είναι πιο ασθενής σε σύγκριση με τον πρώτο , ειδικά σε περιπτώσεις που υπάρχουν παιδιά από τον πρώτο γάμο .

Β) Διαζύγιο των γονέων. Έχει παρατηρηθεί ότι το διαζύγιο των γονέων αυξάνει την πιθανότητα διαζυγίου στα παιδιά .

Γ) Συγκατοίκηση. Τα άτομα που επιλέγουν την συγκατοίκηση , επιλέγουν να ξεφύγουν από τις συμβατικές έννοιες και θεσμούς του γάμου και της οικογένειας , ξεφεύγοντας έτσι από την κατεστημένη συζυγική συμπεριφορά . Τα άτομα αυτά θεωρούν μικρότερη δέσμευση το γάμο , δίνοντας έτσι μικρότερη σημασία στο κοινωνικό στίγμα του διαζυγίου .

Δ) Ηλικία κατά το γάμο. Έχει διαπιστωθεί και είναι κοινώς αποδεκτό στους ερευνητές , ότι η μικρή ηλικία γάμου αυξάνει την πιθανότητα διαζυγίου κατά τα πέντε πρώτα χρόνια του γάμου . Αποτελεί δε τον ισχυρότερο παράγοντα πρόβλεψης διαζυγίου , ενώ οι αρνητικές επιπτώσεις της ηλικίας εξακολουθούν να εκφράζονται στατιστικά και στους επόμενους γάμους .

Ε) Εγκυμοσύνη πριν το γάμο. Η εγκυμοσύνη πριν το γάμο και όχι αυτή κάθε αυτή η σύλληψη , αποτελεί στατιστικά αρνητικό παράγοντα για τη διάρκεια του γάμου , αυξάνοντας την πιθανότητα διαζυγίου κυρίως κατά τα πρώτα χρόνια του γάμου .

Στ) Γονιμότητα στο γάμο. Έχει διαπιστωθεί ότι το πρώτο παιδί μειώνει την πιθανότητα διαζυγίου σχεδόν στο μηδέν , ιδίως κατά τον πρώτο χρόνο .

Ζ) Φυλή. Στατιστικά οι μαύροι Αμερικάνοι είναι λιγότερο πιθανό να χωρίσουν από ότι οι λευκοί . Πρόκειται μια παράμετρος η οποία δύσκολα μπορεί να ερμηνευθεί και να αποδειχθούν οι αντικειμενικοί λόγοι στους οποίους οφείλεται η παραπάνω παρατήρηση . Ειδικά λαμβάνοντας υπόψη

ότι κατά τη διάρκεια της έρευνας είχαν απομονωθεί οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες καθώς και άλλοι παράγοντες όπως η γονιμότητα ή η ηλικία θεωρητικά θα μπορούσε να εξηγηθεί μέσα από ένα πρίσμα κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων , μιας Παιδείας και της προΐστορίας της φυλής η οποία διακατέχεται από έναν υψηλό σεβασμό στην έννοια και το θεσμό της οικογένειας .

3.3 Αντιλήψεις των συζύγων για τις αιτίες διαζυγίου

Έχει διαπιστωθεί ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ των δικαστικών στοιχείων σχετικά με τους λόγους του διαζυγίου , σύμφωνα με τους οποίους γίνεται η αίτηση διαζυγίου , με βάση την ισχύουσα νομοθεσία και το ποιος σύζυγος άρχισε τη νομική διαδικασία διαζυγίου και των αντιλήψεων των συζύγων για τους λόγους που τους οδήγησαν στο διαζύγιο και το ποιος σύζυγος ουσιαστικά υποκίνησε τη διαδικασία του διαζυγίου .

Τα αποτελέσματα μελετών αποδεικνύουν ότι σπάνια η απόφαση για το χωρισμό και το διαζύγιο είναι κοινή μεταξύ των συζύγων . Είναι γεγονός πως ανεξάρτητα από τις αντιλήψεις των συζύγων και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες προήλθε η ρήξη του γάμου και τα αντίστοιχα συναισθήματα τους , οι σύζυγοι σπάνια συμφωνούν μεταξύ τους σχετικά με την απόφαση του διαζυγίου . Είναι χαρακτηριστικό πως ο Weiss χρησιμοποιεί τον όρο «προσωπικές αναφορές», όταν αναφέρεται στις αντιλήψεις των συζύγων σχετικά με το διαζύγιο , θέλοντας με αυτό τον τρόπο να υποδείξει την διαφορετικότητα των απόψεων των συζύγων πάνω στο συγκεκριμένο , κοινό κατά τα άλλα θέμα . Είναι φανερό πως τα γεγονότα που θεωρεί ο κάθε ένας ουσιώδη στην εξιστόρηση των συμβάντων , της πορείας προς τον χωρισμό , είναι τόσο διαφορετικά ώστε στην τελική εικόνα δίνεται στον μελετητή η εντύπωση ότι εξιστορούνται δύο διαφορετικοί γάμοι .

Σημαντικό γεγονός επίσης , είναι η διαφορετικότητα προσέγγισης , κατά την προσπάθεια καθορισμού του ποιος από τους δύο κίνησε τη διαδικασία του διαζυγίου . Έχει διαπιστωθεί προσπάθεια να πιστωθεί , ο κάθε ένας ξεχωριστά την «ευθύνη» εκκίνησης της διαδικασίας , σε μια προσπάθεια να μην νιώσει την απόρριψη και να αντισταθμίσει το πλήγμα στην αυτοεκτίμησή του . Ανεξάρτητα από τις εκφραζόμενες απόψεις , είναι φανερό πως ο/η σύζυγος , σκέφτεται την πιθανότητα να χωρίσει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα (μήνες μέχρι και χρόνια) , προτού καταλήξει σε μια οριστική απόφαση διαζυγίου , η οποία είναι τελικά

αποτελεσμα της συσσώρευσης και του συνδυασμού αρνητικών εμπειριών και συναισθημάτων (Kelly) . Οι Brining & Allen, σε μελέτη τους , παρουσιάζουν τη θεωρία , η οποία και αναφέρει ότι στατιστικά , όσο μεγαλύτερος σε ηλικία είναι ο σύζυγος , τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να είναι και ο νομικός υποκινητής του διαζυγίου . Επίσης επιβεβαιώνουν τη θεωρία , η οποία είχε διατυπωθεί από τον Cohen , ως ευκαιριακή συμπεριφορά του αρσενικού , ότι όσο αυξάνει η διάρκεια του γάμου , τόσο αυξάνει και η πιθανότητα να υποκινήσει το αρσενικό τη διαδικασία του διαζυγίου . Σε μερικές μελέτες, αναφέρεται ο όρος «φαινόμενο του κρίσιμου σημείου» , ως το σημείο όπου κάποιος από τους συζύγους επισπεύδει την απόφαση του διαζυγίου ωθούμενος από ένα συγκεκριμένο γεγονός (απιστία , αλκοολισμός , κρίση) .

Σημαντικό εύρημα στην έρευνα των Brining & Allen , ήταν ότι πολύ συχνά ο γονέας που έχει τη μεγαλύτερη πιθανότητα να αναλάβει την κηδεμονία είναι και αυτός που έχει την μεγαλύτερη πιθανότητα να ξεκινήσει τις διαδικασίες του διαζυγίου .

Πολλές , ανεξάρτητες , έρευνες , έχουν αποδείξει ότι οι διαφορές στις αντιλήψεις μεταξύ ανδρών και γυναικών , αφορούν πολλές πλευρές της συζυγικής σχέσης , όπως είναι το είδος των δυσκολιών και των παραπόνων , η συχνότητά τους , το μέγεθος της δυσαρέσκειας καθώς και η ένταση των συγκρούσεων (Kelly) .

Συγκρίνοντας τη διαφοροποίηση των παραπόνων των γυναικών , σε διάστημα Τριών δεκαετιών περίπου , οι (Kitson & Sussman) , κατέληξαν στο συμπέρασμα , ότι τα παράπονα των γυναικών ήταν πιο σοβαρά τα παλιότερα χρόνια, εφόσον αναφέρονταν σε έλλειψη υποστήριξης, σύγκρουση με την ιεραρχία, σωματική και λεκτική κακοποίηση, σκληρότητα, παραμέληση του σπιτιού και των παιδιών, αλκοολισμό και συχνές παρέες με άλλους άντρες έξω από το σπίτι. Αργότερα τα παράπονα των γυναικών άρχισαν να επικεντρώνονται περισσότερο σε συναισθηματικές πλευρές του γάμου , στην προσωπικότητα , στην ποιότητα της οικογενειακής ζωής και στις αξίες . Ενδεικτικό επίσης για την μεταβολή των αξιών και των αντιλήψεων για τις αιτίες που οδηγούν στο χωρισμό είναι το γεγονός ότι το πιο συχνό και σημαντικό παράπονο που αναφέρθηκε σε συγκεκριμένη μελέτη τόσο από τις γυναίκες όσο και από τους άντρες ήταν η έλλειψη επικοινωνίας ή κατανόησης (Kitson & Sussman) .

Η δεύτερη σημαντική αιτία για τη διάλυση του γάμου ήταν για τους άντρες η σύγκρουση των ρόλων των δύο φύλων , καθώς και τα παράπονα ότι η σύζυγος είχε πολύ ελαστική ή μητριαρχική συμπεριφορά . Για τις

γυναίκες αντίστοιχα η δεύτερη σημαντική αιτία ήταν η εσωτερική σύγκρουση που συνδεόταν με την επιθυμία για ανεξαρτησία και αυτονομία και ελευθερία στην προσπάθεια απόκτησης προσωπικής ταυτότητας . Η υψηλή συχνότητα των παραπάνω απαντήσεων δείχνει κατά τους Kitson & Sussman «ότι τα σύγχρονα ζευγάρια αγωνίζονται για θέματα που σχετίζονται με την επιθυμία για αυτοανάπτυξη και εξέλιξη και για το μοίρασμα των ρόλων στην οικογένεια» .

Διαφορές στις αναφορές των αιτιών του διαζυγίου παρατηρείται επίσης ανάλογα με το κοινωνικό-οικονομικό υπόβαθρο του ζευγαριού . Έτσι τόσο γυναίκες όσο και οι άνδρες υψηλής κοινωνικό-οικονομικής θέσης εξέφρασαν πιο συχνά παράπονα για έλλειψη συναισθηματικής υποστήριξης και κενά στη διαπροσωπική του σχέση , ενώ τα παράπονα συζύγων με χαμηλότερη κοινωνικό-οικονομική θέση επικεντρώνονταν στα ελαττώματα του/της συζύγου και στην εκτέλεση των καθηκόντων τόσο στην οικογένεια όσο και στην εργασία (Kitson & Sussman 1982) . Επίσης αναφέρεται διαφορά στο δείκτη διαζυγίου , αναλόγως της περιοχής πριν και μετά τη θεσμοθέτηση του χωρίς υπαιτιότητα διαζυγίου.

Οι γυναίκες αναφέρουν συχνότερα τη συνεχή και περισσότερο ανοιχτή σύγκρουση σε σύγκριση με τους άντρες, όπως παρατηρούν οι Wallerstein & Kelly (1980) . Οι άντρες στις διηγήσεις τους για τα αίτια του διαζυγίου δεν αναφέρονται συνήθως στη βία και όταν ερωτώνται πιο συγκεκριμένα, τείνουν να υποβαθμίζουν τη συχνότητα , την ένταση και την επίπτωση που είχε στο γάμο τους .

Τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών δείχνουν ότι οι γυναίκες , σε σύγκριση με τους άνδρες , παίρνουν συχνότερα την πρωτοβουλία και ζητούν διαζύγιο (Kelly , 1982) . Έχει επισημανθεί όμως ότι ο/η σύζυγος που κινεί τη διαδικασία του διαζυγίου δεν είναι απαραίτητα ο/η σύζυγος που επισπεύδει την αναστάτωση ή κάνει την αγωγή του διαζυγίου , αλλά ότι και οι δύο με διαφορετικούς τρόπους επιταχύνουν τη συζυγική κρίση (Good 1993- Kaslow & Schwartz 1987) . Έχει επίσης αναφερθεί στο παρελθόν και είναι κοινά αποδεκτό ότι «στην κοινωνία μας ο σύζυγος συχνότερα από τη σύζυγο εκδηλώνει συμπεριφορά της οποίας η λειτουργία , αν όχι η πρόθεση , και το αποτέλεσμα , αν όχι ο σκοπός , είναι να πείσει τη σύζυγο να ζητήσει πρώτη το διαζύγιο» (Good 1956) . Αυτό έχει ως αποτέλεσμα συχνά, να αρχίζει η σύζυγος την αγωγή του διαζυγίου . Έχει επισημανθεί επίσης ότι παρόλο που τα παράπονα για έλλειψη συναισθηματικής ανταπόκρισης αναφέρονται τον τελευταίο καιρό πιο συχνά ως αιτίες διαζυγίου , υπάρχουν πολλοί γάμοι σε όλα τα κοινωνικο-οικονομικά επίπεδα που δοκιμάζονται από ιδιαίτερα

οικονομικά προβλήματα , συζυγική σωματική ή λεκτική κακοποίηση , κατάχρηση ουσιών , απιστία και χαρτοπαιξία (Kaslow & Schwartz 1987).

Σημαντική είναι επίσης η συσχέτιση της συμμετοχής της γυναίκας στην εργασία με το διαζύγιο , εφόσον παρέχεται στη γυναίκα η απαραίτητη οικονομική βάση και ανεξαρτησία .

Η αιτιώδης σχέση ανάμεσα στο γεγονός του διαζυγίου και στις αντιλήψεις για το διαζύγιο είναι αμφίδρομη . Ενώ οι αντιλήψεις για το χωρισμό δεν μπορούν να τον προβλέψουν και επηρεάζουν πολύ λίγο τα μετέπειτα πραγματικά γεγονότα , η διάλυση του γάμου συντελεί στη μεταβολή των αντιλήψεων , με αποτέλεσμα όλες οι γυναίκες που έχουν χωρίσει να επιδοκιμάζουν το χωρισμό (Thorton , 1 985) . Δύο πιθανές ερμηνείες έχουν εκφραστεί για την ομόφωνη παραδοχή του χωρισμού από τις γυναίκες ως της καλύτερης λύσης σε μια δυστυχισμένη σχέση (Thorton , 1985) : είτε ότι οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν μετά το χωρισμό δεν ήταν δυσυπέβλητες ώστε να τις κάνουν να αλλάξουν γνώμη , είτε ότι η «γνωστική ασυμφωνία» τις εμποδίζει να παραδεχθούν τη διαφωνία τους με την ιδέα του χωρισμού ή να δηλώσουν ότι μετάνιωσαν .

3.4 Αποτελέσματα αιτίων μέχρι το έτος 2004

Με τη βοήθεια της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος βρέθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων θεωρεί ως σημαντικότερες αιτίες διαζυγίου την «ασυμφωνία χαρακτήρων» (83%) , «την απιστία» (72%) , και την «κακοποίηση» (35%) . Σε σχέση με το φύλο δε βρέθηκαν ιδιαίτερες διαφορές μεταξύ των απαντήσεων . Εξαιρέση αποτελεί η μεταβλητή «έλλειψη σεβασμού» (21%) όπου φάνηκε ότι οι γυναίκες δίνουν ιδιαίτερη σημασία σε αυτό και το θεωρούν σημαντικό στοιχείο σε σύγκριση με τους άνδρες . Σε συνάρτηση με το τόπο καταγωγής δε βρέθηκαν διαφορές που να σχετίζονται με την παραπάνω μεταβλητή . Όσον αφορά στη σχέση των κοινωνικών αναπαραστάσεων των φοιτητών/τριών και των Σχολών που αυτοί φοιτούσαν φάνηκε ότι οι φοιτητές/τριες Φιλοσοφικής Σχολής και της Σχολής των Θετικών Επιστημών αναφέρθηκαν περισσότερο από τους άλλους στη μεταβλητή της «κακοποίησης» . Οι φοιτητές/τριες της Ιατρικής και των Θετικών Επιστημών αναφέρθηκαν στη μεταβλητή των «σεξουαλικών σχέσεων» μεταξύ των συζύγων (17%) .

Ορθότητα ή μη του διαζυγίου: Στην κατηγορία αυτή 63% των ερωτώμενων παρουσίασαν απόλυτα θετική στάση ενώ 29% συμφώνησαν στην έκδοση του διαζυγίου υπό όρους . Όσον αφορά στα δυο φύλα δε βρέθηκαν διαφορές . Στις αστικές περιοχές υποστηρίζεται περισσότερο η ορθότητα του διαζυγίου . Πιο θετική άποψη εκφράσθηκε από τους/τις φοιτητές/τριες της Σχολής Θετικών Επιστημών .

Υπαρξη ή μη παιδιών: 32% των ερωτώμενων θεωρεί ότι η απόφαση των συζύγων να χωρίσουν πρέπει να λαμβάνεται με επιφύλαξη όταν υπάρχουν παιδιά , 25 των ερωτώμενων αναφέρεται στις ψυχολογικές επιπτώσεις του διαζυγίου σε όλα τα μέλη της οικογένειας . Οι γυναίκες φαίνεται να ανησυχούν περισσότερο για την επίδραση του διαζυγίου και τις επιπτώσεις στην προσωπικότητα των παιδιών κυρίως όταν αυτά βρίσκονται σε περίοδο διαμόρφωσής της . Στις ψυχολογικές επιπτώσεις δίνουν έμφαση οι ερωτώμενοι των αστικών περιοχών . Το ίδιο εκφράζεται και απ' τους φοιτητές/τριες των Θετικών Επιστημών .

Στην περίπτωση που δεν υπάρχουν παιδιά στην οικογένεια , υποστηρίζεται από ποσοστό 91% ότι η απόφαση είναι πιο εύκολη .

Συναισθηματικές επιδράσεις : 43% των ερωτώμενων υποστηρίζουν την αρνητική αυτοαντίληψη που επικρατεί και στους δυο εμπλεκόμενους. Σε αυτή την περιγραφή δίνουν ιδιαίτερη έμφαση οι γυναίκες .

Κοινωνική και οικογενειακή αντιμετώπιση : σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτώμενων το ευρύτερο περιβάλλον δεν αποδέχεται την απόφαση του ζευγαριού για το διαζύγιο κι τηρούν αρνητική στάση απέναντι στα μέλη του (35%) . Ένα 22% θεωρεί πιο αρνητική τη στάση του κοινωνικού πλαισίου απέναντι στη διαζευγμένη γυναίκα . Η άποψη αυτή ισχύει ανεξάρτητα από το φύλο , τον τόπο καταγωγής και η σχολή των ερωτώμενων .

3.5 Χρονικές φάσεις και στάδια του διαζυγίου

Είναι φανερό πως ο χωρισμός και το διαζύγιο δεν αποτελούν ένα απλό και μεμονωμένο γεγονός , αλλά μια πολυσύνθετη διαδικασία η οποία , περνώντας από διάφορα στάδια , επηρεάζει και αντιμετωπίζει διαφορετικά από τα μέρη που συμμετέχουν σε αυτή την διαδικασία .

Η διαδικασία αυτή προκαλεί μια σειρά αντιδράσεων , στην προσπάθεια προσαρμογής των συζύγων , σε μια νέα , ευμετάβλητη κατάσταση . Οι αντιδράσεις αυτές εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες

που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους . Η αλληλεπίδραση αυτή διαφέρει ανάλογα με το χρονικό σημείο και τις εξελικτικές φάσεις του διαζυγίου .

Έχουν γίνει διάφορες προσπάθειες για να μελετηθούν οι διάφορες εξελικτικές φάσεις και πως αυτές επηρεάζουν τους παράγοντες που μεταβάλλουν την ψυχολογική κατάσταση και την συμπεριφορά των συζύγων και των παιδιών τους .

Προσεγγίζοντας την διαδικασία του διαζυγίου θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι το διαζύγιο αποτελεί εν μέρη μια διαδικασία ρήξης των δεσμών μεταξύ των συζύγων . Μπορούμε χωρίς ιδιαίτερες αποδείξεις , να συνειδητοποιήσουμε το πόσο δύσκολο είναι να σταδιοποιηθούν οι εξελικτικές φάσεις του διαζυγίου και μόνο αν σκεφτούμε ότι οι σύζυγοι συνδέονται μεταξύ τους με μια ποικιλία δεσμών , όπως συναισθηματικοί, σεξουαλικοί , κοινωνικοί , οικονομικοί , νομικοί , η ρήξη των οποίων προκαλεί διαφορετικές αντιδράσεις και μεταβολές στο άτομο και κάθε δεσμός μπορεί να μεταβληθεί σε διαφορετικό χρονικό σημείο . Έτσι συνήθως η συναισθηματική ρήξη προηγείται από τον φυσικό χωρισμό .

Η απόφαση για το διαζύγιο καθώς και ο φυσικός χωρισμός και η νομική επιβεβαίωση αυτού , προκαλούν ποικίλες συναισθηματικές αντιδράσεις . Τόσο όμως ο φυσικός χωρισμός , όσο και τα στάδια τα οποία προηγούνται , προκαλούν έντονες αγχώσεις καταστάσεις , έντονα συναισθηματικά φορτισμένο περιβάλλον και είναι εξίσου τραυματικές όσο και η περίοδος άμεσα μετά το φυσικό διαζύγιο και την νομική επιβεβαίωση αυτού . (Chiriboga , Roberts & Stein) .

Ο γάμος θεωρείται από τους ισχυρότερους θεσμούς σε αντίθεση με το διαζύγιο , που αποτελεί νέα πραγματικότητα εμφανιζόμενη όλο και πιο συχνά στη χώρα μας .

Η διαδικασία του διαζυγίου δεν είναι απλή αφού επηρεάζει καταλυτικά , ψυχολογικά , οικονομικά και κοινωνικά όλους όσους εμπλέκονται σε αυτό . Οι Lauer & Lauer (1997) και ο Bohanon αναφέρουν τις εξής διαφορετικές φάσεις , που χαρακτηρίζουν την πορεία ενός διαζυγίου .

Νομική διαδικασία , που αναφέρεται στη νομική τυπική λήξη του γάμου και την ουσιαστική απελευθέρωση των συζύγων από τις υποχρεώσεις που επέγονταν από αυτό . Κατά τον Bohanon νομικό διαζύγιο είναι η χρονική φάση στην οποία ένας από τους συζύγους αποφασίζει να απευθυνθεί σε δικηγόρο , να ξεκινήσει τη διαδικασία του διαζυγίου .

Συναισθηματική διαδικασία χαρακτηρίζεται από έλλειψη εμπιστοσύνης, σεβασμού, αγάπης και συναισθηματικής συμπαράστασης του ενός συζύγου προς τον άλλο. Κατά τον Bohanon συναισθηματικό διαζύγιο είναι η φάση κατά την οποία γίνεται συνειδητή ή συναισθηματική απομάκρυνση μεταξύ των συζύγων. Εμφανίζεται η απογοήτευση, η δυσαρέσκεια και η έλλειψη εμπιστοσύνης. Είναι η περίοδος που εμφανίζονται αλλαγές στη δομή και στη λειτουργία της οικογένειας καθώς οι διακριτοί ρόλοι που προϋπαρχαν δεν αλλάζουν, αλλά ουσιαστικά παραβλέπονται και αγνοούνται τα προβλήματα, τα οποία και συσσωρεύονται καθώς δεν γίνεται καμία προσπάθεια επίλυσης τους. Η συσσώρευση των προβλημάτων καθώς και οι ήδη διαταγμένες σχέσεις μεταξύ μέσα στην οικογένεια.

Οικονομική διαδικασία : αναφέρεται στον καταμερισμό (μοίρασμα) της κοινής μέχρι ο διαζύγιο περιουσίας των δύο συζύγων, γεγονός δύσκολο που αποφέρει αίσθημα αδικίας, αφού συνήθως οι δύο πλευρές δεν παίρνουν όσα επιθυμούν. Κατά τον Bohanon το οικονομικό διαζύγιο τίθεται μέσα στα πλαίσια της νομικής διαδικασίας του διαζυγίου και η φάση αυτή είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προηγούμενη. Γίνεται διευθέτηση της κοινής περιουσίας, των οικονομικών υποχρεώσεων του ζευγαριού καθώς και οι ρυθμίσεις σχετικές με τη διατροφή των παιδιών.

Διαζύγιο σε σχέση με τα παιδιά : ζητήματα όπως η κηδεμονία, οι ώρες συναντήσεων με τα παιδιά, οι ευθύνες και των δύο γονέων προς αυτά είναι θέματα που επιδεινώνουν την κατάσταση. Κατά τον Bohanon διαζύγιο από τον κοινό γονεϊκό ρόλο αναφέρεται στο γεγονός ότι ενώ οι γονείς χωρίζουν, σε ό,τι αφορά το συζυγικό ρόλο ο κάθε γονέας διατηρεί τον ρόλο του γονέα, ξεχωριστά, απέναντι στα παιδιά. Είναι η φάση στην οποία τίθενται τα προβλήματα σχετικά με την ανατροφή των παιδιών, την επιμέλεια αυτών, καθώς και τα δικαιώματα επικοινωνίας. Η κατανομή αυτή δημιουργεί εξ ορισμού μια ανισότητα, με αποτέλεσμα την ανισότητα μεταξύ των δυνατοτήτων των γονέων να επηρεάσουν ισότιμα την ανατροφή και την εκπαίδευση των παιδιών. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Bohanon, τονίζει ότι ο πιο μεγάλος, ο πιο έντονος πόνος κατά τη διάρκεια του διαζυγίου προέρχεται από αυτή τη φάση του διαζυγίου.

Διαζύγιο από την κοινότητα : είναι η φάση κατά την οποία, σαν συνέπεια του διαζυγίου, αλλά ο κοινωνικός ρόλος των συζύγων. Αναπόφευκτα αλλάζει ο κοινωνικός περίγυρος, ενώ και αν ακόμα δεν εγκαταλείψουν την γειτονιά, παραμένουν κοινά τα προβλήματα της μοναξιάς και της κοινωνικής απομόνωσης και στην αναζήτηση υποστήριξης από άλλα άτομα ή φορείς (Bohanon).

Ψυχικό διαζύγιο : είναι η φάση κατά την οποία , αφού μέσα από συγκρούσεις και συνεχή προσπάθεια για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων , συναισθηματικών και κοινωνικών , του διαζυγίου , σταδιακά επέρχεται η ανεξάρτηση του ενός συζύγου από τον άλλο , παύει να επηρεάζεται η προσωπικότητα κι οι επιλογές του συζύγου από τον άλλο , παύει να επηρεάζεται η προσωπικότητα και οι επιλογές του συζύγου από τις αλληλεπιδράσεις του άλλου . Αν και το στάδιο του ψυχικού διαζυγίου είναι το πιο δύσκολο και το πιο επίμονο να επιτευχθεί , ο Bohanon θεωρεί ότι αυτό το στάδιο είναι το σημείο όπου παρέχεται στο άτομο η μεγαλύτερη ευκαιρία για ατομική ανάπτυξη και εξέλιξη , ίσως το μόνο εν δυνάμει θετικό στοιχείο της διαδικασίας του διαζυγίου .

Σε μια άλλη κατηγοριοποίηση των σταδίων του διαζυγίου η Χουρδάκη τα διαχωρίζει σε τρία στάδια :

Σαν Πρώτο στάδιο ορίζεται το στάδιο των πρώτων απογοητεύσεων . Είναι η εποχή που το ζευγάρι ενστικτωδώς συνειδητοποιεί ότι «κάτι δεν πάει καλά» . Δεν έχουν αναφερθεί σκέψεις για την πιθανότητα διαζυγίου, συνήθως αυτές οι σκέψεις απωθούνται ενστικτωδώς . Θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι η περίοδος η οποία αντιστοιχεί σε μια πρόδρομη περίοδο του συναισθηματικού διαζυγίου κατά Bohanon , το οποίο αναφέρεται στην ψυχολογική σταδιοποίηση του διαζυγίου κατά Wiseman.

Το δεύτερο στάδιο αποτελεί τη φάση του συναισθηματικού διαζυγίου. Είναι η περίοδος των διαξιφισμών και των αλληλοκατηγοριών και καθίστανται πιο ξεκάθαρες οι θέσεις των συζύγων . Κατηγορούνται αμοιβαία , προχωρούν στην ανάλυση των συγκεκριμένων προβλημάτων στα οποία και τοποθετούνται κριτικά πάνω σε αυτά . Το συναισθηματικό διαζύγιο δεν καταλήγει απαραίτητα σε νομικό . Διατηρείται τυπικά η ενότητα του ζευγαριού , χωρίς να διατηρείται όμως και η ουσιαστική ενότητα και ο ρόλος του .

Το τρίτο στάδιο είναι αυτό του νομικού διαζυγίου . Είναι απόφαση να διαχωρίσει την κοινή του πορεία , καθώς και να γίνει γνωστή η απόφασή τους στην κοινωνία .

3.6 Δημογραφικά δεδομένα και μεταβολές

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδας, κάθε χρόνο χωρίζουν περίπου 8000 ζευγάρια .

Το 1980* παρατηρήθηκε μια μεγάλη αύξηση στην Ελλάδα , του αριθμού των διαζυγίων , που οφείλεται στην εφαρμογή του νόμου Ν.868/1979 για το «αυτόματο διαζύγιο» . Παρόμοια εντυπωσιακή αύξηση παρουσιάστηκε και το 1984 μετά την εφαρμογή του Νέου Οικογενειακού Δικαίου (1983) , και τη δυνατότητα έκδοσης συναινετικού διαζυγίου , τάση η οποία φαίνεται να παραμένει και τα επόμενα χρόνια (Χατζηχρήστου 1999) .

Το 1991 εκδόθηκαν 6351 αποφάσεις λύσης γάμων από τις οποίες 4578 ήταν συναινετικά διαζύγια ενώ το 1994 εκδόθηκαν 7675 αποφάσεις λύσης γάμων από τις οποίες 6330 ήταν συναινετικά διαζύγια . Αναγνωρίζουμε λοιπόν πόσο σημαντικό ρόλο παίζει η διαδικασία του συναινετικού διαζυγίου στην επίλυση των διαφορών μεταξύ του ζεύγους και πόσο έχει αυξήσει τον απόλυτο αριθμό των διαζυγίων .

Ένα άλλο σημαντικό στατιστικό στοιχείο είναι ότι στην Ελλάδα τα περισσότερα διαζύγια δεν εκδίδονται πριν από τη συμπλήρωση πέντε ετών γάμου , καθώς και το φαινόμενο της αύξησης των διαζυγίων στην Ελλάδα των άτεκνων ζευγαριών

---

* Ενική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

«ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

4.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ

ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο συντελεστής γεννητικότητας κατά την μεταπολεμική περίοδο , η οποία άρχισε για την Ελλάδα από το 1950 σχεδόν , βρέθηκε να είναι στο επίπεδο των 19 ή 20 γεννήσεων στους 1.000 κατοίκους , στην πρώτη μεταπολεμική δεκαετία , μειώθηκε στο 18 στη δεύτερη , στο 16 στην Τρίτη μεταπολεμική δεκαετία , στην τέταρτη δεκαετία του 1980 έπεσε γρήγορα στο επίπεδο των 12 και τέλος στην τρέχουσα περίοδο πλησίασε το επίπεδο των 10 γεννήσεων στους 1.000 κατοίκους .

Καλύτερη μέτρηση του φαινομένου γίνεται με τον συντελεστή ολικής γονιμότητας , ο οποίος μας δίνει για κάθε έτος το μέσο αριθμό παιδιών ανά γυναίκα , οι οποίες προέρχονται από διάφορες γενιές . Ο συντελεστής αυτός για μια τριακονταετία , από το 1960 που έχουμε μετρήσεις μέχρι το 2000 , κρατήθηκε με μικρές διακυμάνσεις , πάνω από το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών , κάπου στα 2,2 έως 2,3 παιδιά ανά γυναίκα ή με άλλα λόγια , 2.300 παιδιά στις 1.000 γυναίκες . Το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών , σύμφωνα με τις μετρήσεις που έχουν γίνει , κυμαίνεται στα 2,1 παιδιά ανά γυναίκα . Αυτό σημαίνει ότι για να επιτευχθεί η αναπλήρωση των γενεών , για να μπορέσουν οι 1.000 μητέρες της παρούσας γενιάς να αναπληρωθούν από 1.000 μητέρες στην επόμενη γενιά , θα πρέπει να έχουμε αυτή τη σχέση , δηλαδή κάθε γυναίκα να φέρει στον κόσμο κατά μέσο όρο 2,1 παιδιά σε όλη την αναπαραγωγική της ηλικία . Η από το 1981 και ύστερα περίοδος χαρακτηρίζεται από την πτώση του συντελεστή μετρήσεως της γονιμότητας κάτω από το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών , φτάνοντας στο 1,87 κατά γυναίκα το 1985 και σε ακόμα χαμηλότερα επίπεδα στα 1,45 μέχρι το 2000 .

Παρατηρείται επίσης ότι , κατά την μεταπολεμική περίοδο η αναλογία των εγγάμων , σταθμισμένη όμως με την γονιμότητα στις αναπαραγωγικές ηλικίες , αυξάνει , ενώ αντίθετα η έγγαμη γονιμότητα παρουσιάζει μια συνεχή μείωση .Οι δυο αυτές τάσεις έδιναν ως σύνθετο

αποτέλεσμα ένα σταθερό επίπεδο γονιμότητας . Ανήκει όμως πια στο παρελθόν η περίοδος κατά την οποία η αναλογία των εγγάμων και η αναλογία η αναλογία της έγγαμης γονιμότητας έδιναν γινόμενο σχεδόν σταθερό . Βρισκόμαστε πια στην τρέχουσα περίοδο , κατά την οποία μειώθηκε περισσότερο η έγγαμη γονιμότητα , η δε αναλογία των εγγάμων , όχι μόνο δεν αυξήθηκε , αλλά παρουσίασε τάση μείωσης , οπότε ο δείκτης του γενικού επιπέδου της γονιμότητας έπεσε κάτω από το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών .

Σημαντική ως εκ τούτου είναι και η μείωση που παρατηρείται στον αριθμό των πολύτεκνων οικογενειών . Οι δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις στη μεταπολεμική Ελλάδα είχαν άμεσες και σοβαρότατες επιπτώσεις στην δημιουργία νέων πολύτεκνων οικογενειών είχε πάλι σαν συνέπεια την επίταση της δημογραφικής κρίσης .

Ο αριθμός των πολύτεκνων οικογενειών (5 παιδιά και άνω) το 1938 ανέρχεται σε 165.000 , το 1940 σε 130.000 , το 1946 σε 176.000 , το 1950 σε 95.000 , το 1960 σε 75.000 , το 1970 σε 43.000 , το 1976 σε 20.000 , το 1978 σε 18.000 , το 1979 σε 16.000 . Το 1979 αλλάζοντας την νομοθεσία περί πολυτέκνων και αναγνωρίζοντας πολύτεκνους όσους έχουν 4+ παιδιά , προστέθηκαν άλλες 50.000 πολύτεκνες οικογένειες .

Το 1984 έχουμε 40.000 οικογένειες πολύτεκνες με 4 παιδιά και 5.000 με 5 παιδιά . Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά , έχουμε μια συνεχή μείωση του αριθμού των πολυτέκνων από το 1938 μέχρι σήμερα .

4.2 Η ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ

Με τον όρο γεννητικότητα εννοούμε την σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον αριθμό των γεννήσεων που πραγματοποιούνται σε μια χώρα και στο συνολικό πληθυσμό της χώρας αυτής , στην μονάδα του χρόνου η οποία είναι συνήθως το έτος .

Η γεννητικότητα εκφράζεται συνήθως επί 1.000 κατοίκων , είναι δηλαδή ο ετήσιος αριθμός γεννήσεων επί 1.000 ζώντων κατοίκων και δίνεται από την παρακάτω σχέση $v = \frac{N}{P} \times 1.000$ όπου N είναι ο αριθμός των γεννήσεων κατά το εξεταζόμενο έτος και P ο συνολικός πληθυσμός στο μέσο του έτους .

Για τον Ν. Αχαΐας δεν έχουμε στοιχεία όσον αφορά τους δείκτες γεννητικότητας στην περίοδο που εξετάζουμε , υπάρχουν όμως δείκτες για όλη την Ελλάδα τους οποίους βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα .

ΕΤΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
1960	18,9
1961	17,9
1962	18
1963	17,5
1964	18
1965	17,7
1966	17,9
1967	18,7
1968	18,2
1969	17,4
1970	16,5
1915-1978	15,5

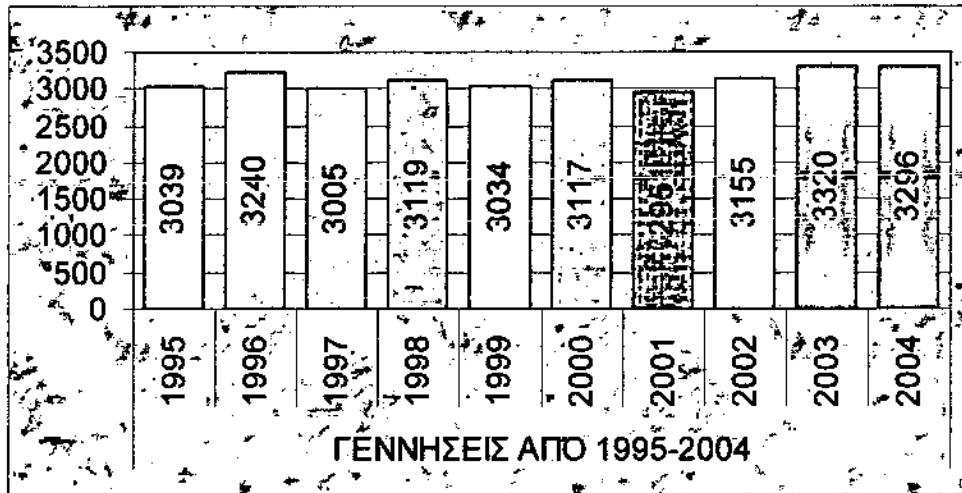
Όπως βλέπουμε στον παραπάνω πίνακα ο δείκτης γεννητικότητας από το 1960 μέχρι το 1967 παρουσιάζει κάποιες μικρές αυξομειώσεις ενώ από το 1968 έως το 1978 ακολουθεί μια σταθερά φθίνουσα πορεία και από το 18,7% που ήταν το 1967 μειώνεται στο 15,5% που είναι και ο μέσος όρος για τα έτη 1975-1978 .

Στον πίνακα 1 μαζί με το γράφημα έχουμε τις γεννήσεις στον Ν. Αχαΐας για τα έτη 1995 έως 2004 και από εδώ θα μπορέσουμε να βγάλουμε κάποια πολύ χρήσιμα συμπεράσματα για την γεννητικότητα αυτή την περίοδο .

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

	ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ 1995-2004									
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	247	273	286	269	240	290	236	269	258	284
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	231	245	226	243	245	226	207	222	258	226
ΜΑΡΤΙΟΣ	248	252	226	262	210	212	240	250	248	242
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	233	258	222	216	235	205	226	230	233	226
ΜΑΙΟΣ	255	258	280	265	232	269	239	265	277	262
ΙΟΥΝΙΟΣ	284	273	244	268	243	241	250	255	272	270
ΙΟΥΛΙΟΣ	258	328	291	280	303	291	294	260	296	295
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	237	321	278	255	289	314	260	308	277	310
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	273	272	246	278	289	245	256	267	315	331
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	295	285	244	291	297	236	277	286	342	303
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	228	238	235	259	245	304	244	279	269	281
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	250	237	227	233	206	284	222	264	275	266
ΣΥΝΟΛΟ	3039	3240	3005	3119	3034	3117	2951	3155	3320	3296

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΣΤΟ Ν. ΑΧΑΪΑΣ 1995-2004

Βλέπουμε λοιπόν ότι κατά τα διαστήματα 1995 έως 2002 υπάρχει μια συνεχώς αυξομείωση στην γεννητικότητα του Ν. Αχαΐας ενώ στα αμέσως δυο επόμενα έτη 2003 και 2004 υπάρχει μια ελάχιστη μείωση στον αριθμό των γεννήσεων.

Ενώ στους πιο κάτω πίνακες βλέπουμε τις γεννήσεις ανά φύλλο και ανά έτος.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΑΓΟΡΙΑ ΑΠΟ 1995-2004										
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	131	133	140	140	109	166	129	151	141	140
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	123	128	111	136	131	125	113	124	135	111
ΜΑΡΤΙΟΣ	126	126	117	135	100	117	130	127	139	128
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	123	140	115	114	123	108	110	112	122	121
ΜΑΙΟΣ	141	141	155	133	133	142	114	148	145	135
ΙΟΥΝΙΟΣ	142	130	125	130	133	123	121	131	127	133
ΙΟΥΛΙΟΣ	133	177	153	143	144	148	155	122	150	148
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	136	153	146	142	169	164	142	160	132	161
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	150	140	109	144	161	126	162	128	158	178
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	149	146	115	148	150	116	147	155	173	150
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	132	130	126	138	131	148	117	133	131	151
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	122	116	103	125	81	151	114	145	144	127
ΣΥΝΟΛΟ	1608	1660	1515	1628	1565	1634	1554	1636	1697	1683

	ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΑΠΟ 1995-2004									
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	116	140	146	129	131	124	107	118	117	144
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	108	117	115	107	114	101	94	98	123	115
ΜΑΡΤΙΟΣ	122	126	109	127	110	95	110	123	109	114
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	110	118	107	102	112	97	116	118	111	105
ΜΑΙΟΣ	114	117	125	132	99	127	125	117	132	127
ΙΟΥΝΙΟΣ	142	143	119	138	110	118	129	124	145	137
ΙΟΥΛΙΟΣ	125	151	138	137	159	143	139	138	146	147
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	101	168	132	113	120	150	118	148	145	149
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	123	132	137	134	128	119	94	139	157	153
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	146	139	129	143	147	120	130	131	169	153
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	96	108	109	121	114	156	127	146	138	130
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	128	121	124	108	125	133	108	119	131	139
ΣΥΝΟΛΟ	1431	1580	1490	1491	1469	1483	1397	1519	1623	1613

4.3 Μέσα και αίτια μείωσης των γεννήσεων

Το δικαίωμα των ζευγαριών και το γυναικών να καθορίζουν ελεύθερα και υπεύθυνα τον αριθμό και την χρονική κλιμάκωση των παιδιών που επιθυμούν να φέρουν στον κόσμο και τα δικαιώματα αντισύλληψης, άμβλωσης και στειρώσης που αποτελούν τα μέσα, με τα οποία γίνεται δυνατή η μη γέννηση όσων παιδιών δεν είναι επιθυμητά, έχουν αναγνωριστεί και διατυπωθεί από διεθνείς διακηρύξεις, αποφάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και νόμους των περισσότερων κρατών της Ευρώπης. Έτσι και στην Ελλάδα με τον νόμο 1038/1980 «για τον οικογενειακό προγραμματισμό» ορίστηκε ότι το κράτος μεριμνά για την διάδοση και την πρακτική εφαρμογή σε θέματα γενετικής και οικογενειακού προγραμματισμού και με τον νόμο 1609/1986 «για την τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης και την προστασία της υγείας της γυναίκας» ορίστηκε ότι δεν είναι άδικη πράξη η τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης εφ' όσον συντρέχουν ορισμένες προϋπόθεσης. Επομένως δεν είναι η πρόοδος στην τεχνική της αντισύλληψης ή η νομιμοποίηση των αμβλώσεων που ευθύνονται για την μείωση των γεννήσεων. Είναι ανάγκη να αναλυθούν τα αίτια που είναι δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά και να προταθούν μέτρα όχι εξαναγκαστικού χαρακτήρα που να υποχρεώνουν τα ζευγάρια και τις γυναίκες που δεν επιθυμούν να αποκτήσουν παιδιά, αλλά μέτρα οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα που να βοηθήσουν τις οικογένειες που επιθυμούν να αποκτήσουν παιδιά. Όπως αποδείχθηκε από έρευνες το ιδανικό μέγεθος της οικογένειας είναι μεγαλύτερο από το πραγματοποιούμενο και αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν περιθώρια για κάποια αύξηση της γεννητικότητας.

4.4 Τα αίτια μείωσης των γεννήσεων

Η εξέλιξη του κοινωνικού οικονομικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος στις αναπτυγμένες χώρες από τα μέσα τις δεκαετίας του 1960 επηρέασε αρνητικά την γονιμότητα . ορισμένοι παράγοντες μείωσης των γεννήσεων είναι κοινοί σε όλες της χώρες , αλλά αφορούν μόνο μερικές . Παρατηρείται διαφοροποίηση των παραγόντων που παίζουν πρωταρχικό ρόλο με την πάροδο του χρόνου.

Έρευνες που έγιναν στο εξωτερικό και στην Ελλάδα υπογράμμισαν τις διαφορές στη γονιμότητα που υπάρχουν σε κάθε χώρα ανάλογα με τις περιοχές (αστικές – αγροτικές) την κοινωνική , οικονομική και επαγγελματική κατάσταση των ζευγαριών ή της γυναίκας . Ακόμα και η ψυχολογικοί παράγοντες παίζουν κάποιο ρόλο όχι όμως σημαντικό . Βασικό ερώτημα παραμένει ο βαθμός αλληλεπίδρασης των διαφόρων παραγόντων που προσδιορίζουν τη γονιμότητα .

A. Οι δημογραφικοί παράγοντες

Τρεις καθαρά δημογραφικοί παράγοντες συνέβαλαν στη μεταπολεμική περίοδο στη μείωση της γονιμότητας στην Ελλάδα:

α) Η μείωση της βρεφικής θνησιμότητας , ιδιαίτερα αισθητή μετά το 1980 . Δεν είναι πια απαραίτητο ν' αποκτήσουν οι γονείς πολλά παιδιά για να επιβιώσουν 2 ή 3 απ' αυτά όπως συνέβαινε στο παρελθόν .

β) Η μετανάστευση προς το εξωτερικό γιατί απομακρύνονται οι σύζυγοι και χάνονται για τον τόπο άτομα των αναπαραγωγικών ηλικιών . Η παλιννόστηση δεν επέδρασε θετικά γιατί οι γυναίκες που επέστρεψαν είχαν ξεπεράσει την κατεξοχήν αναπαραγωγική ηλικία και είχαν επηρεαστεί από την ξένη νοοτροπία σχετικά με το μέγεθος της οικογένειας . Αλλά και η εσωτερική μετανάστευση συντέλεσε στη μείωση της γονιμότητας . Στην Ελλάδα οι πολυμελείς οικογένειες ήταν κυρίως αγροτικές . Από τα μέσα της δεκαετίας του '50 πολλοί νέοι αγρότες μετακινήθηκαν στις πόλεις επομένως η μείωση της γονιμότητας στις αγροτικές περιοχές οφείλεται στην ελάττωση του πληθυσμού της αναπαραγωγικής ηλικίας . Οι αγρότες που εγκαταστάθηκαν στις πόλεις υιοθέτησαν το μικρό μέγεθος της οικογένειας που ισχύει σ' αυτές , αλλά

όπως αποδείχθηκε από την έρευνα του ΕΚΚΕ παρουσιάζουν κάπως μεγαλύτερη γονιμότητα .

γ) Η μείωση και η γήρανση τον αναπαραγωγικού πληθυσμού το ποσοστό των γυναικών 20 - 34 ετών από τις οποίες προέρχεται το μεγαλύτερο μέρος των γεννήσεων μειώθηκε από 48,1% σε 20,3% .

Δύο δήμο-οικονομικοί παράγοντες συνέβαλαν επίσης στη μείωση της γονιμότητας: α) Η ελάττωση της γαμηλιότητας παίζει σημαντικό ρόλο γιατί έχει διαπιστωθεί από επιστημονική μελέτη 100 Ελληνίδες τεκνοποιούν τον πρώτο χρόνο του γάμου τους και απ' αυτές οι 34 είχαν συλλάβει πριν από την τέλεσή του . β) Η αύξηση της διαζυγιότητας .

B. Οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες

α) Η οικονομική ανάπτυξη

Από έρευνες στο εξωτερικό και στην Ελλάδα έχει αποδειχθεί ότι όσο υψηλότερο είναι το εισόδημα μιας χώρας τόσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο γονιμότητας και ότι οι γεννήσεις μειώνονται καθώς αυξάνεται το επίπεδο ευημερίας . Η αύξηση του εισοδήματος των νοικοκυριών επηρεάζει τις προτιμήσεις και τις αξίες σε τέτοιο βαθμό ώστε να περιορίζει τον αριθμό παιδιών . Πολλοί γονείς προτιμούν ν' αλλάξουν αυτοκίνητο ή επίπλωση παρά ν' αποκτήσουν ένα ακόμη παιδί .

β) Η οικονομική κρίση και η επακόλουθη ανεργία

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 παρατηρείται σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες αποσυρσώρευση , αποεπένδυση , αποβιομηχάνιση που είναι ιδιαίτερα έντονες στις χώρες της Νότιας Ευρώπης και εκδηλώνονται με πτωχεύσεις , παραοικονομία και ανεργία . Οι φιλοδοξίες για την απόκτηση περισσότερων αγαθών που βασίζονταν στα έτη της ευημερίας δεν μπορούν πια να ικανοποιηθούν ή για την ικανοποίησή τους χρειάζεται να εργάζεται και η γυναίκα . Η ανεργία έχει πάρει διαστάσεις σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και στην Ελλάδα . Η ανεργία των νέων αποτελεί αιτία περιορισμού της γαμηλιότητας και της γεννητικότητας . Οι νέοι άνεργοι άνδρες (40% της ομάδας ηλικιών 25- 29 ετών) δεν

αποφασίζουν να παντρευτούν και να αποκτήσουν παιδιά και ακόμα περισσότερο δεν το αποφασίζουν εκείνοι που έμειναν άνεργοι γιατί έχασαν τη δουλειά τους . Αλλά και η ανεργία των νέων γυναικών αποτελεί αιτία περιορισμού της γονιμότητας , διότι πολλές εργάζονται για να καλύψουν βασικές ανάγκες , και όπως έδειξε η έρευνα του ΕΚΚΕ οι γυναίκες που εργάζονται για να καλύψουν κάποια βασική ανάγκη έχουν υψηλότερη γεννητικότητα , απ' όσες εργάζονται για να έχουν συμπληρωματικό εισόδημα , κοινωνικές σχέσεις ή από ενδιαφέρον για την εργασία τους .

γ) Η επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας

Δεν είναι σωστό ν' αποδίδεται η μείωση της γονιμότητας μόνο στην επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας . Η μείωση των γεννήσεων δεν οφείλεται μόνο σ' έναν παράγοντα αλλά σε πολλούς και μερικοί απ' αυτούς δεν είναι ανατρέψιμοι . Στις αγροτικές περιοχές , όπου η γυναίκα συμμετέχει στην οικονομική δραστηριότητα με καθημερινή απασχόληση στα χωράφια και στο στάβλο 11 - 12 ώρες , οι γονείς αποκτούσαν άλλοτε πολλά παιδιά για να βοηθηθούν στις αγροτικές εργασίες και να τους φροντίζουν στα γεράματά τους αλλά και γιατί η γυναίκα εργαζόταν κοντά στο σπίτι της και πρόσεχε τα παιδιά της ή και η εκτεταμένη οικογένεια συμμετείχε στη φύλαξη και ανατροφή των παιδιών .

Στις αστικές περιοχές , όπου οι εργαζόμενες σε εργοστάσια , καταστήματα ή γραφεία ασχολούνται επιπλέον με το μαγείρεμα , το καθάρισμα , το συγύρισμα του σπιτιού , την ανατροφή των παιδιών , τη φροντίδα των ηλικιωμένων , τα ψώνια κ.λ.π. με αποτέλεσμα να έχουν εργάσιμη εβδομάδα 80 ωρών , διπλάσια δηλαδή από εκείνη των αντρών , η επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας έχει την τάση να περιορίζει τη γονιμότητα . Η εργαζόμενη μητέρα χωρίς την ουσιαστική βοήθεια του πατέρα ή των κοινωνικών υπηρεσιών που θα αναλάμβαναν τη σωστή φροντίδα των βρεφών και νηπίων βρίσκεται μπροστά σε δύο επιλογές . Η να εγκαταλείψει την εργασία της με συνέπεια τη μείωση του οικογενειακού εισοδήματος και ενδεχομένως με δυσάρεστες επιπτώσεις στον ψυχικό της κόσμο και την οικογενειακή ατμόσφαιρα . Ή να εξακολουθήσει να εργάζεται φέροντας μόνη το βάρος ανατροφής των παιδιών , κάνοντας όλες τις δουλειές και φροντίζοντας τους ηλικιωμένους . Εξαντλημένη από την υπεραπασχόληση μέσα και έξω από το σπίτι , βλέπει τη δουλειά της σαν αναγκαίο κακό κι η ανατροφή των παιδιών της , της δημιουργεί τύψεις γιατί δεν μπορεί ν' αφοσιωθεί

δ) Η ανεπαρκής προστασία της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας

Αν και στη χώρα μας η μητρότητα και η παιδική ηλικία προστατεύονται από το Σύνταγμα και τους Νόμους και τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σημαντικά βήματα, το πρόβλημα είναι μέχρι ποιου σημείου τα άρθρα του Συντάγματος, των Νόμων και των Διεθνών συμβάσεων εφαρμόζονται. Εξ άλλου στην πράξη οι εργαζόμενες μητέρες διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες:

1) Οι εργαζόμενες στο Ελληνικό Δημόσιο, σε Δημόσιους Οργανισμούς, Τράπεζες κ.λ.π., των οποίων τα δικαιώματα δεν αμφισβητούνται και περιλαμβάνουν άδεια με πλήρεις αποδοχές δύο μήνες πριν και δύο μήνες μετά τον τοκετό, μειωμένο ωράριο, γονική άδεια ανατροφής κ.λ.π.

2) Οι απασχολούμενες ως υπάλληλοι ή εργάτριες σε ιδιωτικές επιχειρήσεις που δικαιούνται από το Ι.Κ.Α. μαιευτική περίθαλψη, βοήθημα τοκετού, επίδομα μητρότητας, άδεια απουσίας για παρακολούθηση σχολικής δραστηριότητας (μόνο αν η επιχείρηση απασχολεί 100 άτομα), μειωμένο ωράριο αν έχουν παιδιά με σωματική ή πνευματική αναπηρία (μόνο αν η επιχείρηση απασχολεί 50 άτομα, με αποτέλεσμα να μη δικαιούνται τις εν λόγω άδειες οι περισσότερες εργαζόμενες στον ιδιωτικό τομέα μητέρες. Εξ άλλου αν και η νομοθεσία απαγορεύει την απόλυση εγκύου μητέρας ή της γυναίκας που βρίσκεται σε λοχεία, η γυναίκα που περιμένει ή μόλις απόκτησε παιδί θεωρείται από τον εργοδότη κακή εργαζόμενη και της καταλογίζει μειωμένη απόδοση. Έτσι είναι συνηθισμένη η περίπτωση γυναικών που κρύβουν την εγκυμοσύνη τους και υπάρχουν γυναίκες που κρύβουν από τον εργοδότη τους ότι είναι μητέρες.

3) Οι ανασφάλιστες, εκείνες που δεν έχουν συμπληρώσει τα απαιτούμενα έτη για να ζητήσουν επίδομα μητρότητας από τον ασφαλιστικό φορέα τους και όσες εργάζονται στην παραοικονομία, οι οποίες μόνο με μία υπουργική απόφαση του 1984 έχουν δικαίωμα να πάρουν το επίδομα μητρότητας 60 €.

4) Οι αγρότισσες που μέχρι πρόσφατα δεν είχαν ούτε άδεια , ούτε επίδομα και μερικές φορές ούτε γιατρό στη γέννα . Από το 1985 τους χορηγείται επίδομα κυοφορίας και λοχείας .

Οι βρεφονηπιακοί και τα νηπιαγωγεία, παρά την αύξηση που σημειώθηκε τα τελευταία 5 χρόνια, δεν είναι επαρκή για να καλύψουν τις υπάρχουσες ανάγκες. Τα οικογενειακά επιδόματα είναι πενιχρά και δεν συνθέτουν κίνητρο αύξησης της γεννητικότητας . Οι φορολογικές ελαφρύνσεις είναι ανεπαρκείς . Το σημερινό φορολογικό μεγάλων οικογενειών . Τα ευεργετήματα που παρέχονται στις μεγάλες οικογένειες , που μερικά είναι αξιόλογα , δεν αποτελούν εξ άλλου ικανοποιητική προστασία που να ενισχύει ουσιαστικά κίνητρο για την απόκτηση παιδιών.

ε) Το κόστος ανατροφής τον παιδιού

Όπως προκύπτει από μελέτες και έρευνες επιστημονικές και δημοσιογραφικές που έγιναν στο εξωτερικό και στην Ελλάδα , τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε ταχεία άνοδος των άμεσων και κυρίως των έμμεσων δαπανών για το παιδί . Έχουν αυξηθεί σημαντικά οι δαπάνες για τρόφιμα , ρουχισμό , εκπαίδευση , φύλαξη του παιδιού και προπαντός οι έμμεσες δαπάνες που είναι δύσκολο να εκτιμηθούν . Η αύξηση του κόστους ανατροφής των παιδιών σε συνδυασμό με τη μείωση του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων και ιδιαίτερα των μισθωτών από τον πληθωρισμό και από την ουσιαστικά αμετάβλητη φορολογική κλίμακα επηρεάζει σημαντικά τις αποφάσεις των ζευγαριών για την απόκτηση όχι μόνο του τρίτου παιδιού αλλά και του δεύτερου και καμιά φορά και του πρώτου.

στ) Η κατοικία και το περιβάλλον

Οι συνθήκες κατοικίας στις αστικές περιοχές αποτελεί εμπόδιο για την απόκτηση πολλών παιδιών γιατί ανάμεσα στα άλλα ο ερχομός των παιδιών δημιουργεί πρόσθετες--ανάγκες χώρου .— Οι περισσότερες πολυκατοικίες και γειτονιές δεν διαθέτουν χώρο για να παίζουν τα παιδιά, τα διαμερίσματα των πολυκατοικιών διαθέτουν χώρους ακατάλληλους για τη δημιουργία μεγάλης οικογένειας , το κόστος κατασκευής και αγοράς κατοικίας έχει γίνει απαγορευτικό για τα μικρά και τα μεσαία εισοδήματα , υπάρχει στενότητα προσφοράς κατοικιών με ακριβό ενοίκιο , λείπουν οι χώροι ψυχαγωγίας , άθλησης για τα παιδιά (παιδικές χαρές , γυμναστήρια , γήπεδα κ.λ.π.) , εξ άλλου οι ιδιοκτήτες

αρνούνται να νοικιάζουν τα διαμερίσματά τους σε οικογένειες με μικρά και ιδιαίτερα με πολλά μικρά παιδιά .

Γ. Οι ψυχολογικοί παράγοντες

Έρευνες που έγιναν στο εξωτερικό εξέτασαν τα ψυχολογικά κίνητρα απόκτησης παιδιών και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι ψυχολογικοί παράγοντες παίζουν κάποιο μικρό ρόλο στη μείωση των γεννήσεων . Αναμένοντας τ' αποτελέσματα της έρευνας του ΕΚΚΕ , θα περιοριστούμε σε μερικές γενικές διαπιστώσεις . Οι νέες γενεές ενηλίκων είναι περισσότερο ευαίσθητες για την ευθύνη που έχουν ως γονείς απέναντι στα παιδιά τους , ορισμένοι νέοι λιγότερο σίγουροι για τον εαυτό τους , άλλοι φοβούνται τον κόσμο του μέλλοντος έχοντας την πεποίθηση ότι τα παιδιά που θα γεννηθούν θα ζήσουν σ' έναν κόσμο γεμάτο αγωνία , άλλοι εκφράζουν ανησυχίες για τη βιομηχανική και αστική ρύπανση και γι' άλλες οικολογικές διαταραχές , άλλοι είναι επηρεασμένοι από τη δημογραφική έκρηξη στον τρίτο κόσμο . Ο φόβος ενός πυρηνικού πολέμου ή πυρηνικών ατυχημάτων επηρεάζει νέα ζευγάρια στην απόφασή τους για την απόκτηση παιδιών .

4.5 Επιπτώσεις

Οι συνέπειες που προκύπτουν από την μείωση της γεννητικότητας έχουν ποσοτικό και ποιοτικό χαρακτήρα .

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες τα ποσοστά της μέσης ετήσιας φυσικής αύξησης του πληθυσμού μειώνονται διαρκώς με αποτέλεσμα να έχουν φθάσει το 0,7% κατά την δεκαετία 1991-2001 .

Σύμφωνα με υπολογισμούς της ΕΣΥΕ , και με την υπόθεση ότι η μεταναστευτική κίνηση θα σταματήσει εντελώς , ενώ η γεννητικότητα και η θνησιμότητα θα ακολουθούν της σημερινές τάσεις , ο πληθυσμός της χώρας το 3.000 θα έχει φθάσει στα 9,8 εκ. ; με πιθανή , μελλοντική μείωση του . Τα παιδιά που αποκτά σήμερα κατά μέσο όρο η ελληνική οικογένεια δεν εξασφαλίζουν , όπως επειδή αναφέρθηκε , την αναπαραγωγή του ελληνικού πληθυσμού . Εκτός όμως από της καθαρά ποσοτικές συνέπειες του φαινομένου , ίσως ακόμα μεγαλύτερη

σπουδαιότητα παρουσιάζουν οι ποιοτικές συνέπειες , δεδομένου ότι η διάρθρωση του πληθυσμού κατά ομάδες ηλικιών επηρεάζεται σημαντικά από την μείωση της γεννητικότητας . Έτσι η ομάδες ηλικιών 0-14 και 15-64 ετών μειώνονται αναλογικά , ενώ αυξάνεται η ομάδα 65 ετών και άνω, οδηγώντας σε γήρανση του πληθυσμού με όλες της κοινωνικοοικονομικές της επιπτώσεις .

Η αποδυνάμωση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και η δυσανάλογη αύξηση των οικονομικών βαρών για της νεότερες ομάδες ηλικιών αποτελεί άμεση συνέπεια της γήρανσης αυτής . Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο δείκτης εξάρτησης για τα άτομα τρίτης ηλικίας έχει αυξηθεί από 10,4 σε 20,5 μεταξύ 1991 και 2001 .

Οπωσδήποτε η Παραγωγή , Η Κατανάλωση και το Ακαθάριστο Προϊόν επηρεάζονται αρνητικά , ενώ παράλληλα δημιουργούνται περαιτέρω κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις , από την γήρανση του πληθυσμού και που συνδέονται με το γεγονός ότι η εισαγωγή νεωτεριστικών αντιλήψεων στη χώρα γίνεται προβληματική , εφόσον το ανθρώπινο δυναμικό επηρεάζεται ποσοτικά και ποιοτικά

4.6 Οι γάμοι

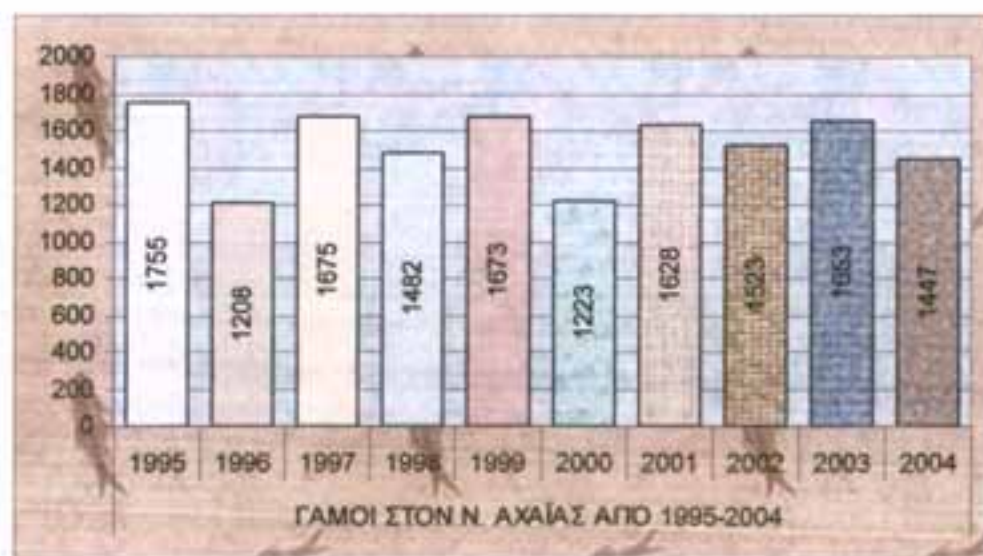
Ένα άλλο στοιχείο που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και από το οποίο μπορούμε να βγάλουμε κάποια χρήσιμα συμπεράσματα είναι οι γάμοι .

Τον γάμο μπορούμε να τον ορίσουμε σαν μια ένωση μικρής ή μεγάλης διάρκειας , μεταξύ ορισμένων ανδρών και ορισμένων γυναικών , σύμφωνα με τους κανόνες της κοινωνίας και του θρησκευάματος των ερχομένων σε γάμο κοινωνίας .

Για τους γάμους έχουμε στοιχεία για τα έτη 1995-2004 στον παρακάτω πίνακα και μπορούμε να δούμε τους γάμους που τελέστηκαν στον Ν. Αχαΐας

ΓΑΜΟΙ ΣΤΟΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΑΠΟ 1995-2004										
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	94	39	103	98	101	55	122	68	78	73
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	112	56	95	86	66	69	80	84	82	68
ΜΑΡΤΙΟΣ	37	12	61	8	8	52	18	76	49	25
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	132	128	26	79	139	10	128	23	21	118
ΜΑΙΟΣ	82	74	171	101	108	125	92	128	161	109
ΙΟΥΝΙΟΣ	133	142	186	148	141	118	173	202	200	170
ΙΟΥΛΙΟΣ	239	141	219	225	231	181	186	196	214	231
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	144	146	194	130	142	117	134	188	201	118
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	248	186	241	253	244	229	301	243	221	222
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	161	131	155	153	221	113	172	123	166	158
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	159	76	122	111	125	87	103	120	133	103
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	214	77	102	90	147	67	119	72	127	52
ΣΥΝΟΛΟ	1755	1208	1675	1482	1673	1223	1628	1523	1653	1447

Επίσης μέσα από το παρακάτω γράφημα βλέπουμε ποιο καθαρά ότι οι γάμοι στον Ν. Αχαΐας από το 1995 έως το 2004 ακολουθούν μια αρκετά ανώμαλη πορεία, αφού υπάρχουν πάρα πολλές αυξομειώσεις όμως παρά τα διαστήματα αυτά με της μεγάλες αυξομειώσεις η γενική πορεία είναι σίγουρα πτωτική.

4.7 Η εξέλιξη της γαμηλιότητας και της διαζυγιότητας

Σε όλες τις χώρες της Ε.Ο.Κ. οι γάμοι ελαττώνονται , συνάπτονται σε μεγαλύτερη ηλικία και είναι λιγότερο στέρεοι . Στις 10 χώρες της Ε.Ο.Κ. οι γάμοι μειώθηκαν από 2.028 χιλ. το 1980 σε 1586 χιλ. το 1994, σχεδόν κατά 22% .

Στην Ελλάδα η εξέλιξη της γαμηλιότητας επηρεάζεται από δέκα έτη , κατά τα οποία ο αριθμός των γάμων ελαττώνεται . Έτσι ορθότερος τρόπος εκτίμησης είναι ο υπολογισμός του μέσου ετήσιου όρου μιας τετραετίας

Τα αίτια που επηρέασαν αρνητικά τη γαμηλιότητα είναι :

α. Αλλαγή στο σύστημα κανόνων και αξιών . Οι νέες γενιές και εκείνες που γεννήθηκαν πριν από τον πόλεμο απόρριψαν το σύστημα κανόνων και αξιών των μεγαλύτερων τους . Πριν από το γάμο έχουν σεξουαλική ζωή κατηγορίες ατόμων που άλλοτε «θεωρητικά» δεν αποτολμούσαν . Ο έλεγχος της σεξουαλικής ζωής των παιδιών έχει ξεφύγει από τους γονείς και η σεξουαλική τους δραστηριότητα αρχίζει από νωρίς .

β. Αλλαγή στην αντίληψη και την οικογένεια . Παρατηρείται κατάρρευση ή διάλυση της παραδοσιακής οικογένειας . Ο γάμος δεν αποτελεί πια μια συμμαχία δύο οικογενειών , αλλά συνιστά αποτελέσματα ατομικών επιλογών.

4.8 Η Θνησιμότητα

Η έννοια και μέτρηση της θνησιμότητας

Η θνησιμότητα είναι η δεύτερη από τις βασικότερες δημογραφικές διαδικασίες . Είναι η διαδικασία της φυσιολογικής φθοράς του πληθυσμού και , όπως είναι φυσικό , όσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό και η συχνότητα των θανάτων σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, τόσο μεγαλύτερη είναι και η θνησιμότητα της περιοχής αυτής . Κατά τον Δ. Τσαούση , η θνησιμότητα υποδηλώνει τη συχνότητα με την οποία εμφανίζεται το φυσιολογικό γεγονός του θανάτου σε μια κοινωνική ομάδα ή σύνολο, κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου και μετριέται παρόμοια με τη μέτρηση της γεννητικότητας. Στη βιβλιογραφία και γενικότερα στις δημογραφικές μελέτες

παρουσιάζεται πιο συχνά ο αδρός δείκτης (ή αδρό ποσοστό θνησιμότητας) ο οποίος μας δίνει την αναλογία θανάτων σε ένα έτος ανάμεσα σε 1000 κατοίκους . Η τιμή του δείκτη προκύπτει από τη διαίρεση του συνόλου των ετήσιων θανάτων δια του μέσου πληθυσμού του ίδιου έτους και τον πολλαπλασιασμό του ηλικίου επί το σταθερό μέγεθος 1000. Συνεπώς έχουμε:

$$\text{Αδρός Δείκτης θνησιμότητας} = \frac{\text{ΘΑΝΑΤΟΙ ΕΤΟΥΣ X}}{\text{ΜΕΣΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΤΟΥΣ X}} \times 1.000$$

Οι δείκτες της ειδικής κατά ηλικία θνησιμότητας μας δείχνουν την συχνότητα των θανάτων προσώπων μιας ομάδας ηλικιών σε 1000 άτομα της ίδιας ομάδας ηλικιών . Η συχνότητα αυτή δεν είναι σταθερή για όλες τις ηλικίες αφού όπως διαπιστώνεται είναι μεγαλύτερη στην αρχή και στο τέλος της ζωής του ατόμου . Η κατανομή των θανάτων κατά ηλικία δεν είναι ισοδύναμη ούτε συγκρίσιμη ποιοτικά για τα δύο φύλα . (οι γυναίκες ζουν , κατά κανόνα , περισσότερα χρόνια από τους άνδρες . Έτσι ενώ γέννιουνται περισσότεροι άνδρες από γυναίκες , ο δείκτης αναλογίας των φύλων μεταβάλλεται υπέρ των γυναικών , όσο αυξάνει η ηλικία

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο δείκτης της βρεφικής θνησιμότητας διότι , όπως θα δούμε και αργότερα , σχετίζεται άμεσα και επιδρά καταλυτικά στον δείκτη της γονιμότητας και γεννητικότητας , οποίος σχετίζεται με τις παραμέτρους οι οποίοι επηρεάζουν την καμπύλη μεταβολής του πληθυσμού . Ο δείκτης αυτός μας δείχνει τη συχνότητα θανάτων ατόμων της βρεφικής ηλικίας του ενός έτους επί 1000 γεννηθέντων ζώντων ή με απλά λόγια πόσα από τα 1000 παιδιά που γεννήθηκαν σε ένα χρόνο κατέληξαν πριν τη συμπλήρωση του ενός έτους.

Συνεπώς :

$$\text{Ποσοστό Βρεφικής θνησιμότητας} = \frac{\text{Θάνατοι βρεφών κάτω του έτους στο έτος X}}{\text{Γεννήσεις ζώντων έτους X}} \times 1.000$$

Η βρεφική θνησιμότητα διακρίνεται σε νεογνική και σε μετανεογνική. Η πρώτη αναφέρεται στα παιδιά τα οποία καταλήγουν από την πρώτη έως την 28η μέρα της ζωής τους , ενώ η δεύτερη αναφέρεται στους θανάτους παιδιών 29 μέχρι 365 ημερών . Η διάκριση έχει σημασία διότι οι θάνατοι που συμβαίνουν τις πρώτες 28 ημέρες της ζωής του βρέφους , σχετίζονται περισσότερο με συγγενείς ανωμαλίες , κακώσεις κατά τον τοκετό , ανοξία και γενικά με αιτίες που έχουν σχέση με την υγεία της

μητέρας, την πορεία της κύησης και την εξέλιξη του τοκετού . Η μετανεογνική θνησιμότητα επηρεάζεται κυριότερα από το περιβάλλον που ζει και μεγαλώνει το βρέφος .

Εκτός από τους δείκτες της ειδικής κατά ηλικία θνησιμότητας υπάρχουν και ποικίλοι άλλοι δείκτες διαφορικής θνησιμότητας οι οποίοι καθορίζουν τη διαφορετικότητα των συχνοτήτων με την οποία σημειώνονται οι θάνατοι σε διάφορες κατηγορίες πληθυσμού , οι δείκτες αυτοί είναι αντίστοιχοι προς τους δείκτες της διαφορικής γονιμότητας .

4.9 Αιτίες θανάτων

Τις αιτίες θανάτων μπορούμε να τις κατατάξουμε με διάφορους τρόπους . Έτσι , σύμφωνα πάντα με τον Δ. Τσαούση έχουμε τις ακόλουθες πέντε κατηγορίες :

1. Θάνατοι που προέρχονται από βιολογικές αιτίες .
2. Θάνατοι οφειλόμενοι σε ασθένειες .
3. Βίαιοι θάνατοι .
4. Θάνατοι που οφείλονται σε καταστάσεις πολέμου ή κοινωνικών αναταραχών .
5. Θάνατοι από θεομηνίες και έκτακτα γεγονότα .

Η συχνότητα θανάτων κατά κατηγορία αιτιών δεν είναι συμπτωματική. Καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από την επενέργεια διάφορων οργανωτικών και πολιτιστικών παραγόντων . Η ταξινόμηση επομένως των αιτιών σε κατηγορίες έχει δύο βασικά πλεονεκτήματα , τα οποία αποτελούν και ενδογενή αίτια διαμόρφωσης αυτού του είδους των κατηγοριών . Κατά πρώτον μας επιτρέπει να μελετήσουμε τις κοινωνικές συνθήκες κάτω από τις οποίες , για κατηγορίες ομοειδών φαινομένων , εμφανίζεται περισσότερο ή λιγότερο συχνά ως αιτία θανάτου . Κατά δεύτερο λόγο μας δίνεται η δυνατότητα να χρησιμοποιήσουμε τους δείκτες θνησιμότητας κατά κατηγορίες αιτιών θανάτου σαν πρώτες ενδείξεις για τη διάγνωση του επιπέδου πολιτιστικής και κοινωνικής ανάπτυξης , στο οποίο βρίσκεται ένα κοινωνικό σύνολο .

Τις πέντε κύριες κατηγορίες θανάτου μπορούμε να τις χωρίσουμε σε δύο μεγάλες ομάδες . Στην πρώτη περιλαμβάνονται οι πρώτες τρεις

κατηγορίες (βιολογικές αιτίες , ασθένειες , βίαιοι θάνατοι) και αναφέρονται σε μεμονωμένα συμβάντα , έστω και εάν σε μερικές περιπτώσεις συμβαίνει να εμφανιστούν ταυτόχρονα πολλά τέτοια γεγονότα (δυστυχήματα σε μέσα μεταφοράς) . Στη δεύτερη ομάδα περιλαμβάνονται οι δύο υπόλοιπες κατηγορίες , φαινόμενα που πλήττουν ολόκληρους πληθυσμούς και προκαλούν θανάτους κατά ομάδες .

Στην πρώτη κατηγορία θανάτων , της πρώτης ομάδας , κατατάσσονται φαινόμενα φυσιολογικά (γήρανση) , μειονεξίες του οργανισμού (κληρονομικές παθήσεις , συγγενείς παθήσεις και ανωμαλίες) καθώς και αδυναμία του ατόμου να εξασφαλίσει τα απαραίτητα για την επιβίωσή του (ασιτία , κακή διατροφή) . Και στις τρεις περιπτώσεις έχουμε να κάνουμε με παράγοντες που αναφέρονται στην ικανότητα ενός οργανισμού να ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις απαιτήσεις της ζωής .

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει δύο μεγάλες υποκατηγορίες : τις λοιμώδεις και μεταδοτικές ασθένειες και τις εκφυλιστικές παθήσεις . Στις πρώτες ανήκουν αυτές που μεταδίδονται από άτομο σε άτομο και αυτές που μεταδίδονται από το περιβάλλον (χολέρα , τύφος , πανώλη) . Στη δεύτερη υποκατηγορία συναντάμε τις παθήσεις που κατ' αρχήν εμφανίζονται σε μεγάλες ηλικίες και μαρτυρούν την αποδιοργάνωση του οργανισμού (αγγειοπάθειες , καρδιόπαθειες , καρκίνοι) .

Στην τρίτη κατηγορία αιτιών θανάτου περιλαμβάνονται οι ανθρωποκτονίες , τα ατυχήματα και οι αυτοκτονίες . Η συχνή εμφάνιση της ανθρωποκτονίας παρέχει την ένδειξη ότι στις κοινωνίες αυτές δίδεται μικρή σημασία στη ζωή και κυριαρχούν βίαιες και απότομες παρορμητικές αντιδράσεις που οδηγούν σε δυναμική αναμέτρηση και λύση των διαφορών . Η υψηλή συχνότητα θανάτων από ατυχήματα είναι συνάρτηση του οικονομικού επιπέδου , του οργανωτικού επιπέδου ύπαρξη ή μη κατάλληλων κανονισμών πρόληψης ατυχημάτων και του πολιτιστικού επιπέδου (εφαρμογής κανονισμών) .

Σε σχέση με τις πολεμικές αιτίες πρέπει να παρατηρηθεί ότι υπάρχουν τόσο οργανωτικοί όσο και πολιτιστικοί παράγοντες που καθορίζουν τη σημασία τους ως αίτια θανάτου σε μια δεδομένη στιγμή .

Οι θεομηνίες και τα έκτακτα γεγονότα είναι οι σεισμοί , πλημμύρες και σε μεγάλο ποσοστό είναι απρόβλεπτα . Όμως οι θάνατοι που προέρχονται από τα γεγονότα αυτά είναι συνήθως περιορισμένοι σε αριθμό . Οι περισσότεροι θάνατοι επέρχονται μετά το καταστροφικό

γεγονός , ενώ θα μπορούσαν να αποφευχθούν εάν υπήρχε ο κατάλληλος μηχανισμός και η οργάνωση στη διάσωση και την περίθαλψη .

4.10 Κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν τα μεγέθη τη θνησιμότητας

Μελετώντας τις αιτίες θανάτου είδαμε ότι η συχνότητα , με τη οποία δρα κάθε κατηγορία , εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από ευρύτερου κοινωνικούς παράγοντες . Τους παράγοντες αυτούς μπορούμε να του κατατάξουμε σε δύο κατηγορίες .

Οργανωτικοί που σχετίζονται με τα μέσα και τις διαδικασίες πρόληψης των θανάτων .

Πολιτιστικοί που σχετίζονται με τις αντιλήψεις που διαμορφώνουν την στάση των ατόμων και του κοινωνικού συνόλου μπροστά στο θάνατο και των αιτιών του , την έκταση και αποτελεσματικότητα της χρήσης των υφιστάμενων μέσων και διαδικασιών πρόληψης θανάτων και την ανάληψη πρωτοβουλιών για τη διεύρυνση και αύξηση της αποτελεσματικότητας των μέσων και διαδικασιών πρόληψης θανάτων .

Στους οργανωτικούς παράγοντες περιλαμβάνονται :

1. Το πλαίσιο παροχής υγειονομικής προστασίας .
2. Το πλαίσιο παραγωγής και διανομής αγαθών (οικονομία , τεχνολογία).
3. Το πλαίσιο πρόληψης (νομοθεσία , κανονισμοί) .
4. Οι θεσμοί πρόληψης και καταστολής (αστυνομία , δικαιοσύνη) .
5. Η τεχνολογία του πολέμου (επίθεση, άμυνα).
6. Η οργάνωση της περίθαλψης .

Στους πολιτιστικούς παράγοντες περιλαμβάνονται τα ακόλουθα :

1. Οι αντιλήψεις και δοξασίες για τη φύση και το φευκτό της νόσου και του θανάτου .
2. Οι τρόποι ζωής (διατροφής , κατοικία) .

3. Οι γνώσεις και το μορφωτικό επίπεδο .
4. Το σύστημα αξιών και ιδιαίτερα η αξία της ανθρώπινης ζωής .
5. Ο βαθμός πρόβλεψης και πιθανολογίας του κινδύνου .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

«Η ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ ΤΟΥ 1991 , 2001 ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΑΜΩΝ»

5.1 Απογραφή του 1991

Έχουμε την απογραφή τις 17^{ης} Μαρτίου 1991 , τα στοιχεία που έχουμε είναι αρκετά , όπως θα διαπιστώσουμε στην συνέχεια .

Όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα υπάρχει μια αύξηση του πληθυσμού της τάξης του 9% περίπου , δηλαδή τώρα το σύνολο του πληθυσμού ανέρχεται στις 300.078 από 275.164 που ήταν το 1981 .

Η αύξηση αυτή του πληθυσμού που είναι όπως είπαμε της τάξης του 9% είναι πολύ μικρότερη από αυτή του 14,7% που διαπιστώσαμε στην απογραφή του 1981 , συνεπώς μπορεί να υπάρχει μια αύξηση του πληθυσμού αλλά αυτή είναι πολύ μικρότερη της αναμενόμενης και φυσιολογικής για την ανανέωση του πληθυσμού .

Ακόμα όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα και στο παρακάτω γράφημα , ο αγροτικός πληθυσμός έχει μειωθεί ακόμα ποιο πολύ , συγκεκριμένα έχει μειωθεί σε ποσοστό 31% από 38% που ήταν στην απογραφή του 1981 .

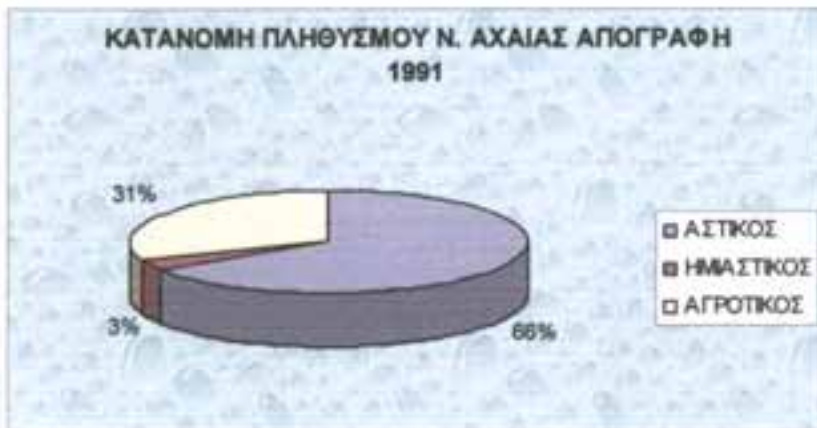
Ο αστικός πληθυσμός βεβαία έχει αυξηθεί , και έτσι από το 60% του 1981 τώρα ανέρχεται στο 66% επί του συνολικού πληθυσμού , ενώ μόλις μια μονάδα έχει ανέβει ο ημιαστικός πληθυσμός από το 1981 και είναι στο 3% .

ΠΙΝΑΚΑΣ

Πληθυσμός Ν. Αχαΐας απογραφή 1991

ΣΥΝΟΛΟ	ΑΣΤΙΚΟΣ	ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ
300078	198664	9732	91682

ΓΡΑΦΗΜΑ

Επίσης η κατανομή του πληθυσμού στα δυο φύλλα είναι η ίδια με την απογραφή του 1981 , δηλαδή 50% το κάθε φύλλο όπως βλέπουμε και στο πιο κάτω γράφημα .

Πολύ μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικία όπως βλέπουμε στον πιο κάτω πίνακα .

Βλέπουμε καθαρά και στο γράφημα 1 ότι τα τελευταία 20 χρόνια υπάρχει μια δραματική μείωση των γεννήσεων που έχει πολλές επιπτώσεις .

ΗΛΙΚΙΕΣ	1991
0-4	17883
5-9	21940
10-14	24093
15-19	24028
20-24	25553
25-29	20913
30-34	21081
35-39	19582
40-44	19582
45-49	14370
50-54	17344
55-59	17243
60-64	16884
65-69	12564
70-74	9653
75-79	8360
80-84	5662
85 ΚΑΙ ΑΝΩ	3588

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

5.2 Απογραφή του 2001

Όπως βλέπουμε στον πίνακα 1 υπάρχει μια αύξηση του πληθυσμού σε σύγκριση με την απογραφή του 1991. Δηλαδή ενώ το 1991 για τον Ν. Αχαΐας είχαμε σύνολο πληθυσμού 300.078 , το 2001 έχουμε σύνολο πληθυσμού 322.789 .

Αναλυτικά έχουμε την απογραφή του Ν. Αχαΐας του 2001 .

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ν. ΑΧΑΪΑΣ	322.789
• Δήμος Πατρών	163.446
• Δήμος Αιγείρας	4.512
• Δήμος Αιγίου	27.812
• Δήμος Ακράτας	7.056
• Δήμος Αρονιάς	2.551
• Δήμος Βραχνεϊκών	5.094
• Δήμος Διακοπτού	7.005
• Δήμος Δύμης	10.664
• Δήμος Ερινέου	3.768
• Δήμος Καλαβρύτων	8.580
• Δήμος Λαρισσού	8.683
• Δήμος Λευκασίου	3.892
• Δήμος Μεσσάτιδος	11.873
• Δήμος Μόβρης	5.106
• Δήμος Παΐων	2.579
• Δήμος Παραλίας	9.074
• Δήμος Ρίου	13.270
• Δήμος Συμπολιτείας	7.840
• Δήμος Τριταίας	5.462
• Δήμος Φαρρών	6.300
• Δήμος Ωλενίας	6.822
• Κοινότητα Καλεντζίου	657
• Κοινότητα Λεοντίου	743

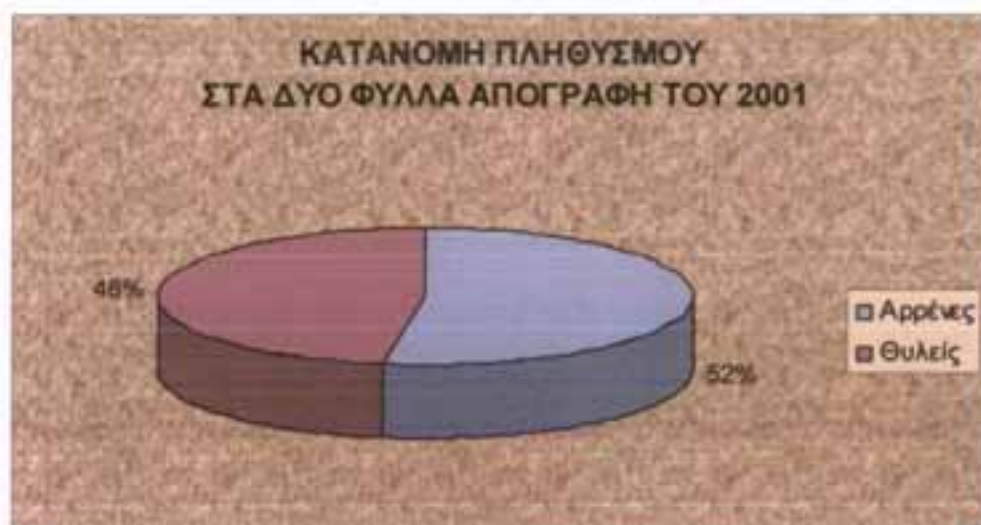
Επίσης αμέσως μετά στον πίνακα 2 βλέπουμε την κατανομή του πληθυσμού για τον Ν. Αχαΐας του 2001 κατά ηλικία και ανά φύλλο .

Πίνακας 2

Ηλικίες	Αρρένες	Θυλείς
0-14	26.973	24.507
15-24	28.092	25.434
25-39	37.488	35.702
40-54	31.703	31.006
55-64	15.337	16.128
65-79	19.028	21.812
80 και άνω	4.273	5.306
Σύνολο	162.894	159.895

Επίσης στο γράφημα 2 βλέπουμε ότι υπάρχει μια αύξηση στο ανδρικό φύλλο της τάξης του 4% σε σχέση με την απογραφή του 1991 .

Γράφημα 2

5.3 Απογραφή των γάμων

Εδώ θα παρατηρήσουμε την απογραφή των γάμων για τα έτη από 1998 έως 2005 .

ΠΕΡΙΟΧΕΣ			
	ΑΣΤΙΚΕΣ	ΗΜΙΑΣΤΙΚΕΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ
1998	1.198	32	218
1999	1.378	56	247
2000	1.007	49	173
2001	1.296	52	237
2002	1.296	53	201
2003	1.441	76	195
2004	1.259	41	181
2005	1.358	186	249
ΣΥΝΟΛΟ	10.233	545	1701

Απογραφή των γάμων για τα έτη 1998-2005

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

«ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ»

6.1 Η εξωτερική μετανάστευση

Οι επιδράσεις τις οποίες είχαν η γονιμότητα και η θνησιμότητα , κατά τη διάρκεια της τριακονταετίας 1960 – 1990 , στη διαμόρφωση της πυραμίδας του πληθυσμού του συνόλου της Χώρας μας , αλλοιώθηκαν από τη μετανάστευση .

Η επίδρασή της στο συνολικό μέγεθος του πληθυσμού - υπολογισμένη εμμέσως σαν υπόλοιπο της πραγματικής αυξήσεως από της φυσικής αυξήσεως του πληθυσμού- ήταν 374 χιλ. στη τριακονταετία 1951 - 1981 και ειδικότερα , στην πρώτη δεκαετία , η υπεροχή της αποδημίας έναντι της παλιννοστήσεως υπολογίζεται σε 211 χιλ. , στη δεύτερη δεκαετία 1961 - '71 η υπεροχή αυτή ανήλθε σε 435 χιλ. , ενώ κατά την τρίτη δεκαετία 1971 - '81 σημειώθηκε η υπεροχή της παλιννοστήσεως έναντι της αποδημίας κατά 272 χιλ. Κατά ακολουθία , ο ρυθμός αυξήσεως τους πληθυσμού ήταν κάτω του ρυθμού φυσικής αυξήσεως , δηλαδή ενώ ο μέσος ετήσιος συντελεστής φυσικής αυξήσεως (υπεροχής των γεννήσεων έναντι των θανάτων) ήταν 12, 9,7 και 6,9 αντιστοίχως την πρώτη , τη δεύτερη και την τρίτη δεκαετία , ο συντελεστής πραγματικής αυξήσεως περιορίσθηκε σε 9,4 και 4,7 αντιστοίχως κατά την πρώτη και τη δεύτερη δεκαετία , ενώ στην τρίτη δεκαετία αυξήθηκε σε 9,8 . Η αρνητική διαφορά του -2,6% κατά την πρώτη και -5% κατά τη δεύτερη δεκαετία μετράει την αρνητική επίδραση της υπεροχής της αποδημίας πάνω στον πληθυσμό , ενώ η θετική διαφορά $\pm 2,9\%$ κατά την τρίτη δεκαετία μετράει τη θετική επίδραση της παλιννοστήσεως .

Πίνακας IV.1 Έμμεσος υπολογισμός της επιδράσεως της μεταναστεύσεως στην αύξηση του πληθυσμού στην Ελλάδα , 1951 - 1981 .

Χρονολ. απογρ.	Πληθ. (σε χιλ.)	Πυκνότητα	Αύξηση μεταξύ των απογραφών			Συντελεστές αυξήσεως (%)		
			Καθαρή αύξηση	Φυσική αύξηση	Επίδραση μεταναστεύσεως	Καθαρή αύξηση	Φυσική αύξηση	Επίδραση μεταναστεύσεως
7-4-1951	7633							
19-3-1961	8.389	58	753	964	-211	9,4	12,0	-26
14-3-1971	8769	64	404	839	-43	43	9,7	-5,0
5-4-1981	9.740	66	909	637	+272	9,8	6,9	+2,9
Συνολική μεταβολή 1951 - 1981		74						
2066	2440	-374	8,0	9,4				-1,4

Σημείωση. Οι μετά-απογραφικές δειγματοληπτικές έρευνες καλύψεως έδειξαν για την απογραφή 1961 υπερεκτίμηση ίση με 0,05%, για την απογραφή 1971 υποεκτίμηση ίση με 0,42% και για την απογραφή του 1981 υπερεκτίμηση ίση με 0,36%.

Αξίζει να σημειωθεί ότι με τον έμμεσο υπολογισμό της καθαρής επιδράσεως της μεταναστεύσεως συγκαλύπτεται ένα μέρος των αποδήμων στο εξωτερικό, με του αλλοδαπούς που εγκαθίστανται στην Ελλάδα και ο αριθμός των οποίων αυξάνεται από 55 χιλ. Το 1961, σε 93 χιλ. το 1971 και σε 181 το 1981, καθώς επίσης και με τους επαναπατρισθέντες Έλληνες από το εξωτερικό (τόσο κατά την πρώτη δεκαετία, όσο και από την τρίτη δεκαετία) .

Μεγαλύτερη σημασία έχει η επίδραση που είχε η μετανάστευση στη σύνθεση και στη γεωγραφική κατανομή. Η κατά φύλο σύνθεση παρουσίαζε Πάντοτε υπεροχή των αρρένων. Αλλά εκείνο το οποίο είχε μεγαλύτερη σημασία είναι η προτίμηση της μεταναστεύσεως προς τις περισσότερο παραγωγικές και γόνιμες ηλικίες 15 - 44 ετών , οι οποίες συγκέντρωσαν το 80% περίπου των μεταναστών . Η μέση ηλικία των απόδημων προς τις Ευρωπαϊκές χώρες ήταν 29,4 έτη για τους άντρες και 25,4 για τις γυναίκες , ενώ για τους μεταναστεύοντες προς τις υπερωκεάνιες χώρες ήταν μικρότερη, 25,4 για τους άνδρες και 23,6 έτη

για τις γυναίκες . Κατά πέντε έτη υψηλότερη ήταν η μέση ηλικία των παλιννοστούντων .

Πίνακας IV.2 Ειδικοί κατά ομάδες ηλικιών συντελεστές της μεταναστευτικής κινήσεως στην Ελλάδα 1968 – 1977 , και παλιννοστήσαντες 1976 - 1980

Ομάδες ηλικιών	Μέσοι ετήσιοι συντελεστές σε 1000 κατ.				Παλιννοστήσαντες 1976-'80	
	Αποδημία		Παλιννόστηση		Αριθμ. Σε χιλ.	Σε 1000 κατοίκους
	1968-'73	1974-'77	1968-'73	1974-'77		
Σύνολο	6,9	2,3	2,5	3,2	232,7	2,4
0-14	4,1	1,3	1,8	2,2	48	2,1
15-44	12,9	4	3,5	5	136,2	3,4
45-64	1,8	1,2	1,4	1,9	40,1	1,8
65 και άνω	0,6	0,2	0,8	0,7	8,2	0,7

Η υπερωκεάνιος μετανάστευση παρουσίασε μεγαλύτερη αναλογία παιδιού και γεροντικού πληθυσμού παρά η προς Ευρώπη , πράγμα το οποίο σημαίνει ότι οι απόδημοι προς υπερωκεάνιες χώρες αποτελούνται αναλογικά από περισσότερα οικογενειακά μέλη . Από απόψεως οικογενειακής καταστάσεως , οι Έλληνες μετανάστες παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αναλογία εγγάμων ζευγών και τούτο δικαιολογεί τη μικρή υπεροχή των αρρένων στην αναλογία των φύλων και την σχετικώς υψηλή αναλογία των παιδιών μεταξύ των μεταναστών . Η κατά επάγγελμα , εξάλλου , σύνθεση των μεταναστών δείχνει ότι από όλες τις ομάδες των επαγγελματιών προέρχονταν οι απόδημοι· μεγαλύτερη όμως συμμετοχή είχαν οι γεωργοί . Στους παλιννοστούντες η κατά επάγγελμα σύνθεση είχε αλλάξει και μεγαλύτερη αναλογία παρουσιάζουν οι εργάτες βιομηχανιών και τεχνίτες .

Από μια σύγκριση της αποδημίας και της παλιννοστήσεως κατά επαγγελματικές ομάδες , προκύπτει ότι επιτυγχάνεται μία επαγγελματική κινητικότητα , με αποτέλεσμα να κερδίσουν περισσότερους από όσους έχασαν ορισμένες επαγγελματικές ομάδες , όπως είναι : οι επιστήμονες και οι τεχνικοί , τα ανώτερα διοικητικά στελέχη , οι εργάτες βιομηχανιών και οι χειριστές μηχανημάτων , ενώ αντιθέτως παρουσιάζουν απώλειες οι γεωργοί , οι υπάλληλοι γραφείων , οι πωλητές και οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών .

Οι κύριες χώρες προορισμού των μεταναστών κατά την πρώτη δεκαετία ήταν οι υπερπόντιες χώρες (οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής , ο Καναδάς και η Αυστραλία) και κατά την δεύτερη δεκαετία προστέθηκαν και οι Ευρωπαϊκές χώρες , με ένα ισχυρό ρεύμα κυρίως

προς την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας . Τα ρεύματα αυτά συνεχίστηκαν μέχρι τις αρχές της τρίτης δεκαετίας , οπότε ανεκόπησαν με την ενεργειακή κρίση του 1973 και την οικονομική κρίση που επακολούθησε και άρχισε τότε το αντίθετο ρεύμα , της παλιννοστήσεως , η οποία συνεχίστηκε μέχρι το τέλος της δεκαετίας και πέρα από αυτής .

Από απόψεως τόπου προελεύσεως και τόπου προορισμού , παρατηρείται ότι καταρχήν απ' όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της Χώρας οι μετανάστες κατευθύνονταν προς όλες σχεδόν τις χώρες υποδοχής μεταναστών . Αλλά διαπιστώνεται μια προτίμηση των αποδήμων από την Πελοπόννησο και τα νησιά του Αιγαίου προς τις υπερπόντιες χώρες και αφετέρου από τα Βόρεια και κεντρικά διαμερίσματα της Χώρας προς τη βιομηχανική κεντρική Ευρώπη . Οι παλιννοστούντες προτιμούν τις αστικές περιοχές για την εγκατάστασή τους , καθώς ένας μεγάλος αριθμός των αποδήμων από αγροτικές περιοχές δεν επιστρέφει στον τόπο προελεύσεώς του . Αυτό συμβαίνει διότι η αποδημία είναι στην πραγματικότητα μια μετακίνηση από τις αγροτικές στις αστικές περιοχές η διαφορά είναι ότι χρειάζεται να περάσει κανείς τα σύνορα και οι παλιννοστούντες είναι κατά ακολουθία προσαρμοσμένοι προς την αστική ζωή στο μεταξύ . Κατά την περίοδο της οικονομικής υφέσεως , μετά το 1973 , το πρότυπο μεταβλήθηκε αναλογικά λιγότεροι αποδημούν από τις αγροτικές περιοχές , αλλά περισσότεροι εγκαθίστανται σε αυτές , σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο .

Πίνακας IV.3 Ο πληθυσμός της Ελλάδας κατά υπηκοότητα , 1951 – 1981

Υπηκοότητα	1951	1961	1971	1981
Σύνολο πληθυσμού	7.632,80	8.388,50	8.768,30	9.739,50
Ελληνική	7.802,20	8.321,70	8.661,10	9.510,60
Ελληνική και Η.Π.Α.	-	6,1	6	15,3
Ελληνική και άλλη	-	6,1	8,3	33
Ξένη υπηκοότητα	30,6	54,6	92,9	180,6

Η Ελλάδα , κατά παράδοση χώρα αποδημίας , έγινε εκ παραλλήλου και χώρα υποδοχής μεταναστών . Ο αριθμός των αλλοδαπών που βρίσκονται στη Χώρα αυξάνεται συνεχώς . Από 31 χιλ. το 1951, αυξήθηκε σε 55 χιλ. Το 1961 διπλασιάστηκε σχεδόν το 1960 , ανήλθε σε 94 χιλ. Το 1971 και διπλασιάστηκε σχεδόν και πάλι στη δεκαετία του 1970 και ανήλθε σε 181 χιλ. το 1981 . Επιπλέον , εάν ληφθεί υπόψη ότι υπάρχει και ένας αριθμός λαθραίος ευρισκομένων στη χώρα εργατών , ο αριθμός αυτός γίνεται ακόμη μεγαλύτερος .

6.2 Η εσωτερική μετανάστευση

Η εσωτερική μετανάστευση η οποία είναι κυρίως μια πληθυσμιακή μετακίνηση από την ύπαιθρο στις πόλεις και αντιστρόφως έχει καταλήξει σε μια ανακατανομή του πληθυσμού μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών στη χώρα , αλλά ταυτοχρόνως και σε μια ανακατανομή μεταξύ των γεωγραφικών διαμερισμάτων . Ο συνολικός αριθμός των ατόμων που μετακινήθηκαν ανήλθε σε 645 χιλ. , σε 765 χιλ. και σε 834 χιλ. αντίστοιχα κατά τις πενταετίες πριν από τις απογραφές 1961 , 1971 και 1981 . Αν δεχθούμε μια ομαλή τάση αυξήσεως της μετακινήσεως μέσα στη Χώρα , σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου , τότε είναι δυνατόν να εκτιμηθεί το μέγεθος των μετακινήσεων της δεκαετίας 1951 - '60 σε 1.200 χιλ. άτομα , της επόμενης δεκαετίας 1961 - '70 σε 1.500 χιλ. και στη συνέχεια της δεκαετίας 1971 - '80 σε 1.700 χιλ. άτομα . Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι η διακίνηση ατόμων στο εσωτερικό της χώρας ήταν 25% περίπου μεγαλύτερη τη δεκαετία 1951 - '60 και 15% περίπου μεγαλύτερη τη δεκαετία 1971 - '80 .

Προκύπτει επίσης , ότι περισσότερο από 17% του πληθυσμού μετακινείται σε άλλο δήμο ή κοινότητα μέσα σε κάθε δεκαετία . Εάν δεν ληφθούν υπόψη και οι μετοικούντες μεταξύ δήμων και κοινοτήτων εντός του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Αθηνών , τότε θα μπορούσε να λεχθεί ότι στη δεκαετία του 1970 τα 23% του πληθυσμού άλλαξε κατοικία , μετοίκησε σε άλλο δήμο ή κοινότητα τουλάχιστον μια φορά . Μεταξύ των μετακινουμένων η αναλογία των αντρών είναι 48,5% και των γυναικών 51,5% (όση περίπου και η αναλογία τους στο συνολικό πληθυσμό 49% και 51 % αντιστοίχως).

Κύριος πόλος έλξεως της εσωτερικής μετανάστευσης κατά την πρώτη και δεύτερη δεκαετία της περιόδου 1951 – 1981 , το Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης . Οι λοιπές αστικές περιοχές είχαν ένα πολύ μικρό κέρδος σε πληθυσμό από την όλη εσωτερική μετανάστευση . Η εισροή αυτή στα μεγάλα αστικά κέντρα προήλθε από τις ημιαστικές και αγροτικές περιοχές , οι οποίες είχαν καθαρή εκροή , οι μεν πρώτες 22 χιλ. και 28 χιλ. κάθε δεκαετία , οι δε δεύτερες , από τις οποίες προήλθε ο κύριος όγκος των εσωτερικών μεταναστών , περί τις 350 χιλ. κατά την πρώτη και περί τις 474 χιλ. κατά τη δεύτερη δεκαετία . Στη δεκαετία του 1970 φαίνεται ότι η «έξοδος» από τις αγροτικές περιοχές μειώθηκε και η κατεύθυνση των ρευμάτων άλλαξε εν μέρει τόπους προορισμού . Το μέγεθος της καθαρής εκροής από τις αγροτικές περιοχές περιορίστηκε σε 359 χιλ. και μειώθηκε το μέγεθος της εισροής , την οποία δέχθηκαν τα

Πολεοδομικά Συγκροτήματα των Αθηνών σε 197 χιλ. καθώς και της Θεσσαλονίκης σε 79 χιλ., αλλά αυξήθηκε η εισροή σε σχέση με τις δύο προηγούμενες δεκαετίες στα άλλα μεγάλα αστικά κέντρα 50 χιλ. κατοίκων και άνω (Πατρών , Ηρακλείου , Βόλου , Χανίων) , καθώς επίσης και στα αστικά κέντρα 30 χιλ. έως 50 χιλ. κατοίκων . Στις πόλεις κάτω των 20 χιλ. (αστικές περιοχές) καθώς επίσης και στις κωμοπόλεις (ημιαστικές περιοχές) δεν παρατηρήθηκε αύξηση της εισροής , αλλά στις περιοχές αυτές , σε αντίθεση με τις προηγούμενες δεκαετίες , διατηρήθηκε η φυσική αύξηση του πληθυσμού τους .

Πίνακας IV.4 Εσωτερική μετανάστευση μεταξύ των αστικών και αγροτικών περιοχών στη Ελλάδα - Εκτιμήσεις της καθαρής επιδράσεως 1961 - '91 (σε χιλιάδες ατόμων)

Περιοχές	1951 - '60	1961 - '70	1971 - '80
Π.Σ. Αθηνών	308	376	197
Π.Σ. Θεσσαλονίκης	54	103	79
Λοιπές αστικές περιοχές	26	23	82
Ημιαστικές περιοχές	-22	-28	1
Αγροτικές περιοχές	-360	-474	-359

Η κατά φύλο και ηλικία κατανομή των μετακινηθέντων στο εσωτερικό (σε άλλο δήμο ή κοινότητα) παρουσιάζει ομοιομορφία μεταξύ των απογραφών της τριακονταετούς περιόδου 1961 - '91 . Συγκέντρωση της μεγάλης μάζας των μεταναστών, περισσότερο από το ήμισυ, στην ομάδα ηλικιών 15 - 29 ετών , περίοδος της ζωής κατά την οποία αναζητείται η επαγγελματική αποκατάσταση . Μικρότερη είναι η αναλογία των ηλικίας 30 - 44 ετών και βρίσκεται σε σχέση με την αναλογία των εξαρτημένων και ακολουθώντας τους γονείς τους , παιδιών ηλικίας κάτω των 15 ετών . Πολύ μικρότερη είναι η αναλογία στην ομάδα ηλικιών 45 - 64 ετών , που παρουσιάζει επαγγελματική κινητικότητα . Η μέση ηλικία των αναχωρησάντων από μια περιοχή είναι κατά τρία έτη περίπου υψηλότερη των εγκατασταθέντων σε αυτή . Παρατηρείται , όμως , ότι κατά την πενταετία προ της τελευταίας απογραφής του 1981 η συμμετοχή των μικρών και μεγάλων ηλικιών στην εσωτερική μετανάστευση είναι περιορισμένη σε σχέση με την αντίστοιχη κατανομή των απογραφών του 1971 και 1961 . Τούτο σημαίνει ότι οι οικογένειες μετακινούνται στο εσωτερικό σε μικρότερη αναλογία κατά την τρίτη δεκαετία , παρά στις δύο πρώτες δεκαετίες της περιόδου (η μεταβολή της πυραμίδας του πληθυσμού μόνο δεν δικαιολογεί την σύνθεση αυτή) .

Πίνακας IV.5 Η εσωτερική μετανάστευση στην Ελλάδα κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών , 1951 - 1980

Ομάδες ηλικιών	1956-'60		1966-'70		1976-'80	
	Σε χιλιάδες	%	Σε χιλιάδες	%	Σε χιλιάδες	%
Εύνολο						
0- 14	222,8	100,0	263,7	100,0	150,7	100,0
15 - 29	42,8	19,2	45,5	17,5	16,2	10,8
30-44	108,9	48,9	117,9	44,7	95,7	63,5
45-64	38,9	17,5	51,6	19,5	24,6	16,3
65 και άνω	23,5	10,5	31,9	12,1	6,6	4,4
	8,7	3,9	16,8	6,4	7,6	5,0

Η συμμετοχή των μετακινηθέντων σε οικονομικές δραστηριότητες , για τους άντρες είναι αυτή με τους μη μετακινηθέντες , ενώ για τις γυναίκες είναι μεγαλύτερη . Οι εγκατασταθέντες σε αστικές περιοχές απασχολήθηκαν στη βιομηχανία , τις κατασκευές και τις υπηρεσίες , ενώ οι γυναίκες απασχολήθηκαν κυρίως στις υπηρεσίες και τη βιομηχανία .

Το σχήμα των «περισσευμάτων» του εργατικού δυναμικού στη γεωργία και των παραγόντων «απωθήσεως» από τις αγροτικές περιοχές και «έλξεως» στις αστικές περιοχές βρίσκει πλήρη εφαρμογή στην περίπτωση της εσωτερικής μετανάστευσης στην Ελλάδα .

Για τη μετανάστευση υποτίθεται ότι δεν θα επηρεάσει , τουλάχιστον θετικά , με τις πληθυσμιακές εξελίξεις . Η υπόθεση αυτή είναι απόρροια των αποτελεσμάτων συλλογής των στατιστικών δεδομένων για τη συνολική μετανάστευση εξισορροπείται , σχεδόν εξ ολοκλήρου , από την παλιννόστηση από τα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας , χωρίς να επηρεάζει κατ' αυτόν τον τρόπο ουσιωδώς τις πληθυσμιακές εξελίξεις . Αντίθετα , η σημειούμενη διαφορά μεταξύ εισερχόμενων και εξερχόμενων που αναφέρεται από την ΕΣΥΕ , προϋπήρχε από την προηγούμενη δεκαετία και δεν πρέπει να αφορά Έλληνες μετανάστες , τουλάχιστον συνολικά , αλλά παντοειδείς , ανεξέλεγκτα εισερχόμενους οπαδούς .

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι , παρά την εξισορρόπηση του ρεύματος των μεταναστευόντων προς το εξωτερικό από τους παλιννοστούντες , υπάρχει , έστω και σε μικρή έκταση , επίδραση του παράγοντα

μετανάστευση παλιννόστηση στη δομή του πληθυσμού κατά ηλικία , λόγω διαφοροποιήσεως της ηλικίας των μεταναστευόντων από τους παλινοστούντες .

Τέλος , θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η αναμενόμενη άρση των περιορισμών για την κίνηση του εργατικού δυναμικού στις χώρες της Ε.Ο.Κ. μετά το 1988 , πιθανότατα θα δημιουργήσει σημαντικό μεταναστευτικό ρεύμα Ελλήνων υπηκόων προς τις υπόλοιπες χώρες λόγω των δυσμενών συνθηκών που διαμορφώνονται στην Ελλάδα , σε σχέση με τις χώρες της Ε.Ο.Κ.

6.3 Συμπέρασμα

Το πρόβλημα της μετανάστευσης , που αγνοήθηκε ουσιαστικά με την θεώρηση κλειστού πληθυσμού , είναι δυσεπίλυτο , λόγω ελλείψεως στατιστικών δεδομένων . Είναι γεγονός πάντως , από τα δεδομένα που υπάρχουν μέχρι το 1977 , ότι ο παράγοντας μετανάστευση παλιννόστηση επηρεάζει αρνητικά την εξέλιξη του πληθυσμού , με πλεόνασμα εκροής νέων και εισροής γεροντικών ηλικιών .

Τα μεθοδολογικά προβλήματα είναι πολύ σοβαρά , όσον αφορά την εσωτερική μετανάστευση , διότι η έλλειψη στατιστικών δεδομένων αποτελεί την κύρια αιτία αδυναμίας προσδιορισμού των προβολών στα επί μέρους γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας . Σήμερα , όμως , θεωρείται άκρως αναγκαίος ο προσδιορισμός των προβολών αυτών , τουλάχιστον για τα μεγάλα γεωγραφικά διαμερίσματα , με εκμετάλλευση έστω και των στοιχείων της απογραφής του 1981 .

Δυστυχώς δεν υπάρχουν σήμερα αξιόπιστα στατιστικά δεδομένα για την παρουσία αλλοδαπών στην Ελλάδα , ιδίως γι' αυτούς που προέρχονται από αφρικανο-ασιατικές χώρες . Ο προσδιορισμός της εξελικτικής παρουσίας των αλλοδαπών και αλλοεθνών στον ελληνικό χώρο αποτελεί ουσιαστικό πληθυσμιακό πρόβλημα στην Ελλάδα και ασφαλώς δεν αποτελεί λύση η παράβλεψή του αντίθετα , θα πρέπει να αποτελέσει άμεσο αντικείμενο επιστημονικής έρευνας σε όλα τα επίπεδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ο μελλοντικός πληθυσμός της Ελλάδος, 1991-2021

ΟΚΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	1991	2001	2011	2021
Σύνολο	10.296	10.206	10.202	10.085
0-14	1.294	1.611	1.642	1.720
15-44	4.377	4.359	3.942	3.528
45-64	2.529	2.534	2.764	2.885
65 και άνω	1.439	1.702	1.854	1.952
	Ποσοστιαία κατανομή (%)			
0-14	18,70	15,80	16,20	17,10
15-64	67,30	67,50	65,70	63,60
65 και άνω	1,40	16,70	18,10	19,30
Σύνολο	100,00	100,00	100,00	100,00

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

«ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥΣ»

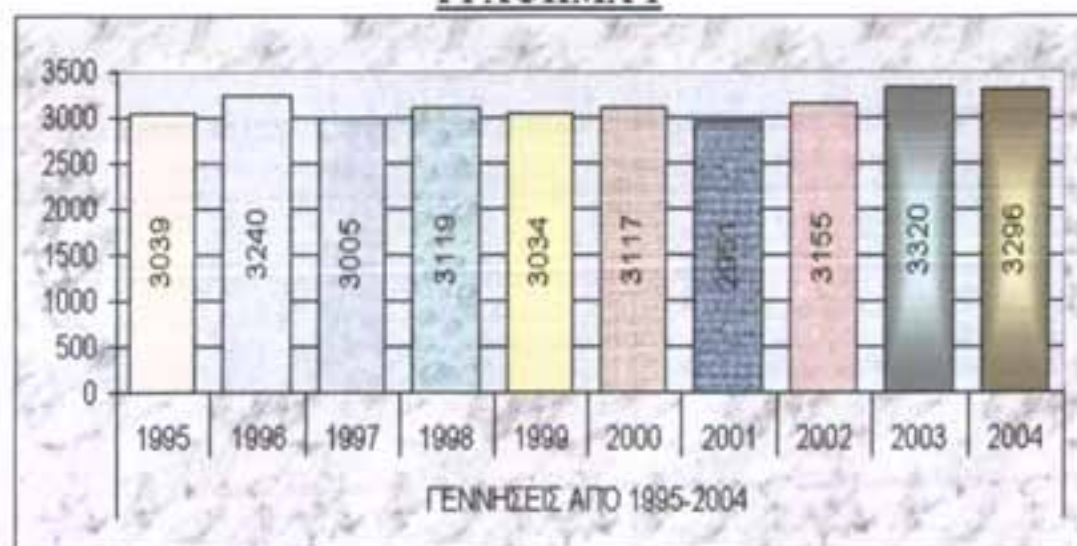
Σε αυτό το κεφάλαιο τώρα θα αναλύσουμε τα δεδομένα των απογραφών τα οποία παρουσιάσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια , συγκεκριμένα θα αναλύσουμε την εξέλιξη της γεννητικότητας , της θνησιμότητας , και επίσης ενός ακόμα πολύ βασικού παράγοντα που επηρεάζει το αποτέλεσμα των απογραφών , δηλαδή της μεταναστεύσεις .

7.1 Η εξέλιξη της γεννητικότητας και γαμηλιότητας

Όπως είχαμε αναφέρει δεν έχουμε δείκτες γεννητικότητας για τον Ν. Αχαΐας ξεχωριστά , υπάρχουν όμως κάποιοι δείκτες γεννητικότητας για το σύνολο της χώρας , οι οποίοι όμως από πολλά στοιχεία που έχουμε δεν είναι αντιπροσωπευτικοί της εξέλιξης της γεννητικότητας στο νομό μας .

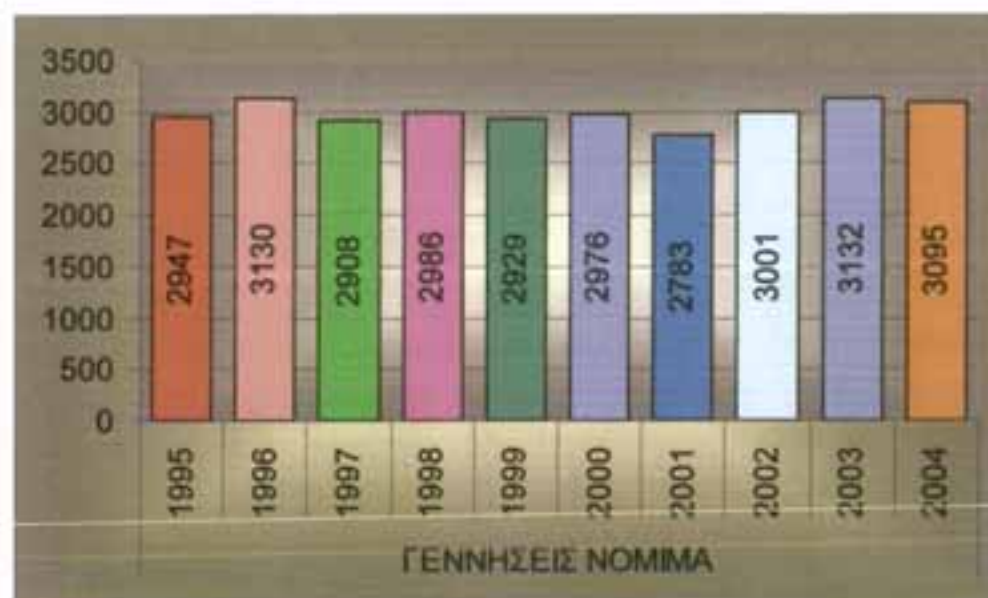
Στο γράφημα 1 έχουμε τον αριθμό των γεννήσεων στο Ν. Αχαΐας από το 1995-2004 , βλέπουμε ότι υπάρχει μια συνεχώς αυξομείωση από έτος σε έτος .

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

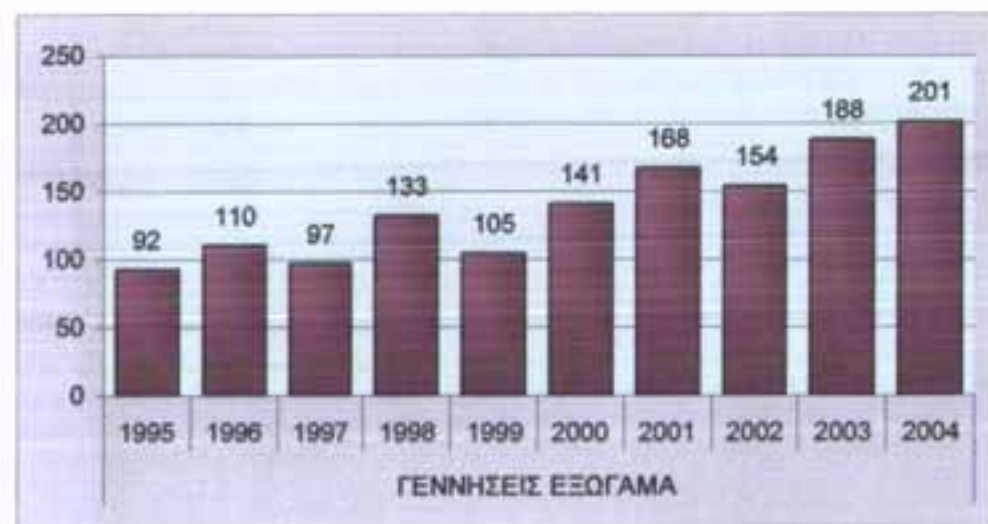

Ενώ στα πιο κάτω γραφήματα βλέπουμε της γεννήσεις τον νόμιμων και εξώγαμων παιδιών για το Ν. Αχαΐας στ έτη 1995-2004 .

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

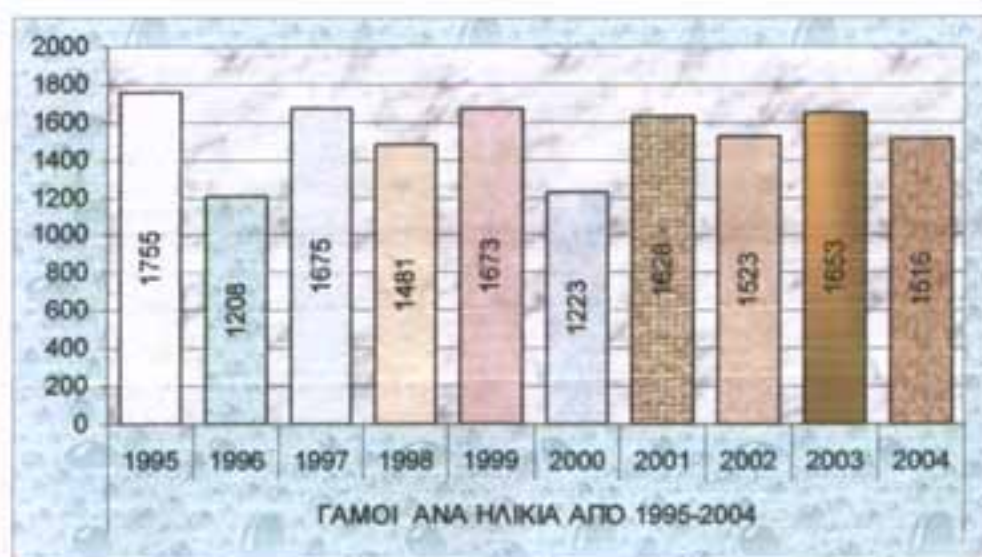

Στον πίνα κα 1 έχουμε τους γάμους ανά ηλικία για τον Ν. Αχαΐας για τα έτη 1995-2004

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

	<u>ΓΑΜΟΙ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ ΑΠΟ 1995-2004</u>									
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΜΕΧΡΙ 14 ΕΤΩΝ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15-19	15	9	8	12	6	10	11	7	10	12
20-24	236	152	177	143	137	100	119	102	92	96
25-29	686	449	647	542	581	417	515	466	489	473
30-34	475	319	455	411	520	392	530	484	592	495
35-39	159	148	200	188	229	148	226	227	282	237
40-44	91	53	94	91	87	62	109	99	78	88
45-49	43	33	36	30	44	37	48	45	42	44
50-54	15	15	22	28	34	24	27	38	20	23
55-59	9	6	14	12	12	14	18	19	19	15
60-64	14	8	11	8	10	6	8	17	15	17
65-70	6	12	5	8	5	4	1	9	6	5
70-74	5	2	5	1	6	6	11	8	4	6
75 ΚΑΙ ΑΝΩ	1	2	1	7	2	3	5	2	4	5
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>1755</u>	<u>1208</u>	<u>1675</u>	<u>1481</u>	<u>1673</u>	<u>1223</u>	<u>1628</u>	<u>1523</u>	<u>1653</u>	<u>1516</u>

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

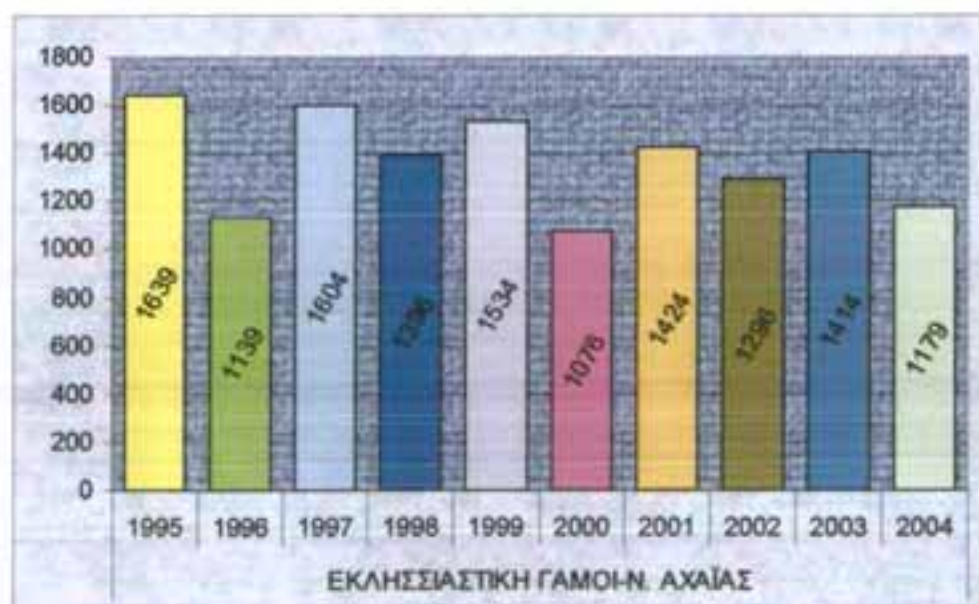

Στον πίνακα 2 βλέπουμε τους εκκλησιαστικούς γάμους στον Ν. Αχαΐας και στον πίνακα 3 βλέπουμε τους πολιτικούς γάμους στον Ν. Αχαΐας για τα έτη 1995-2004

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

	<u>ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΓΑΜΟΙ-Ν. ΑΧΑΪΑΣ</u>									
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	89	37	97	86	87	47	104	53	66	59
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	106	55	82	83	59	59	66	60	61	48
ΜΑΡΤΙΟΣ	23	7	56	3	0	37	4	61	32	6
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	127	126	21	79	127	3	120	7	9	98
ΜΑΙΟΣ	70	69	167	94	94	114	81	113	138	81
ΙΟΥΝΙΟΣ	122	138	175	143	131	106	153	190	179	143
ΙΟΥΛΙΟΣ	226	136	209	216	222	170	168	178	200	208
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	133	136	190	126	129	110	117	165	180	95
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	239	177	241	244	235	215	280	218	201	197
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	152	128	154	146	211	95	152	108	140	133
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	145	61	115	99	116	75	84	90	107	79
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	207	69	97	77	123	45	95	53	101	32
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>1639</u>	<u>1139</u>	<u>1604</u>	<u>1396</u>	<u>1534</u>	<u>1076</u>	<u>1424</u>	<u>1296</u>	<u>1414</u>	<u>1179</u>

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

	<u>ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΓΑΜΟΙ-Ν. ΑΧΑΪΑΣ</u>									
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	5	2	6	12	14	8	18	15	12	14
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	6	1	13	3	7	10	14	24	21	20
ΜΑΡΤΙΟΣ	14	5	5	5	8	15	14	15	17	19
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	5	2	5	0	12	7	8	16	12	20
ΜΑΙΟΣ	12	5	4	7	14	11	11	15	23	28
ΙΟΥΝΙΟΣ	11	4	11	5	10	12	20	12	21	27
ΙΟΥΛΙΟΣ	13	5	10	9	9	11	18	18	14	23
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	11	10	4	4	13	7	17	23	21	23
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	9	9	0	9	9	14	21	25	20	25
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	9	3	1	7	10	18	20	15	26	25
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	14	15	7	12	9	12	19	30	26	24
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	7	8	5	13	24	22	24	19	26	20
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>116</u>	<u>69</u>	<u>71</u>	<u>86</u>	<u>139</u>	<u>147</u>	<u>204</u>	<u>227</u>	<u>239</u>	<u>268</u>

ΓΡΑΦΗΜΑ 5

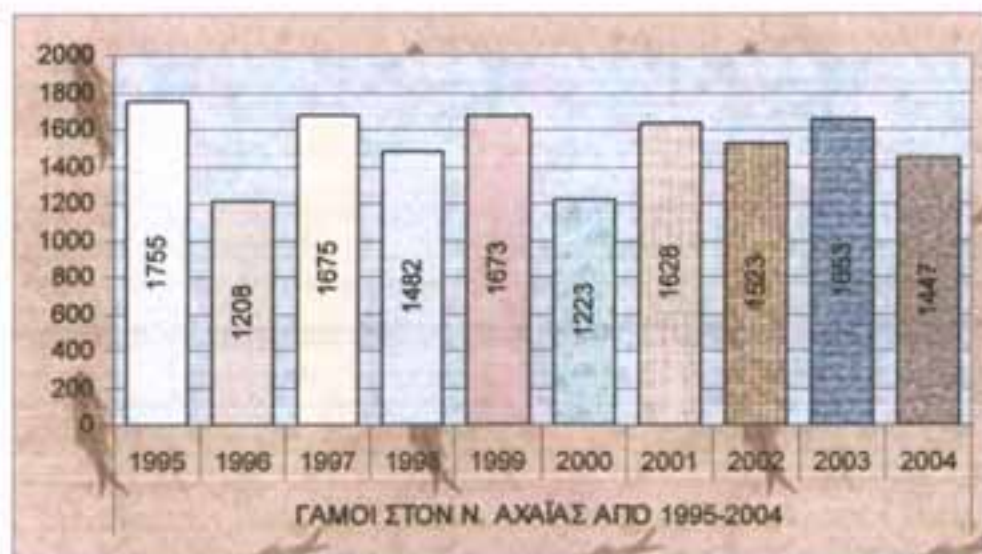
Εδώ βλέπουμε συνολικά τους γάμους που έχουν τελεστεί στον Ν. Αχαΐας για τα έτη 1995-2004

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΓΑΜΟΙ ΣΤΟΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΑΠΟ 1995-2004

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	94	39	103	98	101	55	122	68	78	73
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	112	56	95	86	66	69	80	84	82	68
ΜΑΡΤΙΟΣ	37	12	61	8	8	52	18	76	49	25
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	132	128	26	79	139	10	128	23	21	118
ΜΑΙΟΣ	82	74	171	101	108	125	92	128	161	109
ΙΟΥΝΙΟΣ	133	142	186	148	141	118	173	202	200	170
ΙΟΥΛΙΟΣ	239	141	219	225	231	181	186	196	214	231
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	144	146	194	130	142	117	134	188	201	118
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	248	186	241	253	244	229	301	243	221	222
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	161	131	155	153	221	113	172	123	166	158
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	159	76	122	111	125	87	103	120	133	103
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	214	77	102	90	147	67	119	72	127	52
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>1755</u>	<u>1208</u>	<u>1675</u>	<u>1482</u>	<u>1673</u>	<u>1223</u>	<u>1628</u>	<u>1523</u>	<u>1653</u>	<u>1447</u>

ΓΡΑΦΗΜΑ 6

Ενώ στον πίνακα 5 και στο γράφημα 7 θα δούμε τους γάμους που τελέστηκαν στον Ν. Αχαΐας ανά περιοχή δηλ. αστικές , ημιαστικές και αγροτικές .

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

	ΠΕΡΙΟΧΕΣ		
	ΑΣΤΙΚΕΣ	ΗΜΙΑΣΤΙΚΕΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ
1998	1.198	32	218
1999	1.378	56	247
2000	1.007	49	173
2001	1.296	52	237
2002	1.296	53	201
2003	1.441	76	195
2004	1.259	41	181
2005	1.358	186	249

ΓΡΑΦΗΜΑ 7

Βλέπουμε ότι οι περισσότεροι γάμοι έχουν γίνει σε αστικές περιοχές και ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά σε σχέση με της ημιαστικές και αγροτικές περιοχές .

7.2 Η εξέλιξη της θνησιμότητας

Όπως είπαμε δεν έχουμε τους δείκτες θνησιμότητας συγκεκριμένα για τον νομό μας γιατί τα αποτελέσματα των απογραφών και κυρίως κάποιοι δείκτες , βγαίνουν μόνο για το σύνολο των περιοχών όλης της χώρας και όχι για κάθε μια περιοχή ξεχωριστά.

Αυτό που μπορούμε να κάνουμε εμείς είναι να παρουσιάσουμε , τους αριθμούς των θανάτων κάθε χρόνο όπως καταγράφονται στα ειδικά βιβλία του ληξιαρχείου , και να προσπαθήσουμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα .

Στον πίνακα 1 βλέπουμε ότι ο αριθμός των θανάτων αυξομειώνεται μέχρι και το 2000 στο Ν. Αχαΐας . Μετά το 2000 κάθε χρόνο αυξάνεται και με δεδομένο ότι ο αριθμός των γεννήσεων κάθε χρόνο , συνεχώς μειώνεται , δηλαδή η αύξηση του πληθυσμού γίνεται με οριακά πλέον μεγέθη αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση της θνησιμότητας .

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΘΑΝΑΤΟΙ ΣΤΟΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΑΠΟ ΤΟ 1995-2004

<u>ΕΤΗ</u>	<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>
1995	3068
1996	2950
1997	2839
1998	3074
1999	2856
2000	3023
2001	2970
2002	3030
2003	3095
2004	3125

ΘΑΝΑΤΟΙ ΑΝΔΡΩΝ ΑΠΟ 1995-2004

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	106	144	174	138	167	208	159	138	160	268
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	116	164	154	122	124	147	126	122	119	135
ΜΑΡΤΙΟΣ	172	146	134	189	139	134	135	133	140	142
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	143	120	140	151	122	121	127	120	165	137
ΜΑΙΟΣ	119	144	145	112	125	152	126	159	130	118
ΙΟΥΝΙΟΣ	127	129	84	130	127	106	143	139	134	137
ΙΟΥΛΙΟΣ	118	130	116	125	129	143	132	110	130	115
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	138	114	114	168	129	146	128	101	133	113
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	112	129	99	96	97	100	98	124	93	120
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	125	119	112	115	109	118	125	124	123	116
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	127	130	121	146	136	125	122	130	139	101
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	129	138	148	142	169	131	148	148	142	141
ΣΥΝΟΛΟ	1532	1607	1541	1634	1573	1631	1569	1548	1608	1643

ΘΑΝΑΤΟΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΠΟ 1995-2004

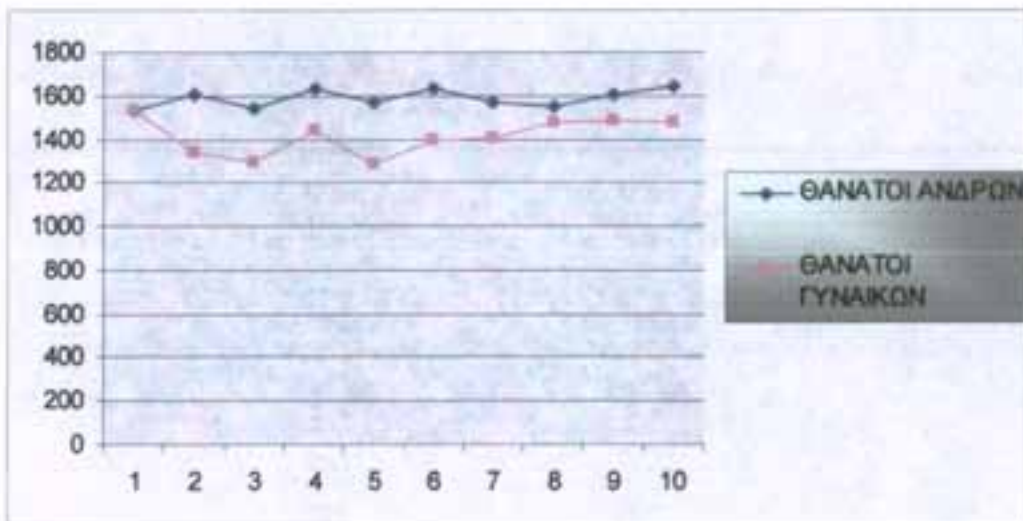
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	125	122	129	126	116	178	127	150	133	223
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	124	122	122	118	112	124	120	111	126	131
ΜΑΡΤΙΟΣ	149	134	98	159	120	129	123	131	132	115
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	143	114	122	138	109	94	119	129	146	92
ΜΑΙΟΣ	119	95	134	112	87	107	105	126	134	117
ΙΟΥΝΙΟΣ	127	110	106	108	99	109	108	107	138	117
ΙΟΥΛΙΟΣ	118	111	89	125	97	102	126	137	102	122
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	138	116	102	149	108	134	119	122	102	104
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	112	83	79	105	92	82	95	98	92	91
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	125	98	91	102	94	98	99	120	116	117
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	127	121	100	97	109	119	124	108	127	116
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	129	117	126	101	140	116	136	143	139	137
ΣΥΝΟΛΟ	1536	1343	1298	1440	1283	1392	1401	1482	1487	1482

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

Δηλαδή παρατηρούμε μια αύξηση των θανάτων κάθε χρόνο και ταυτόχρονα έχουμε μείωση των γεννήσεων, που σημαίνει ότι οι ηλικίες που παρουσιάζουν μικρότερη θνησιμότητα μειώνονται συνεχώς σε αριθμό και αυξάνονται οι ηλικίες που παρουσιάζουν μεγαλύτερη θνησιμότητα.

Όπως είπαμε ο δείκτης θνησιμότητας βγαίνει από το κλάσμα που έχει σαν αριθμητή τον αριθμό των θανάτων που συμβαίνουν στο σύνολο του έτους και παρανομαστή τον πληθυσμό στα μέσα του έτους (**ΓΕΝΙΚΗ ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ = $\Theta\Lambda\text{Π} \times 1.000$**) ξέρουμε λοιπόν ότι ο αριθμητής του κλάσματος δηλαδή οι θάνατοι κατά τη διάρκεια του έτους αυξάνονται ενώ ο πληθυσμός αυξάνεται αλλά με πολύ μικρότερο ρυθμό άρα και το αποτέλεσμα του κλάσματος δηλαδή ο δείκτης θνησιμότητας πρέπει μαθηματικά να έχει ανοδική πορεία.

Αν λοιπόν συνεχιστεί αυτό το φαινόμενο με τον ίδιο ρυθμό σε μερικά χρόνια ο πληθυσμός του Ν. Αχαΐας όπως και όλης της χώρας βέβαια όχι μόνο δεν θα αυξάνεται αλλά μετά από κάποιο σημείο θα αρχίσει η αντίστροφη πορεία, ο πληθυσμός δηλαδή θα μειώνεται με καταστροφικές συνέπειες σε όλους τους τομείς, όπως θα δούμε αναλυτικά παρακάτω.

7.3 Μορφωτικό επίπεδο γαμπρού και νύφης ανά ηλικία

Στον παρακάτω πίνακα θα δούμε πως διαμορφώνεται το μορφωτικό επίπεδο του γαμπρού και της νύφης στον Ν. Αχαΐας από 15 έως 75 και άνω για τα έτη 1995-2004

ΜΟΡΦΩΣΗ ΓΑΜΠΡΟΥ

ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΙ

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
15-19	4	1	1	3	0	0	5	0	3	1
20-24	8	2	2	5	6	0	3	1	4	2
25-29	2	3	2	1	2	2	1	1	1	1
30-34	1	0	0	1	0	1	2	1	1	1
35-39	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0
40-44	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0
45-49	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
50-54	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0
55-59	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
60-64	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
65-69	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
70-74	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1
75 ΚΑΙ ΑΝΩ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>16</u>	<u>7</u>	<u>6</u>	<u>12</u>	<u>9</u>	<u>5</u>	<u>13</u>	<u>3</u>	<u>10</u>	<u>6</u>

ΓΝΩΡΙΖΟΝ ΓΡΑΦΗ

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
15-19	3	4	5	4	4	7	3	5	5	6
20-24	68	51	36	23	19	20	22	17	18	23
25-29	130	65	78	50	50	39	31	32	29	38
30-34	84	43	65	30	46	44	40	28	37	52
35-39	34	26	35	30	35	14	26	15	16	16
40-44	22	13	15	17	14	11	26	11	14	12
45-49	8	12	11	7	8	5	7	8	4	6
50-54	7	4	9	10	9	3	5	17	3	9
55-59	3	2	10	6	3	5	6	3	6	8
60-64	7	4	6	2	6	2	3	4	4	2
65-69	3	8	2	6	3	2	0	1	3	1
70-74	3	1	1	0	2	2	6	4	1	2
75 ΚΑΙ ΑΝΩ	0	2	1	6	1	1	3	1	2	2
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>372</u>	<u>235</u>	<u>274</u>	<u>191</u>	<u>200</u>	<u>155</u>	<u>178</u>	<u>146</u>	<u>142</u>	<u>6</u>

<u>ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ</u> <u>ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ</u>		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
15-19		1	1	2	2	1	3	3	1	1	1
20-24		53	39	44	30	39	25	25	22	24	29
25-29		136	85	136	95	110	74	98	72	80	98
30-34		80	45	83	67	82	51	92	65	74	62
35-39		27	23	21	30	29	29	28	28	51	53
40-44		13	8	24	12	11	10	11	14	15	22
45-49		5	5	4	6	8	5	11	6	6	9
50-54		2	3	3	5	3	6	4	8	5	3
55-59		4	1	1	3	2	3	4	5	6	4
60-64		1	2	2	2	0	0	2	6	7	11
65-69		1	1	1	1	2	1	1	6	2	3
70-74		1	1	1	1	1	1	3	3	2	1
75 ΚΑΙ ΑΝΩ		1	0	0	1	0	2	0	1	1	2
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>		<u>325</u>	<u>214</u>	<u>322</u>	<u>255</u>	<u>288</u>	<u>210</u>	<u>282</u>	<u>237</u>	<u>274</u>	<u>298</u>

<u>ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ</u> <u>ΛΥΚΕΙΟΥ</u>		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
15-19		7	3	0	3	1	0	0	1	1	2
20-24		95	56	87	78	69	50	62	59	43	38
25-29		302	241	340	311	320	226	291	264	289	273
30-34		194	145	199	213	253	188	246	269	315	326
35-39		59	58	94	86	100	60	102	108	124	138
40-44		33	17	30	38	45	17	43	46	19	37
45-49		18	8	9	11	17	15	20	21	19	17
50-54		4	4	7	4	15	5	9	8	9	6
55-59		1	3	3	2	4	3	6	7	3	5
60-64		2	0	3	3	4	1	2	4	2	1
65-69		2	2	2	1	0	0	0	2	0	2
70-74		1	0	2	0	2	2	1	1	0	0
75 ΚΑΙ ΑΝΩ		0	0	0	0	0	0	2	0	1	0
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>		<u>718</u>	<u>537</u>	<u>776</u>	<u>750</u>	<u>830</u>	<u>567</u>	<u>784</u>	<u>790</u>	<u>825</u>	<u>845</u>

<u>ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ</u>		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
15-19		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20-24		12	4	8	7	4	5	7	3	3	5
25-29		116	55	90	85	99	76	94	97	90	96
30-34		116	86	108	100	139	108	150	121	165	178
35-39		39	41	50	40	64	45	69	76	91	101
40-44		22	15	25	24	17	23	28	28	30	32
45-49		12	8	12	6	11	12	10	10	12	10
50-54		2	3	3	9	7	9	9	5	3	4
55-59		1	0	0	1	3	3	2	4	4	3
60-64		4	2	0	1	0	3	1	3	2	3
65-69		0	1	0	0	0	1	0	0	1	1
70-74		0	0	0	0	0	1	1	0	1	2
75 ΚΑΙ ΑΝΩ		0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>		<u>324</u>	<u>215</u>	<u>296</u>	<u>273</u>	<u>345</u>	<u>286</u>	<u>371</u>	<u>347</u>	<u>402</u>	<u>435</u>

ΜΟΡΦΩΣΗ ΝΥΦΗΣ

ΑΓΡΑΜΜΑΤΕΣ

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
15-19	4	1	4	3	11	4	6	2	4	3
20-24	7	5	3	4	1	2	3	2	5	9
25-29	3	1	4	3	0	2	1	2	0	2
30-34	4	1	0	0	1	2	2	0	1	1
35-39	0	0	2	2	0	0	0	0	1	1
40-44	1	2	1	1	0	1	2	0	0	0
45-49	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0
50-54	0	0	2	0	0	1	1	0	0	0
55-59	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
60-64	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
65-69	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
70-74	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1
75 ΚΑΙ ΑΝΩ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>19</u>	<u>12</u>	<u>16</u>	<u>13</u>	<u>13</u>	<u>14</u>	<u>17</u>	<u>7</u>	<u>11</u>	<u>17</u>

<u>ΓΝΩΡΙΖΩΝ ΓΡΑΦΗ</u>	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
15-19	4	4	3	4	3	3	3	4	4	5
20-24	69	39	33	20	16	13	16	6	13	12
25-29	124	59	65	45	35	31	27	20	18	26
30-34	82	43	65	34	32	28	34	20	26	32
35-39	30	21	23	26	22	11	17	15	17	14
40-44	15	11	15	12	13	5	16	15	10	17
45-49	10	10	8	7	7	6	7	7	3	5
50-54	7	5	8	9	8	6	6	10	4	6
55-59	8	3	9	7	4	7	5	3	2	8
60-64	7	3	7	1	4	2	3	7	6	7
65-69	3	7	3	8	4	1	0	2	3	2
70-74	4	2	2	0	3	4	7	2	1	2
75 ΚΑΙ ΑΝΩ	0	1	1	6	1	3	1	1	2	1
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>363</u>	<u>208</u>	<u>242</u>	<u>179</u>	<u>152</u>	<u>120</u>	<u>142</u>	<u>112</u>	<u>109</u>	<u>137</u>

<u>ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ</u>	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
15-19	1	1	1	3	1	2	2	0	0	0
20-24	32	30	35	23	33	19	22	20	22	19
25-29	104	58	105	56	83	45	65	59	38	46
30-34	65	29	67	45	61	40	65	48	46	52
35-39	21	19	24	29	24	20	19	22	24	21
40-44	14	3	12	12	15	11	11	6	9	13
45-49	3	4	5	6	9	3	8	5	8	11
50-54	2	2	4	4	7	4	2	10	6	14
55-59	0	0	3	2	2	2	3	4	6	7
60-64	3	1	2	2	5	3	1	2	3	2
65-69	1	1	0	0	1	2	0	4	1	1
70-74	0	0	2	1	2	0	1	3	1	1
75 ΚΑΙ ΑΝΩ	0	1	0	0	0	0	2	1	1	2
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>246</u>	<u>149</u>	<u>260</u>	<u>183</u>	<u>243</u>	<u>151</u>	<u>201</u>	<u>184</u>	<u>165</u>	<u>189</u>

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ**ΛΥΚΕΙΟΥ**

	<u>1995</u>	<u>1996</u>	<u>1997</u>	<u>1998</u>	<u>1999</u>	<u>2000</u>	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u>
<u>15-19</u>	<u>6</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>2</u>
<u>20-24</u>	<u>115</u>	<u>69</u>	<u>97</u>	<u>87</u>	<u>73</u>	<u>60</u>	<u>72</u>	<u>69</u>	<u>47</u>	<u>62</u>
<u>25-29</u>	<u>331</u>	<u>259</u>	<u>363</u>	<u>323</u>	<u>345</u>	<u>246</u>	<u>306</u>	<u>285</u>	<u>322</u>	<u>312</u>
<u>30-34</u>	<u>223</u>	<u>149</u>	<u>223</u>	<u>210</u>	<u>285</u>	<u>211</u>	<u>279</u>	<u>274</u>	<u>340</u>	<u>364</u>
<u>35-39</u>	<u>78</u>	<u>65</u>	<u>91</u>	<u>80</u>	<u>102</u>	<u>81</u>	<u>103</u>	<u>118</u>	<u>153</u>	<u>169</u>
<u>40-44</u>	<u>45</u>	<u>24</u>	<u>46</u>	<u>38</u>	<u>40</u>	<u>25</u>	<u>52</u>	<u>51</u>	<u>33</u>	<u>47</u>
<u>45-49</u>	<u>20</u>	<u>11</u>	<u>14</u>	<u>13</u>	<u>16</u>	<u>15</u>	<u>20</u>	<u>22</u>	<u>21</u>	<u>8</u>
<u>50-54</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>7</u>	<u>11</u>	<u>7</u>	<u>12</u>	<u>13</u>	<u>5</u>	<u>10</u>
<u>55-59</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>5</u>	<u>10</u>	<u>8</u>	<u>12</u>
<u>60-64</u>	<u>4</u>	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>4</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>3</u>	<u>6</u>	<u>5</u>	<u>7</u>
<u>65-69</u>	<u>2</u>	<u>4</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>1</u>	<u>1</u>
<u>70-74</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>0</u>
<u>75 ΚΑΙ ΑΝΩ</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>1</u>
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>831</u>	<u>596</u>	<u>846</u>	<u>767</u>	<u>879</u>	<u>652</u>	<u>854</u>	<u>853</u>	<u>939</u>	<u>995</u>

ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ

	<u>1995</u>	<u>1996</u>	<u>1997</u>	<u>1998</u>	<u>1999</u>	<u>2000</u>	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u>
15-19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20-24	13	9	9	9	6	6	6	5	5	6
25-29	124	72	110	115	117	93	116	100	111	123
30-34	101	97	100	122	141	111	150	142	179	192
35-39	30	43	60	51	81	36	87	72	87	98
40-44	16	13	20	28	18	20	28	27	26	31
45-49	10	7	9	4	12	12	12	11	10	16
50-54	1	2	3	8	8	6	6	5	5	7
55-59	1	0	0	1	2	2	5	2	3	5
60-64	0	0	0	1	0	0	1	2	1	2
65-69	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
70-74	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
75 ΚΑΙ ΑΝΩ	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>296</u>	<u>243</u>	<u>311</u>	<u>339</u>	<u>386</u>	<u>286</u>	<u>414</u>	<u>367</u>	<u>429</u>	<u>481</u>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII

«ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ»

8.1 Συμπέρασμα για τον Ν. Αχαΐας

Ο Νομός Αχαΐας αποτελεί μια περιοχή στην Ελλάδα , η οποία εμπεριέχει αρκετά από εκείνα τα χαρακτηριστικά τα οποία κάνουν ένα γεωγραφικό χώρο εύκολα κατοικήσιμο και χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα στα πλαίσια της διαμονής , αλλά και της δημιουργίας οικογενειακής μονιμότητας . Αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες , όπως είναι το γόνιμο του εδάφους , με αποτέλεσμα να έχουμε καλλιέργειες μεγάλης κλίμακας αλλά και ποιοτικής φύσεως προϊόντα , το εύκρατο του κλίματος , η κοντινή απόσταση από άλλα μεγάλα αστικά κέντρα όπως η Αθήνα , η ομαλότητα και η λειτουργικότητα των περιοχών που υπάγονται στο Νομό Αχαΐας , η ύπαρξη τουριστικών κέντρων , το μεγάλο λιμάνι της Πάτρας που φιλοξενεί υπερσύγχρονα και μεγάλων ναυτιλιακών επιχειρήσεων πλοία , καθώς επίσης και ο μη εκφυλισμός του βιοτικού επιπέδου (σε σχέση με άλλα αστικά κέντρα) και οι δυνατότητες ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού .

Το μέγεθος του πληθυσμιακού στοιχείου του Νομού Αχαΐας παρουσίασε σημαντικές αυξομειώσεις τις τελευταίες δεκαετίες , πιο συγκεκριμένα , κατά τη δεκαετία 1991 - 2001 παρουσιάζεται αύξηση του πληθυσμού , η οποία έφτασε σε ποσοστό 13% στις αρχές του 2001 . Από το 2001 και μετά εμφανίζεται μια ομαλοποίηση της τάσης αυτής και μάλιστα μια πορεία αύξησης του πληθυσμιακού στοιχείου του Νομού Αχαΐας . Οι δύο διαφορετικές τάσεις που παρατηρούμε , μπορούν να εξηγηθούν βάση κοινωνιολογικών δεδομένων .

Η αναστροφή της πορείας του πληθυσμού στην Αχαΐα , που παρατηρείται από το 1911 και μετά , είναι τόσο εντυπωσιακή που δίνει αισιόδοξα μηνύματα για το μέλλον της περιφέρειας με την προϋπόθεση βέβαια οι συνθήκες που συντέλεσαν στην αύξηση αυτή να συντηρηθούν και να ενταχθούν προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού και της ανάπτυξης . Πράγματι η απότομη αύξηση του πληθυσμού στην Αχαΐα οφείλεται κατά μεγάλο ποσοστό στη μεγάλη σημασία που δόθηκε στη γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή , εξαιτίας της καινούργιας πολιτικής που παρουσιάστηκε στην Ελλάδα την περίοδο αυτή , στην ώθηση που δόθηκε στην περιφερειακή ανάπτυξη σε μεγάλα έργα εκσυγχρονισμού που έγιναν και τα οποία ανέμεναν οι κάτοικοι μεγάλο

χρονικό διάστημα , η μείωση του μεταναστευτικού ρεύματος , λόγω των κινήτρων που δόθηκαν για παραμονή , αλλά και η επιστροφή των μεταναστών στην περιοχή τους . Όλα αυτά συντέλεσαν θετικά στην άμβλυνση του μεγάλου δημογραφικού προβλήματος που διερχόταν ο Νομός Αχαΐας .

Τα τελευταία χρόνια η πορεία του πληθυσμού στον Νομό Αχαΐας δεν είναι σημαντική ή τουλάχιστον δεν παρουσιάζει σημαντικές αυξητικές τάσεις . Για να κατανοήσουμε τους λόγους για τους οποίους συμβαίνει αυτό θα πρέπει ν' αναλύσουμε τις διαγραμματικές απεικονίσεις και τους πίνακες που έχουμε συγκεντρώσει γι' αυτήν την έρευνα .

Σύμφωνα λοιπόν με την απογραφή του 1991 βλέπουμε , με βάση τους αριθμούς , ότι υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στον αντρικό και γυναικείο πληθυσμό . Το γεγονός αυτό βοηθά στο να είναι οι δείκτες που έχουν σχέση με την αυξητική πορεία του πληθυσμού σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο , όχι όμως το μέγιστο δυνατό .

Από το διάγραμμα το οποίο μας δείχνει την κατανομή του πληθυσμού, βάση της κοινωνικής του δομής , παρατηρούμε μια αύξηση του αγροτικού πληθυσμού στο σύνολο του Ν. Αχαΐας . Η συγκέντρωση των κατοίκων στις αγροτικές περιοχές είναι αναμενόμενη , διότι το κύριο επάγγελμα , όπως παρατηρούμε και στους πίνακες που μας εμφανίζουν τις ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας , των κατοίκων του Ν. Αχαΐας είναι οι γεωργικές εργασίες .

Από το ιστόγραμμα του πληθυσμού παρατηρούμε τη μεγάλη πλέον συγκέντρωση μεγάλων ηλικιών , δηλαδή τη δημογραφική γήρανση του Νομού Αχαΐας . Παρ' όλα αυτά ο νέος πληθυσμός (ηλικίες από 0 - 15 ετών) είναι αυξημένος σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές . Η μεγάλη αύξηση του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε βάρος κατ' ουσία του ενεργού , έχει ως αίτιο τη δημογραφική γήρανση του πληθυσμού . Και είναι αρκετά ανησυχητικό σαν φαινόμενο διότι επακολουθεί οικονομική στασιμότητα και εκφυλισμός με μη αναστρέψιμα αποτελέσματα .

Ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζουν τα στοιχεία που μας δείχνουν το γραμματικό επίπεδο των κατοίκων του νομού . Έτσι σε σύνολο 322.789 το 41,2% είναι απόφοιτοι στοιχειώδους εκπαίδευσης , ενώ το 19,9% είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης .

Παρατηρώντας τους γάμους , τις γεννήσεις και τους θανάτους από 1995 μέχρι και το 2004 , βλέπουμε μια συνεχώς αυξομειώσεως των

γεννήσεων , μια ανησυχητική μείωση των γάμων , ενώ οι θάνατοι βαθμιαία και σταδιακά εμφανίζουν τάσεις ανόδου .

Μερικοί από τους λόγους που συντελούν στη μείωση της γεννητικότητας είναι η εξής : Οικονομική κυρίως λόγοι και ανάμεσα σ' αυτούς περιλαμβάνονται η υποαπασχόληση , η έλλειψη ή ανεπάρκεια στέγης και κυρίως η ανεργία . Αυτοί οι παράγοντες είναι ανασταλτικοί για τη σύσταση οικογένειας . Ο παράγοντες αυτοί έχουν άμεση σχέση με το κλείσιμο μεγάλων και ζωτικής σημασίας βιομηχανικών επιχειρήσεων στον Νομό Αχαΐας . Επίσης σχετίζονται με την πτώχευση και το κλείσιμο αρκετών μικρομεσαίων οικογενειακών επιχειρήσεων , καθώς και βιοτεχνιών .

Η αυξομείωση της γεννητικότητας επίσης οφείλεται και στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου και πολιτιστικού επιπέδου των κατοίκων , στην χειραφέτηση του γυναικείου πληθυσμού καθώς και στην ανεπαρκή προστασία της γυναίκας και του παιδιού με αποτέλεσμα να υπάρχει η επιθυμία από την πλευρά της γυναίκας να απαλλαγεί από κάθε μορφή ανδρικής εξουσίας .

Ο οικογενειακός προγραμματισμός είναι ένας άλλος σημαντικός παράγοντας μείωσης των γεννήσεων , όπως και η λανθασμένη χρήση των μέσων αντισύλληψης (εκτρώσεις , αντισυλληπτικά κ.ά.) που επιφέρει πολλές φορές μέχρι και τη στειρώση ή τουλάχιστον τη δυσκολία τεκνοποίησης . Η παρουσία του παιδιού άλλωστε αποτελεί και ένα επιπλέον έξοδο για την οικογένεια , λόγω του αυξημένου κόστους συντήρησης και εκπαίδευσης , αλλά ακόμη και λόγω του ότι συντελεί στην διακοπή της επαγγελματικής απασχόλησης της μητέρας .

Επίσης , η μεταναστευτική δραστηριότητα , εξωτερική και εσωτερική , που συνεχίζεται στην Αχαΐα έστω και σε αργούς ρυθμούς και η οποία αφορά πάντα αναπαραγωγικές ομάδες πληθυσμών είναι ένας ακόμη λόγος μείωσης των γεννήσεων .

Σε σχέση με τη θνησιμότητα παρουσιάζεται ιδιαίτερο πρόβλημα από τη στιγμή που παρατηρείται δυσαναλογία στις ηλικίες αλλά και στο ποσοστό των ηλικιωμένων που είναι σχετικά υψηλό .

Η αύξηση του ποσοστού των θανάτων οφείλεται είτε σε βιολογικές αιτίες , είτε σε διάφορες ασθένειες οι οποίες τα τελευταία ειδικά 7ρόνια εξαφανίζουν εκατομμύρια ανθρώπων , διότι οι περισσότερες από αυτές είναι λοιμώδεις και μεταδοτικές . Έχουμε θανάτους ακόμη και από αστία, από κακή διατροφή , από άθλιες και απάνθρωπες συνθήκες

διαβίωσης . Άλλες αιτίες θανάτου είναι οι ανθρωποκτονίες , τα ατυχήματα και οι αυτοκτονίες . Οι θεομηνίες και τα έκτακτα γεγονότα , όπως σεισμοί , πλημμύρες , είναι μερικοί ακόμη λόγοι .

Σ' όλα αυτά η παρέμβαση της πολιτείας πρέπει να είναι πολύπλευρη και αποτελεσματική . Ο Νομός Αχαΐας έχει όλες τις δυνατότητες και προϋποθέσεις , έτσι ώστε να ξεπεράσει το πρόβλημα . Αποτελεσματική αντιμετώπιση σημαίνει ότι θα πρέπει να κτυπηθεί ριζικά το πρόβλημα της «νεανικής θνησιμότητας» με βελτίωση των υπηρεσιών υγείας αλλά και τη δημιουργία ειδικών νεογνικών μονάδων που θα βοηθούν στην καταπολέμηση της βρεφικής θνησιμότητας .

Κατά δεύτερο λόγο η ανάγκη για αύξηση της γεννητικότητας περιλαμβάνει σημαντικά μέτρα όπως είναι κίνητρα για τη δημιουργία και συντήρηση πολυμελών οικογενειών . Μερικά από αυτά μπορεί να είναι : Θεσμοθέτηση της ιδιότητας της πολύτεκνης οικογένειας για τα τρία παιδιά , εξασφάλιση οικογενειακής στέγης . Το τελευταίο είναι μάλλον από τα πιο σημαντικά μέτρα που μπορούν να ληφθούν . Η στεγαστική πολιτική πρέπει να έχει πλήθος ευεργετήματα , όπως στους πολύτεκνους με χαμηλά εισοδήματα να δίνεται δωρεάν κατοικία αλλά και σε κάθε νέο ζευγάρι με μικρό εισόδημα να ενισχύεται με ειδικό στεγαστικό πρόγραμμα για απόκτηση κατοικίας . Επίσης , επίδομα για το τρίτο παιδί να δίνεται μέχρι τέλους της πρώτης σχολικής ηλικίας , ενώ για το τέταρτο παιδί και άνω να χορηγείται επίδομα διπλάσιο του προβλεπόμενου , τουλάχιστον για χαμηλά εισοδήματα . Να ιδρυθούν περισσότεροι βρεφονηπιακοί σταθμοί στην περιοχή της Αχαΐας με κατάλληλο προσωπικό και με ωράριο που να εξυπηρετεί τις εργαζόμενες μητέρες .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α) Βαλαώρας Β. «Ο πληθυσμός της Ελλάδας κατά το δεύτερο ήμισυ του 20ου αιώνα»

Κοινωνική Βιβλ. – Ίδρυμα Ευγενίδου, , Αθήνα , 1983

β) Γεωργακόπουλος Π. «Υπογεννητικότητα» -

Εκδόσεις Μπένου Ευαγγ. , Αθήνα 1998

γ) Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος

δ) Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Πατρών

**ε) Παπαθεμελής Σ.Τ. «Το Δημογραφικό μας πρόβλημα - Μια δραματική προειδοποίηση» -
Εκδόσεις Καστανιώτης , Αθήνα , 1999**

στ) Τζιαφέτας Γ.Ν. «Το δημογραφικό πρόβλημα της χώρας» - Εκδόσεις ΙΑΔΗΠ , Αθήνα , Έτος 1990

**ζ) Τσαούσης Δ. Γ. «Κοινωνική Δημογραφία» -
Εκδόσεις Gutenberg , Αθήνα , Έτος 1986**